

Spotkanie otwiera perspektywy

Empiryczne spojrzenie
na międzynarodową wymianę młodzieży

Wolfgang Ilg, Judith Dubiski

Publikacja Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży (PNWM)
i Francusko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży (FNWM)

Publikacja dostępna w trzech wersjach językowych:

polska: ISBN 978-3-9812076-7-5

niemiecka: ISBN 978-3-9812076-3-7

francuska: ISBN 978-3-9812076-5-1

Zamówienia prosimy składać do Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży i Francusko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży.

Publikacja w wersji elektronicznej a także informacje i materiały do ewaluacji dostępne są również na stronie w trzech wersjach językowych:

polska: www.emsm.eu

niemiecka: www.eijb.eu

francuska: www.erij.eu

Wszelkie prawa zastrzeżone. Każda reprodukcja lub adaptacja całości bądź części niniejszej publikacji, niezależnie od zastosowanej techniki reprodukcji (drukarskiej, fotograficznej, elektronicznej i in.), wymaga pisemnej zgody Wydawcy.

© 2011 Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży, ul. Alzacka 18, 03-972 Warszawa, www.pnwm.org
Francusko-Niemiecka Współpraca Młodzieży, Molkenmarkt 1, 10179 Berlin, www.dfjw.org

Tłumaczenie: Małgorzata Kopka, Marta Wąsowska, PNWM, Anna Royon-Weigelt
Konsultacja naukowa polskiego wzdania: Marta Wąsowska

Korekta: Maja Denisiuk, Instytut Mowy, www.instytut-mowy.pl

Zdjęcia: Seweryn Chlebiński, PNWM, Amélie Losier, Une Terre Culturelle, FNWM oraz zdjęcia zrobione przez uczestników wymian.

Projekt okładki: Büro für Öffentlichkeitsarbeit, Marko Junghänel, München
www.marko-junghaenel.de

Skład: Poligrafia Janusz Nowak, Poznań
Printed in Poland

ISBN 978-3-9812076-7-5

Wolfgang Ilg, Judith Dubiski

Spotkanie otwiera perspektywy

Empiryczne spojrzenie
na międzynarodową wymianę młodzieży

Publikacja Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży (PNWM)
i Francusko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży (FNWM)

Powitanie ministrów	6
Słowo wstępne	9
1. Wprowadzenie w metodę ewaluacji	13
1.1. Kontekst	13
1.2. Podstawowe dane o wypracowanej metodzie ewaluacji	16
2. Wyniki	19
2.1. Jakie spotkania poddano ewaluacji?	19
2.2. Kto bierze udział w programach wymiany?	21
2.2.1. Młodzież	21
2.2.2. Kadra	26
2.3. Relacje między opiekunami a uczestnikami	29
2.4. Partycypacja i samodzielność	31
2.5. Nowe zainteresowania i doświadczenia	34
2.6. Kształtowanie umiejętności społecznych	38
2.7. Język i komunikacja	41
2.8. Kultura regionu goszczącego – edukacja międzykulturowa	45
2.9. Ogólna ocena spotkania	49
2.10. Stopień zadowolenia z poszczególnych aspektów spotkania	52
3. Szanse i perspektywy	55
3.1. Docenić różnorodność: zróżnicowanie	55
3.2. Otworzyć perspektywy: mobilność	61
3.3. Edukować nieoficjalnie: tożsamość	63
4. Perspektywy ewaluacji jako nauki	67
4.1. Zasada zbiorowej samoewaluacji	68
4.2. Analiza wielopoziomowa	72
4.3. Szanse dalszych badań – badania panelowe	75

Załącznik	77
Metodologia	77
Ankiety, skale, prezentacja	77
Przesyłanie danych	78
Reprezentatywność danych	79
Zasady stosowania metody ewaluacji	80
Tabela danych	81
Ankieta	87
Literatura	93
Grupa kierująca projektem	97

Powitanie

Minister Edukacji Narodowej Katarzyny Hall

Szanowni Państwo,
rząd Rzeczypospolitej Polskiej przywiązuje szczególną wagę do działań wspierających międzynarodową współpracę młodzieży. Utrzymywanie przez młodych ludzi kontaktów z rówieśnikami z innych krajów stanowi niewątpliwie bezcenny kapitał, pozwalający na świadome i aktywne uczestnictwo w społeczeństwie obywatelskim. Dlatego też jednym z priorytetów polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej w II połowie 2011 roku jest dalsze rozwijanie kluczowych kompetencji sprzyjających większej mobilności młodzieży, w tym kompetencji językowych, otwartości na innych i na nowe wyzwania, umiejętności pracy w grupie

oraz znajomości nowych technologii. Chcemy wzmacniać także współpracę młodzieży z Unii Europejskiej z rówieśnikami z krajów Europy Wschodniej i Kaukazu.

Zarówno Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży, jak i Francusko-Niemiecka Współpraca Młodzieży są unikatowymi rozwiązaniami w zakresie współpracy młodzieżowej w Europie. Ich działania stanowią dobre uzupełnienie unijnych programów edukacyjnych oraz młodzieżowych, które odgrywają duże znaczenie w procesie integrowania kontynentu, budowy i rozwoju sieci kontaktów międzyludzkich, wzajemnego zrozumienia oraz poszanowania na płaszczyźnie relacji państw, społeczeństw i jednostek.

Dziękuję PNWM za efekty 20-letniej pracy i wierzę w jej przyszłe sukcesy. Myśląc o przyszłości organizacji, należy wskazać na rozwój projektów trójstronnych. Chcemy, aby spotkaniom głów państw Trójkąta Weimarskiego towarzyszyły twórcze spotkania młodych Polaków, Niemców i Francuzów.

Z wieloletnich doświadczeń i wzorców należy korzystać. Dlatego tę publikację uważam za kompendium wiedzy, które może być przydatne dla przyszłych organizatorów wymian młodzieżowych, a obecnym pozwoli na zwiększenie efektywności działań realizowanych z młodzieżą i na rzecz młodzieży.

Powitanie

Minister ds. Rodziny, Osób Starszych, Kobiet i Młodzieży dr Kristina Schröder, Niemcy

Szanowni Państwo,
możliwość poznania rówieśników z innych krajów jest dla młodych ludzi wspaniałym doświadczeniem, które wzbogaca osobieście, wytycza kierunki na dalsze życie, także to zawodowe.

Francusko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (FNWM) oraz Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (PNWM) wraz z organizacjami partnerskimi rozwijają i wspierają finansowo wiele spotkań młodzieży polskiej, niemieckiej i francuskiej. Dzięki temu młodzi ludzie mają swój aktywny wkład w tzw. Trójkąt Weimarski, czyli współpracę Polski, Niemiec i Francji oraz budowanie przyszłości Europy.

Sukces spotkań młodzieży zależy w równej mierze od rozwoju oferty wartościowych pedagogicznie i atrakcyjnych dla młodzieży programów, jak i oceny oraz analizy zrealizowanych już projektów. Dzięki instytucjonalnej współpracy FNWM i PNWM powstała metoda ewaluacji, która bazuje na wystandaryzowanych, naukowo przetestowanych ankietach. Poniższa publikacja przedstawia uzyskane dotąd w badaniach ewaluacyjnych wyniki.

Moje podziękowania kieruję do wszystkich tych, których praca umożliwia empiryczne spojrzenie na międzynarodowe spotkania młodzieży. Mam nadzieję, że dzięki wynikom tych badań atrakcyjna już teraz wymiana młodzieży będzie jeszcze ciekawsza!

Powitanie

Ministra Edukacji Narodowej, Młodzieży i Współpracy ze Stowarzyszeniami Luc Chatel, Francja

Szanowni Państwo,
ilość międzynarodowych wymian młodzieżowych zwiększyła się znacznie podczas ostatnich dziesięcioleci, szczególnie dzięki zdecydowanemu działaniu Francusko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży. Cieszę się zatem bardzo, jako współprzewodniczący jej Rady, iż FNWM postanowiła przybliżyć się do Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży, aby wymienić punkty widzenia, połączyć doświadczenia i po prostu rozwinąć pole wymiany młodzieży europejskiej.

Aby jednak spotkania te były owocne, należy ocenić dokładnie ich wyniki pod kątem celów ich organizatorów. Jest to najlepszy sposób, by te spotkania nie ograniczały się do rozmów i dzielenia się doświadczeniami, lecz były prawdziwym etapem w kształceniu się młodzieży pełnej pasji i przekonanej, że spuściznę założycieli integracji europejskiej należy ożywiać i rozwijać dalej.

Pochwalam więc inicjatywę Francusko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży; proponując w publikacji ocenę międzynarodowych spotkań młodzieży, oferuje ona cenną pomoc w ustaleniu ambitnych i osiągalnych celów, organizacji i programów i przede wszystkim w zapewnieniu sukcesu owych spotkań. Niniejszy przewodnik przedstawia praktyczne odpowiedzi na wszystkie pytania. Jestem pewien, iż stanie się szybko niezbędnym narzędziem służącym mobilności oraz spotkaniom młodzieży w Europie i nawet poza jej granicami.

Słowo wstępne

Międzynarodowe spotkania młodzieży służą przełamywaniu uprzedzeń między narodami oraz budowaniu, a także rozwojowi dobrego sąsiedztwa. Przygotowują młodzież do życia i pracy w zjednoczonej Europie oraz zglobalizowanym świecie. Wspierając wymianę trójsronną, Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (PNWM) oraz Francusko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (FNWM) realizują cele Trójkąta Weimarskiego. Spotkania młodzieży rozwijają zarówno tzw. kompetencje miękkie (psychospołeczne), czyli np. umiejętność pracy w zespole czy rozwiązywania konfliktów, jak i kompetencje międzykulturowe, które przydają się w osiąganiu sukcesów w szkole, a później w pracy zawodowej. Efekty te nie przychodzą jednak same. W pracy z młodzieżą zasadnicze znaczenie ma jakość.

Ewaluacja międzynarodowych spotkań młodzieży jest sprawdzonym instrumentem pozwalającym utrzymać i podnosić jakość pracy organizatorów wymian. Jej wyniki obrazują wysiłek i osiągnięcia w działaniach organizacji młodzieżowych, stowarzyszeń oraz szkół. Pozwalają także docenić pracę często społecznie zaangażowanych opiekunów. Z powyższych powodów obie organizacje zdecydowały się na wypracowanie i oddanie w ręce praktyków instrumentu do podsumowania oraz oceny międzynarodowych spotkań młodzieży. Opisana w poniższej publikacji metoda ewaluacji jest nieustannie rozwijana we współpracy z dr. Wolfgangiem Ilgiem i Judith Dubiski, pracownikami projektu „Ewaluacja podróży młodzieżowych”.

Podczas spotkań grup młodzieżowych uczestniczące w nich osoby z różnych krajów uczą się przejmować za siebie odpowiedzialność. Zaczynają dostrzegać relacje polityczne, zostają skonfrontowane z kulturą innego kraju, a przez to skłonięne do refleksji nad własnym pochodzeniem. Międzynarodowe spotkania młodzieży otwierają perspektywy i mogą mieć wpływ na życiorysy uczestniczących w nich osób. Wielu byłych uczestników wymian opowiada po latach, jakie znaczenie miał dla nich na przykład udział w niemiecko-francuskich grach miejskich w Strasburgu czy wspólne polsko-niemieckie próby teatralne podczas wymian o charakterze kulturalnym.

Badania naukowe nad doświadczeniami, o których uczestnicy opowiadają często w formie anegdot, mają coraz większe znaczenie. Rezultaty długoterminowe spotkań młodzieży zostały już zbadane, wciąż jednak brakuje badań nad ich bezpośrednimi

efektami. Dlatego od początku prac nad tym projektem przyświecał nam cel stworzenia centralnego punktu zbierania danych, służącego do przesyłania i naukowej analizy anonimowych ankiet.

Poniższa publikacja jest skierowana do wyspecjalizowanej kadry naukowo zainteresowanej tematem, praktyków międzynarodowej pracy z młodzieżą oraz decydentów na poziomie administracji publicznej, a także polityki. Prezentuje wyniki badań i zachęca do dalszej debaty. Badania te dokumentują efekty międzynarodowych spotkań młodzieży. Publikacja ta nie jest jednak tylko zapisem badań. Jej celem jest ukazanie i wyjaśnienie praktykom wymiany kompleksowego oddziaływania na siebie różnych czynników. Na podstawie analizy tych oddziaływań przedstawiono główne szanse i perspektywy oraz możliwości rozwoju międzynarodowych spotkań młodzieży.

Chcemy podziękować wszystkim, którzy brali udział w projekcie. Mamy nadzieję, że publikacja posłuży zrozumieniu idei międzynarodowych spotkań młodzieży, przyczyni się do wzrostu jej znaczenia i dalszego rozwoju oraz wzmocni motywację osób w nią zaangażowanych. Szczególne podziękowania należą się wszystkim, którzy dobrowolnie przesłali wyniki swoich ewaluacji. Bez ich zaufania publikacja ta nigdy by nie powstała.

E.S. Kuntz

dr Eva Sabine Kuntz

Béatrice Angrand

Béatrice Angrand

Paweł Moras

Paweł Moras

Stephan Erb

Stephan Erb

Sekretariat Generalny FNWM

Zarząd PNWM

Francusko-Niemiecka Wymiana Młodzieży (FNWM)

FNWM została powołana mocą wspólnej inicjatywy politycznej rządu Republiki Federalnej Niemiec i Republiki Francuskiej na mocy traktatu z 5 lipca 1963 roku, wynikającego z zapisów umowy międzyrządowej z 22 stycznia 1963 roku.

Zadaniem FNWM jest pogłębianie kontaktów dzieci, młodzieży, młodych dorosłych oraz osób pracujących z tymi grupami z obu krajów. FNWM tworzy podwaliny dla przyszłych francusko-niemieckich relacji i przygotowuje młode pokolenie do współpracy między Francją i Niemcami w rozszerzonej Unii Europejskiej.

Międzynarodowa wymiana młodzieży ma trwały wpływ na rozwój osobisty uczestników i uczestniczek spotkań: pomaga im zdobyć zaufanie do samych siebie oraz wypracować otwartość na innych, wzmacnia kompetencje społeczne i językowe.

Źródło: Wytyczne wspierania Francusko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży (2011)

Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (PNWM)

PNWM została powołana przez rządy Polski i Niemiec 17 czerwca 1991 roku. PNWM wspiera spotkania młodzieży z obu krajów mające na celu ich lepsze poznanie się i przezwyciężanie uprzedzeń. PNWM pragnie rozwijać istniejącą wymianę oraz umożliwić działanie nowych partnerstw i inicjatyw. Wspierając spotkania młodzieży z Polski i Niemiec oraz krajów trzecich, jak Francja czy Ukraina, PNWM przyczynia się do przygotowania młodego pokolenia do aktywnego włączenia się w budowanie wspólnej Europy.

We wszystkich projektach wspieranych przez PNWM oczekuje się partnerskiego współdziałania młodzieży, które pomoże jej w rozwoju osobistym i przejmowaniu odpowiedzialności społecznej.

Źródło: Wytyczne wspierania Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży (2008)

Projekt „Ewaluacja podróży młodzieżowych”

Projekt badawczy „Ewaluacja podróży młodzieżowych” prowadzi zespół niezależnych ewaluatorów pod kierownictwem naukowym dr. Wolfganga Ilga. W ramach projektu wypracowano metodę ewaluacji podróży młodzieżowych, którą później dostosowano, na zlecenie PNWM i FNWM, do potrzeb międzynarodowej wymiany młodzieży. W pierwotnie ogólnoniemieckim projekcie wzięli udział jako partnerzy lub wsparli projekt finansowo m.in. transfer e.V., Kreisjugendring Bad Kreuznach

(Powiatowe Koło Młodzieżowe Bad Kreuznach); IJAB – Fachstelle für internationale Jugendarbeit (IJAB – Centrum Międzynarodowej Wymiany Młodzieży), das BundesForum Kinder- und Jugendreisen (Federalne Forum Podróży dla Dzieci i Młodzieży), Bundeszentrale für politische Bildung (Federalna Centrala Edukacji Obywatelskiej), Dialog Praktyków i Badaczy Międzynarodowej Wymiany Młodzieży (ze środków Federalnego Ministerstwa ds. Rodziny, Seniorów, Kobiet i Młodzieży). Metodologia badań została przygotowana we współpracy z Instytutem Psychologii Uniwersytetu w Tybindze.

1. Wprowadzenie w metodę ewaluacji

1.1. Kontekst

Spotkanie otwiera perspektywę – tak można jednym zdaniem podsumować wyniki ankiet zebranych od ponad 5000 osób uczestniczących¹ w programach wymiany międzynarodowej. Ktoś, kto wziął udział w wymianie młodzieży, wraca do domu z nowymi perspektywami. Nie tylko zmienia się jego spojrzenie na kraj partnerski, ale zmianie podlega także odbiór siebie samego, grupy i kręgu kulturowego z którego pochodzi².

Czego tak naprawdę doświadcza młodzież podczas takich spotkań? Jak opisuje swoje przeżycia i odmienione postawy po zakończeniu wymiany? Jaka młodzież chętna jest do udziału w spotkaniach międzynarodowych? Kto prowadzi spotkania, jakie są cele i motywacje tych osób?

Aby znaleźć odpowiedzi na powyższe pytania, Polsko-Niemiecka oraz Francusko-Niemiecka Współpraca Młodzieży we współpracy z Federalnym Stowarzyszeniem Kulturowego Kształcenia Dzieci i Młodzieży (BKJ) w 2004 roku rozpoczęły realizację projektu „Ewaluacja międzynarodowych spotkań młodzieży”. Zleceniem tym zajęła się grupa badawcza projektu „Ewaluacja podróży młodzieżowych”, która dysponuje wieloletnim doświadczeniem w ewaluacji zorganizowanych form czasu wolnego dla młodzieży³ i zaadaptowała stosowaną przez siebie metodologię badań na użytek międzynarodowych spotkań młodzieży. W pracy projektowej grupę badaczy wsparli od strony naukowej dr Verena Aebischer z Francji i prof. Andreas Thimmel z Niemiec. Współpraca między PNWM, FNWM oraz ich partnerami na polu ewaluacji w czasie fazy pilotażowej na tyle się sprawdziła, że postanowiono kontynuować wspólne działania w wymiarze długofalowym. Grupa kierująca projektem, w której skład wchodzi przedstawiciele trzech krajów, odbywa regularne spotkania poświęcone planowaniu dalszego rozwoju przedsięwzięcia oraz analizie danych ewaluacyjnych.

¹ W tekście używane będą w miarę możliwości formy w rodzaju męskim i żeńskim. Dla płynności lektury jednak, w niektórych przypadkach opisujących obie grupy uczestników (dziewcząt/kobiet i chłopców/mężczyzn) ograniczać będziemy się tylko do rodzaju męskiego.

² Niniejsza publikacja nie odpowiada na podstawowe pytania dotyczące międzynarodowej pracy z młodzieżą i kształcenia międzykulturowego. Więcej informacji na ten temat m.in. w: Aebischer V., *Wie bilden sich Eindrücke einer anderen Kultur heraus?*, 1996; Mester (1998): *Europa wächst zusammen*. Friesenhahn Günter J., Thimmel A., *Schlüsseltexte*, 2005; Nicklas H., Müller B., Kordes H., *Interkulturell denken und handeln*, 2006.

³ Ilg W., *Freizeiten auswerten – Perspektiven gewinnen*, 2005; Ilg W., *Evaluation von Freizeiten und Jugendreisen*, 2008a; Ilg W., *Freizeitenevaluation*, 2010.

Zbiorowa
samoewaluacja, s. 68

Cechą szczególną tego projektu badawczego jest fakt, że nie mamy tu do czynienia z jednorazowym badaniem. Wypracowana metoda ewaluacyjna pozwala lokalnym podmiotom⁴ międzynarodowej wymiany młodzieży za pomocą gotowych kwestionariuszy poddać samodzielnej ocenie organizowane przez siebie spotkania, a następnie (po przesłaniu wyników badań do centralnego banku danych) wziąć udział w tzw. zbiorowej samoewaluacji. Ostatecznie wypracowana metoda powstała w wyniku badania pilotażowego przeprowadzonego w 2005 roku. Polegało ono na tym, że na początku każdego spotkania pytano kadrę prowadzącą o jej cele i motywację; również uczestnicy – pod koniec każdego spotkania – wypełniali ankiety, wyrażając za ich pomocą swoje opinie o programie i zebranych doświadczeniach. Obie te perspektywy zostały zachowane w przyjętej później metodzie ewaluacji. Dzięki badaniu pilotażowemu przetestowano ankiety do ewaluacji międzynarodowych spotkań młodzieży oraz zebrano dane referencyjne⁵.

Ponadto w ramach fazy pilotażowej przeprowadzono dwa dalsze badania. Pierwszym było powtórne badanie uczestników tą samą ankietą, trzy miesiące po zakończeniu programu wymiany. Na podstawie wyników z dodatkowej ankiety, którą wypełniali uczestnicy spotkań, można stwierdzić, jak udział w wymianie wpłynął na ich życie codzienne i na ile ocena efektów udziału w programie pozostaje po trzech miesiącach aktualna. Stabilność czasowa⁶ odpowiedzi była ważnym kryterium wyboru pytań do ostatecznie wypracowanej tzw. standardowej ankiety⁷ dla uczestników. Drugie z badań w fazie pilotażowej dotyczyło kadry odpowiedzialnej za wymianę. Kadrę poproszono o wypełnienie rozbudowanej ankiety dotyczącej całego spotkania, np. struktury programu. Ponieważ formularz dotyczący warunków spotkania okazał się bardzo pracochłonny, w celu zmniejszenia nakładu pracy kadry, w ostatecznej wersji tej ankiety ograniczono się do zaledwie kilku pytań – dlatego też w poniższej publikacji można znaleźć tylko podstawowe informacje na temat warunków spotkania.

⁴ Za każdym razem, kiedy w tekście pojawia się termin „podmiot”, jest on tłumaczeniem niemieckiego słowa „Träger” – tutaj zawsze w znaczeniu: instytucja, organizacja, osoba zaangażowana w międzynarodową wymianę młodzieży.

⁵ Dane referencyjne to dane określające pewne normy, tzw. wartości prawidłowe. Zebrane w badaniu pilotażowym dane referencyjne udostępniane są organizatorom wymian. Mogą oni wykorzystać dane do porównania zebranych przez siebie wyników z wynikami innych spotkań.

⁶ Stabilność czasowa – w tym wypadku związek odpowiedzi z pierwszego badania z odpowiedziami z badania powtórnego.

⁷ Termin „ankieta standardowa” używany będzie na określenie ankiety ostatecznie wypracowanej na potrzeby narzędzia ewaluacja międzynarodowych spotkań Młodzieży.

Rysunek 1: Moment wypełniania ankiety w badaniu pilotażowym i w ostatecznie wypracowanej metodzie ewaluacji

Szczegółowe wyniki fazy pilotażowej zaprezentowano w publikacji „Ewaluacja międzynarodowych spotkań młodzieży”⁸. Tam też można znaleźć instrukcję przeprowadzenia ewaluacji we własnym zakresie, a na dołączonej do książki płycie CD znajdują się wszystkie materiały potrzebne do ewaluacji, w tym ankiety oraz cztery języczna wersja oprogramowania „GrafStat”. Książka i płyta CD już od 2007 roku umożliwiają podmiotom wymiany stosowanie metody ewaluacji według własnych potrzeb. Aktualne informacje i materiały dostępne są także w internecie na stronie: www.emsm.eu.

Organizatorzy wymian, którzy skorzystają z opisanego tutaj narzędzia do ewaluacji międzynarodowych spotkań młodzieży, mogą przesłać zebrane przez siebie dane do centralnego banku danych ewaluacyjnych. Mimo że nie wszyscy korzystają z tej możliwości, dotychczas udało się zebrać opinię ponad 5000 młodych uczestników i uczestniczek wymian dofinansowanych przez PNWM i FNWM.

W poniższej publikacji po raz pierwszy zaprezentowano te dane szerokiemu gronu odbiorców oraz na ich podstawie nakreślono szanse i perspektywy międzynarodowej wymiany młodzieży. Starano się przy tym o prostotę i przejrzystość prezentowanych

⁸ Dubiski J., Ilg W., *Ewaluacja międzynarodowych spotkań młodzieży*, 2008.

Międzykulturowe programy kształceniowe

FNWM wspiera organizacje partnerskie poprzez dofinansowywanie bilateralnych szkoleń i kursów oraz pośredniczy w kontaktach z ekspertami z tej dziedziny

- www.dfjw.org/aus-und-fortbilden
- www.dfjw.org/paedagogische-unterstuetzung
- www.dfjw.org/evaluation

PNWM oferuje organizatorom wymiany narodowe i dwunarodowe szkolenia, w ramach których przekazywana jest podstawowa wiedza o ewaluacji międzynarodowych spotkań młodzieży oraz obsługa programu „GrafStat” na konkretnych przykładach. Kursy, najczęściej jednodniowe, są dopasowywane do potrzeb i tematycznych zainteresowań uczestniczących w nich osób.

- http://pnwm.org/c71,ewaluacja_projektow.html

Naukowe szczegóły
metody, s. 67

informacji. Dlatego też w tekście zrezygnowano ze szczegółowych opisów naukowych (wyjątkiem jest rozdział 4) – można je znaleźć w wymienionych już publikacjach.

1.2. Podstawowe dane o wypracowanej metodzie ewaluacji

Celem narzędzia do ewaluacji międzynarodowych spotkań młodzieży jest umożliwienie przeprowadzenia samoewaluacji, która dla organizatorów wymiany nie będzie wiązała się z zatrudnieniem kolejnych osób i poniesieniem dodatkowych kosztów, ale będzie jednocześnie spełniała standardy naukowe. Decydując się na zastosowanie tej metody, w kilku prostych krokach można uzyskać ocenę spotkania młodzieży:

1. Wybór i dopasowanie ankiety

Obecnie dostępny jest wybór ankiet dostosowanych do potrzeb różnych programów (dwu- i trójstronnych, o profilu kulturalnym itd.). Materiały przygotowane są w języku polskim, niemieckim, francuskim i angielskim. Kwestionariusze można według indywidualnych potrzeb uzupełnić dalszymi pytaniami. Pytania można sformułować indywidualnie albo skorzystać z puli naukowo przetestowanych pytań dostępnych także we wszystkich czterech językach.

2. Wypełnianie ankiety

Na początku spotkania kadra prowadząca wypełnia ankietę dotyczącą celów wymiany (opcjonalnie). Pod koniec programu – najlepszym momentem do przeprowadzenia badania jest przedostatni dzień – uczestnicy wypełniają przeznaczone dla nich ankiety. Na to zadanie należy zaplanować ok. 20 minut.

3. Wprowadzanie i analiza danych

Dane z wypełnionych kwestionariuszy należy wprowadzić do komputera za pomocą programu GrafStat. Program umożliwia m.in. zestawienie danych w postaci tabeli i wykresów, pozwala posortować dane według określonych cech (np. płci czy rodzaju szkoły) i zestawić wyniki w tabelach krzyżowych. Gotowe zestawienia można wyeksportować z programu i użyć do przygotowania prezentacji, stron internetowych czy ulotek informacyjnych.

4. Przesyłanie danych

Przesyłanie wyników ankiet do centralnego banku danych jest opcjonalne; umożliwia ich zbieranie i analizowanie, na przykład na potrzeby niniejszej publikacji. Naukowcy opracowujący dane nie mają możliwości sprawdzenia, skąd pochodzą ankiety, dzięki czemu zachowana jest anonimowość badanych oraz podmiotów biorących udział w „zbiorowej samoewaluacji”.

Latem 2011 roku ukazało się nowe wydanie materiałów ewaluacyjnych w nowoczesnym układzie graficznym.

Początkowo ankiety zostały sformułowane jednolicie dla wszystkich typów spotkań. Praktyka pokazała jednak, że nie spełniają specyficznych potrzeb określonych rodzajów programów, jak na przykład wymiana zawodowa czy szkolna, i ich zastosowanie w takich przypadkach jest mocno ograniczone. Dlatego też zdecydowano się na przygotowanie ankiet dostosowanych do specyfiki np. wymiany zawodowej.

Jednocześnie zrezygnowano ze sformułowania celów, które miałyby być wspólne dla wszystkich spotkań. Odpowiedź na pytanie, czy wymiana zakończyła się sukcesem, pozostawiono do decyzji organizatorów – stąd ankieta dotycząca celów spotkania, którą kadra może wypełnić na początku programu. Zgodnie z opisaną metodą można uznać, że spotkanie zakończyło się sukcesem, jeżeli zostały zrealizowane cele, jakie postawiła sobie przed jego rozpoczęciem kadra. Informacje na temat tego, jak opisać za pomocą statystyki osiągnięcie celów spotkania, zawarto w rozdziale 4.2. Stosując najprostszy wariant narzędzia do ewaluacji międzynarodowych spotkań młodzieży, można zrezygnować z części dotyczącej celów kadry i zebrać tylko wypowiedzi uczestników.

Rysunek 2: Związek między celami kadry a wypowiedziami uczestników – ogólnie (górna linijka) i na przykładzie (dolna linijka)

Jak sprawdzić, czy cele spotkania zostały osiągnięte, s. 72

Reguły, s. 80

Reprezentatywność
danych, s. 79

Metodologia, s. 77

Narzędzie do zbiorowej samoewaluacji ma przede wszystkim na celu umożliwienie pojedynczym podmiotom przeprowadzenia samodzielnej ewaluacji ich pracy. Czy i jak podmioty wykorzystują tę metodę, nie podlega centralnej analizie. To właśnie możliwość dokonywania ewaluacji we własnym zakresie jest najważniejszym punktem całego przedsięwzięcia. Jednocześnie istnieje duże zainteresowanie i potrzeba centralnego zbierania anonimowych danych i ich naukowej analizy. Prezentowane w tej publikacji dane obejmują okres od badań pilotażowych w 2005 roku aż do ostatnich danych zebranych w 2010 roku (do dnia 01.02.2011). Użytkownikom narzędzia, w celu porównania danych uzyskanych w wyniku ewaluacji swojego spotkania z danymi z innych spotkań, udostępniane są nadal dane zebrane podczas badania pilotażowego w 2005 roku. W porównaniu z danymi przesyłanymi od 2007 roku przez pojedyncze organizacje do centralnego banku danych mają one tę zaletę, że wyraźniej pokazują „typową sytuację” w ramach wymian młodzieży.

Analizowane dane nie spełniają warunku reprezentatywności. Mimo to mamy tu do czynienia z jedyną jak dotąd tego typu bazą danych dotyczącą międzynarodowej wymiany młodzieży, pozwalającą na przeprowadzenie analiz naukowych. Wszystkie hipotezy prezentowane w tej publikacji są statystycznie istotne. Więcej szczegółów nt. metodologii zawarto w załączniku. Należy pamiętać, że przedstawiona tu interpretacja danych powstała w wyniku analizy wartości średnich. Może się zatem zdarzyć, że w wyniku ewaluacji pojedynczych spotkań zebrano skrajnie różne dane, które wpłynęły na wartość ostatecznie interpretowanych średnich. Poza tym opinie młodzieży są zbierane bezpośrednio po zakończeniu wymiany, nie dają zatem informacji o długoterminowych efektach udziału w spotkaniach międzynarodowych. Dane na temat długofalowych efektów udziału w wymianie międzynarodowej można znaleźć w literaturze tematu⁹.

Prezentowane w tej publikacji wyniki ukazują specyfikę międzynarodowej wymiany młodzieży. Mogą być one punktem wyjścia do dyskusji na temat tej specyfiki, w szczególności dla praktyków wymiany. Wyniki pokazują także, jak interesująca może być ewaluacja w kontekście rozwoju międzynarodowej pracy z młodzieżą. Mogą również służyć organizatorom spotkań jako inspiracja do przeprowadzenia ewaluacji własnych działań. Dokładne przyjrzenie się otaczającej rzeczywistości może pomóc w jej zmianie i poszukiwaniu dalszych impulsów do rozwoju.

⁹ Thomas A., Abt H., Chang C., *Erlebnisse, die verändern*, 2007; Deutsch-Französisches Jugendwerk, *Das Eintauchen in die Kultur und Sprache des Anderen*, 2006.

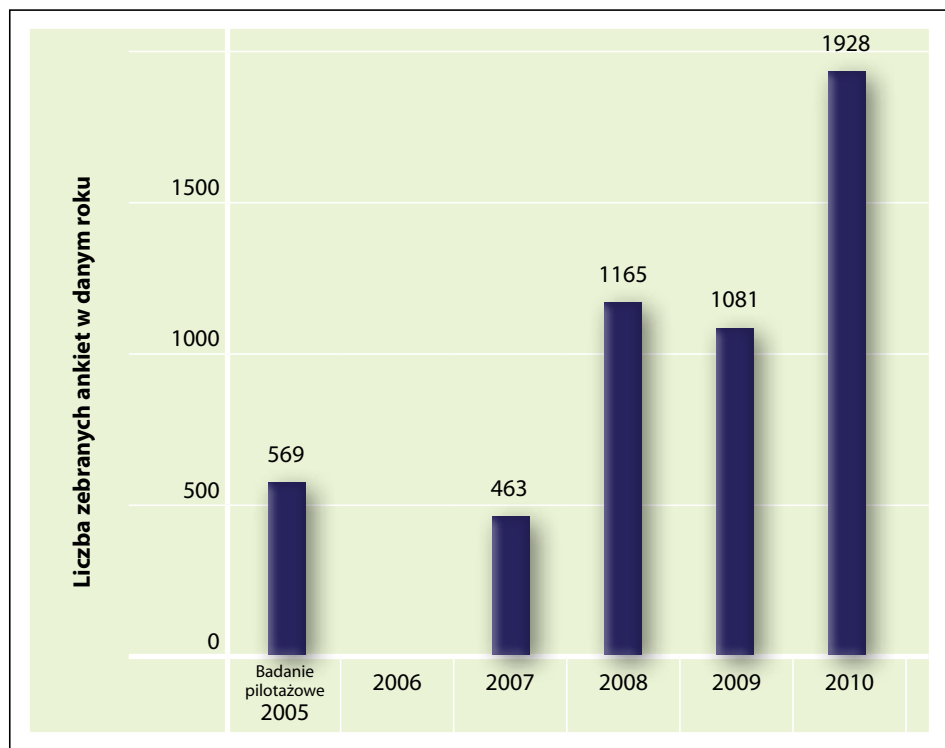

2. Wyniki

2.1. Jakie spotkania poddano ewaluacji?

W latach 2005 do 2010 zebrano dane od 5206 uczestników i uczestniczek, 719 członków kadry z 216 wymian międzynarodowych, dofinansowanych przez PNWM lub FNWM.

Rysunek 3: Liczba analizowanych ankiet wypełnionych przez uczestników według roku badania

Ponad połowa (56%) uwzględnionych ankiet dotyczyła francusko-niemieckich wymian młodzieży, 7% pochodziło z programów polsko-niemieckich i 37% z programów trójstronnych. W spotkaniach wzięło udział: 41% uczestników niemieckich, 33% francuskich i 12% polskich. Za stosunkowo wysokim udziałem „innych” narodowości kryją się z jednej strony imigranci, żyjący jako obcokrajowcy w jednym

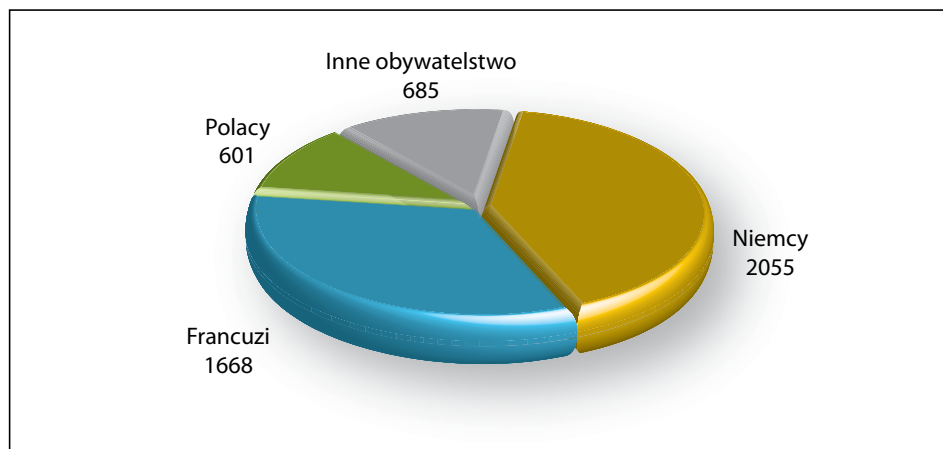

5206 uczestników;
719 członków kadry

z trzech krajów i biorący udział w wymianie oraz młodzież z innych krajów, uczestnicy programów trójstronnych, na przykład polsko-niemiecko-ukraińskich.

Rysunek 4: Ankiety według obywatelstwa uczestników

Wielkość próby n=5009 (w 197 ankietach brak danych na temat obywatelstwa)

Analizowane dane pochodzą z projektów organizowanych przez różnego rodzaju podmioty zaangażowane w pracę z młodzieżą, m.in. powiatowe i okręgowe koła młodzieży, partnerstwa miast i gmin, młodzieżowe organizacje wyznaniowe, harcerzy, szkoły muzyczne i stowarzyszenia kulturalne, organizacje i kluby sportowe. Ewaluacja była także przeprowadzana podczas wymian szkolnych, których uczestnicy zakwaterowani byli w schroniskach młodzieżowych lub placówkach kształceniowych. Prezentowane poniżej wyniki pochodzą przede wszystkim z programów o charakterze kulturalnym, sportowym, naukowo-technicznym i inicjowanych w ramach partnerstw miast. W tych dwu- lub trójstronnych programach, które trwały od czterech dni do trzech tygodni, brały udział grupy lub pojedyncze osoby wspólnie zakwaterowane na czas programu.

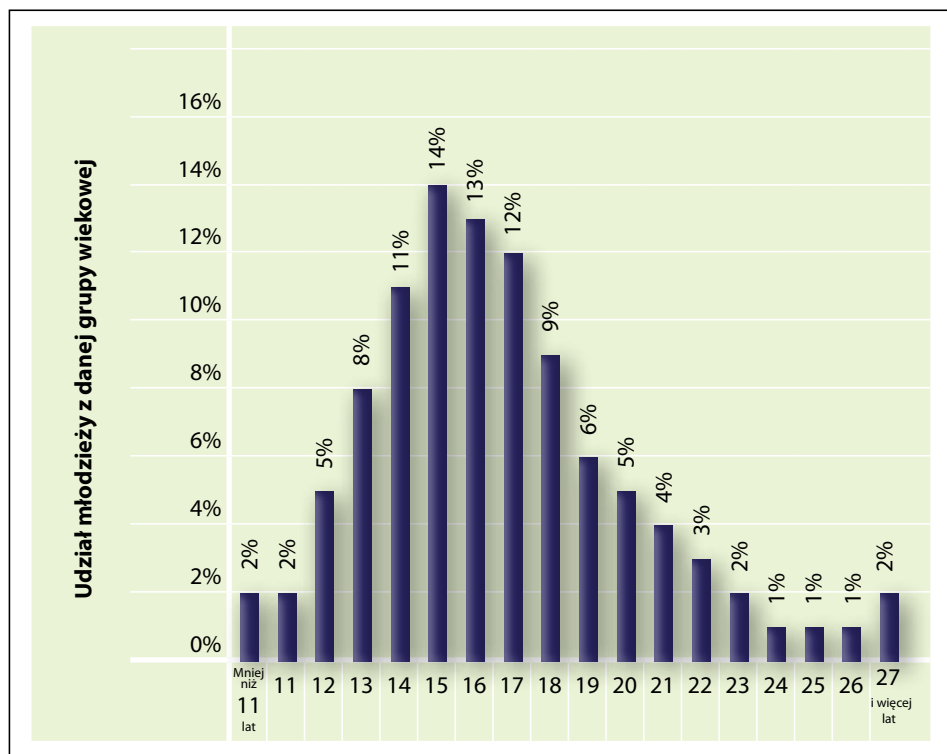
2.2. Kto bierze udział w programach wymiany?

2.2.1. Młodzież

Średnio z każdego programu wymiany zebrano po 24 ankiety wypełnione przez uczestników i 4 ankiety wypełnione przez kadre. W 43 przypadkach otrzymano tylko ankiety uczestników. Z tego wynika, że jedna piąta użytkowników narzędzia skorzystała tylko z formularza dla uczestników, rezygnując z ankiety dla kadry. Ze względu na takie proporcje możliwa jest pełna analiza jedynie danych uzyskanych od uczestników, natomiast nie można ich systematycznie porównać z celami opiekunów.

Poniżej zostały przedstawione dane demograficzne dotyczące młodzieży i kadry prowadzącej.

Rysunek 5: Wiek uczestników

Niemiecko-francuska skarbnica dla dzieci: Obok finansowego wspierania spotkań grup dziecięcych FNWM przygotowała materiały dydaktyczne do językowego i międzykulturowego nauczania dzieci przedszkolnych we Francji i Niemczech, aby już najmłodszym zapewnić dostęp do języka i kultury sąsiada.

- www.dfjw.org/deutsch-franzoesische-kinderkiste-1

PNWM wspiera programy z udziałem dzieci poniżej 12. roku życia, odbywające się na terenach przygranicznych¹¹. Najmłodsi z Polski i Niemiec wspólnie obchodzą Dzień Dziecka, chóry dziecięce śpiewają w obu językach, współpracę nawiązują przedszkola. W wielu szkołach podstawowych położonych na terenach przygranicznych dzieci miały możliwość uczyć się języka sąsiada w ramach projektu „**Spotkanie znaczy Begegnung**”¹², w wyniku którego nawiązało się wiele nowych partnerstw między polskimi i niemieckimi szkołami.

- www.raa-brandenburg.de

Znaczenie
mobilności s. 61

Średnia wieku uczestników wyniosła 16,7 roku. 10% uczestników to uczniowie poniżej 13. roku życia – wśród uczestników z Niemiec było ich nawet 12%, z Francji 11% (z Polski 5%). Zauważyć tu można pewną tendencję, która w przyszłości będzie jeszcze bardziej widoczna: dzieci są coraz szybciej gotowe i chętne do udziału w międzynarodowych spotkaniach. Organizacje międzynarodowej pracy z młodzieżą reagują na to w różny sposób: Opracowano i wypróbowano nowe formaty międzynarodowych spotkań dzieci¹⁰, wprowadzono w ostatnich latach specjalne programy dofinansowania takich spotkań, początkowo dla przedziału wiekowego 8-12 lat, obecnie także dla dzieci poniżej 6. roku życia (np. przy wsparciu FNWM organizowane są projekty nauczania dzieci młodszych, a w ramach projektów wspieranych przez PNWM dzieci biorą udział w spotkaniach na terenach przygranicznych).

W programach wymiany bierze udział więcej dziewcząt niż chłopców. Ich udział wynosi odpowiednio dla danego kraju: 55% (Francja), 61% (Niemcy) oraz 67% (Polska).

Średnio dla 44% uczestników wymiana jest pierwszym wyjazdem z udziałem kolegów z innych krajów. To ważne dane, ponieważ, jak wynika z badań, podczas spotkań międzynarodowych w grupach rówieśniczych składających się i z osób, które pierwszy raz biorą udział w tego typu przedsięwzięciu, i z tych, które uczestniczyły w podobnych wymianach, tworzą się szczególnie dobre warunki wspólnego przepracowania doświadczeń międzykulturowych.

Prawie połowa młodzieży (46% tych, dla których wymiana odbywa się nie w kraju ojczystym) przebywa po raz pierwszy w kraju goszczącym. Szczególnie dotyczy to programów odbywających się w Polsce: ponad dwie trzecie młodzieży wyjeżdżającej na wymianę do Polski po raz pierwszy przekracza granicę tego kraju. O znaczeniu wymian młodzieżowych dla mobilności młodych ludzi dowiedzieć się można więcej z rozdziału 3.2.

¹⁰ Krok I., Rink B., Bruhns K., *Interkulturelle Kompetenz durch internationale Kinderbegegnung*, 2010.

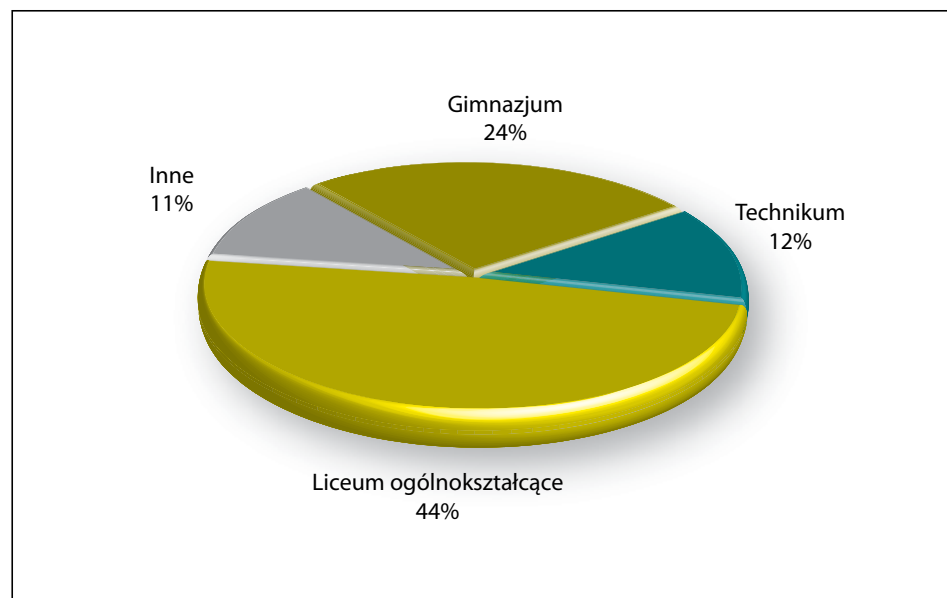
¹¹ Województwa: zachodniopomorskie, lubuskie, dolnośląskie i kraje związkowe Meklemburgia-Pomorze Przednie, Brandenburgia, Berlin i Saksonia.

¹² Projekt został pomyślnie zakończony w roku 2009. RAA Brandenburg złożyło wniosek na kolejną edycję projektu, która będzie się nazywać „Begegnung – spotkanie w partnerstwie”.

Inną ważną cechą demograficzną, opisującą grupę młodzieży, która wzięła udział w badaniach, jest informacja na temat rodzajów szkół, do których uczęszczają uczestnicy wymian międzynarodowych. Analizując dane na temat poszczególnych grup narodowych, można wyciągnąć wnioski dotyczące poziomu wykształcenia uczestników wymian. Poniższe wykresy przedstawiają rodzaje szkół, do których uczęszcza przebadana młodzież. Dane dotyczą osób poniżej 20. roku życia¹³.

Rysunek 6: Typy szkół, do których uczęszcza młodzież biorąca udział w wymianie międzynarodowej. Dane na temat osób poniżej 20. roku życia (Polska)

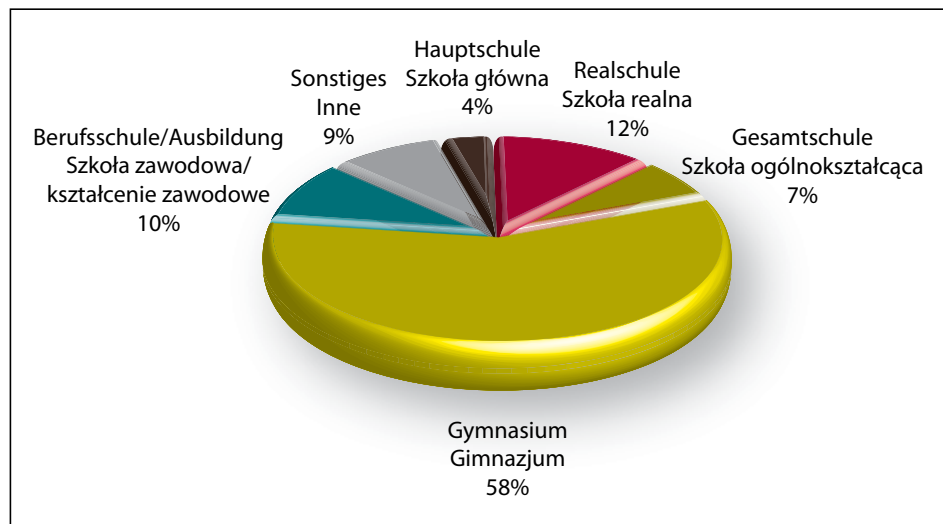

Wielkość próby $n=492$; kategoria „inne” obejmuje m.in. szkoły specjalne, podstawowe, zawodowe, licea zawodowe, szkoły policealne, pomaturalne i szkoły wyższe

¹³ Dubiski J., Ilg W., *Ewaluacja międzynarodowych spotkań młodzieży*, PNWM i FNWM, Warszawa 2008, s. 21.

Rysunek 7: Typy szkół, do których uczęszcza młodzież biorąca udział w wymianie międzynarodowej. Dane na temat osób poniżej 20. roku życia (Niemcy)

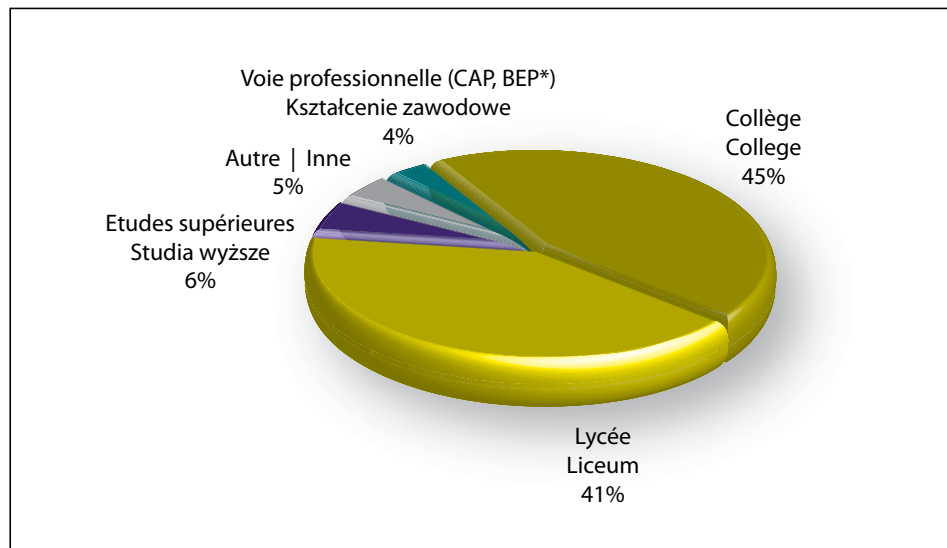
Wielkość próby $n=1741$; kategoria „inne” obejmuje m.in. szkoły specjalne, szkoły waldorfskie, studentów, pracujących i bezrobotnych

Po ukończeniu 4-letniej szkoły podstawowej (*Grundschule*) uczniowie niemieccy mogą kontynuować naukę w: **Hauptschule** – liczy 5 lub 6 klas (do 14. roku życia), przygotowuje do zawodu, nie przygotowuje do matury. **Realschule** – liczy 6 klas (do 15. roku życia), po jej ukończeniu można kontynuować naukę w celu przygotowania do matury. **Gesamtschule** – liczy 5 lub 6 klas, po jej ukończeniu można kontynuować naukę przez 3 lata i przystąpić do matury. **Gymnasium** – przygotowuje do matury.

Dane dotyczące Francji odzwierciedlają statystyczny podział uczniów według rodzajów szkół w tym kraju. W przypadku polskich uczestników mamy do czynienia z nadreprezentacją uczniów szkół średnich, głównie liceów, młodzież z gimnazjów i szkół zawodowych rzadziej bierze udział w wymianach¹⁴. Także niemieccy gimnazjaliści w przebadanej grupie są silniej reprezentowani niż w populacji wszystkich uczniów w Niemczech. Wyniki te wyglądałyby oczywiście inaczej, gdyby ankietę wykorzystano również do ewaluacji spotkań wymiany zawodowej lub studenckiej. W wymianach tego rodzaju świadomie jednak zrezygnowano z propagowania narzędzia do ewaluacji międzynarodowych spotkań młodzieży.

Rysunek 8: Typy szkół, do których uczęszcza młodzież biorąca udział w wymianie międzynarodowej. Dane na temat osób poniżej 20. roku życia (Francja)

Wielkość próby n=1494; kategoria „inne” obejmuje m.in. pracujących i bezrobotnych. * BEP od 2008 roku tylko w niektórych kierunkach kształcenia zawodowego

Po szkole podstawowej (do ukończenia 10. roku życia) uczniowie francuscy kontynuują naukę w: **Collège** – odpowiednik polskiego gimnazjum (do ukończenia 14. roku życia). Po ukończeniu szkoły uczniowie wybierają kształcenie ogólne lub zawodowe. **Lycée** – odpowiednik polskiego liceum (do ukończenia 17. roku życia), przygotowuje do matury. **Voie professionnelle** – zakończona świadectwem umiejętności zawodowych, uczniowie mogą przystąpić do tzw. matury zawodowej, a później kształcić się w szkole pomaturalnej na technika, lub w 2-letniej szkole wyższej dającej tytuł inżyniera.

¹⁴ Główny Urząd Statystyczny, *Mały Rocznik Statystyczny Polski*, 2010.

Pochodzenie
uczestników, s. 56

Certyfikacja opiekunów grup młodzieżowych

W celu zapewnienia jakości wymiany francusko-niemieckiej oraz trójstronnej partnerzy FNWM oferują kursy dla opiekunów grup młodzieżowych. Dają one możliwość zdobycia potrzebnych kompetencji międzykulturowych, które pozwalają na właściwe prowadzenie grup dzieci i młodzieży podczas wymian niemiecko-francuskich lub trójstronnych. Kursy podstawowe pozwalają zdobyć certyfikat FNWM dla opiekunów międzykulturowych wymian młodzieży, udział w kursach BAFA-Juleica kończy się podwójnym certyfikatem (Brevet d'Aptitude à la Fonction d'Animateur; JugendleiterCard). W bazie danych FNWM organizatorzy wymian mogą znaleźć absolwentów takich szkoleń:

- www.dfjw-zertifikat.org
- www.dfjw.org/jugendleiter-werden
- www.dfjw.org/bafa-juleica

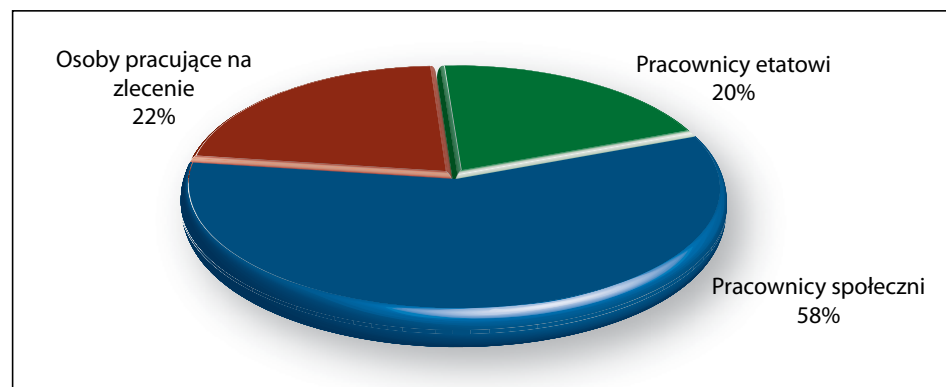
Odpowiedź na pytanie, jaki procent uczestników wymiany to młodzież pochodząca z rodzin migrantów, wymagałaby zadania dodatkowych szczegółowych pytań. Aby nie przedłużać ankiety, wielkość tej grupy postanowiono oszacować na podstawie odpowiedzi na pytania dotyczące: kraju urodzenia uczestników, języka, którym się posługują w domu, oraz przynależności religijnej. Zestawienie danych na ten temat można znaleźć w rozdziale 3.1.

2.2.2. Kadra

Serce każdej wymiany młodzieży bije w zespole prowadzącym spotkanie. Większość opiekunów grup bierze udział w specjalnych kursach i szkoleniach. Ponadto każde spotkanie młodzieży jest pieczołowicie planowane i przygotowywane od strony pedagogicznej w zespole prowadzącym. Z wielką pasją opiekunowie angażują się w samą wymianę i „ich” grupę. Kim są jednak osoby, bez których wymiana młodzieżowa nie byłaby możliwa?

Śród 719 opiekunów 59% to kobiety, a 41% to mężczyźni. Średnia wieku badanych wyniosła 33 lata, większość kadry to osoby pomiędzy 20. a 30. rokiem życia. Ponad jedna trzecia opiekunów znalazła się w przedziale wiekowym 40+.

Rysunek 9: Pracownicy etatowi, społeczni i osoby pracujące na zlecenie w zespołach prowadzących spotkania

Jedna piąta osób zaangażowanych w przygotowywanie międzynarodowych wymian młodzieży to pracownicy etatowi, podobna liczba odnosi się do opiekunów pracujących na

zlecenie przy danym programie (np. pedagodzy zatrudnieni do animacji językowej). Największą grupę wśród kadry stanowią osoby angażujące się w organizację spotkań społecznie.

Zainteresowanie wymianą międzynarodową ma dla wielu opiekunów swoje źródła w czasach ich młodości. 69% z nich (wśród osób działających społecznie aż 76%!) przynajmniej raz w życiu wzięło udział w programach międzynarodowych w roli uczestników. Znają oni zatem perspektywę młodzieży z własnego doświadczenia. Wielu opiekunów ma za sobą także bogatsze przeżycia z pobytów za granicą. Na pytanie: „Czy mieszkałeś/łaś przez dłuższy czas (min. trzy miesiące) za granicą?” 19% odpowiedziało „raz”, 22%, że wielokrotnie. Uczestnicy znajdują więc w swoich wychowawcach osoby, które same mają już doświadczenia w obcowaniu z inną kulturą i potrafią obudzić w młodzieży gotowość do zbierania podobnych doświadczeń. Z drugiej jednak strony 59% opiekunów nigdy dotąd nie mieszkała dłużej niż trzy miesiące w innym kraju. Pokazuje to, że nadal aktualna jest potrzeba organizowania programów wspierających mobilność, które oferują możliwość dłuższych pobytów za granicą.

Jedna trzecia przebadanej kadry po raz pierwszy organizowała międzynarodowe spotkanie młodzieży. Co prawda opiekunów z doświadczeniem było więcej, ale każdego roku przybywa nowych osób angażujących się w wymianę w roli opiekunów.

W ankiecie dla kadry znalazły się również pytania o przygotowanie programu oraz o jasność celów postawionych członkom zespołu – odpowiedzi na te pytania przedstawia rysunek 10.

Certyfikowani trenerzy i trenerki PNWM

Trenerzy PNWM prowadzą kursy, szkolenia i inne programy edukacyjne dla organizatorów dwu- i trójstronnej wymiany młodzieży. Osoby uczestniczące w szkoleniach mogą zdobyć lub poszerzyć swoją wiedzę i kompetencje potrzebne w pracy z młodzieżą. W celu zapewnienia jakości oferty PNWM regularnie organizuje szkolenia również dla samych trenerów, przygotowując ich w ten sposób zarówno do pracy z doświadczonymi organizatorami wymiany, jak i początkującymi w tej dziedzinie. Giełda trenerów PNWM jest miejscem, w którym trenerzy prezentują siebie, swoje doświadczenie i główne obszary działań:

- www.pnwm.org/c72_gielda_trenerow

Kadra – eksperci w wymianie międzynarodowej

Tabela wszystkich skrótów i oznaczeń s. 81

Jednostki centralne to organizacje partnerskie, które w swoim regionie lub w zależności od specyfiki swojej działalności przejmują zadania w imieniu PNWM i FNWM. Służą pomocą wnioskodawcom, opracowują wnioski pojedynczych organizacji, przygotowują wnioski zbiorcze dla PNWM i FNWM.

PNWM i FNWM wspierają finansowo działania związane z **przygotowaniem i podsumowaniem wymiany**. PNWM dofinansowuje także spotkania przygotowawcze oraz podsumowujące dla młodzieży i jej opiekunów, odbywające się w grupach narodowych.

Doradztwo i coaching międzykulturowy we francusko-niemieckiej wymianie młodzieży

FNWM dysponuje siecią wykwalifikowanych, niezależnych doradców w zakresie francusko-niemieckiej wymiany młodzieży. Ich praca ma na celu merytoryczne wspieranie organizacji, dalszego rozwoju projektów niemiecko-francuskich oraz zapewnienie pedagogicznej jakości pracy.

- www.dfw.org/beratung

Rysunek 10: Zgoda (%), Wypowiedzi kadry na temat celów spotkania

 Wypowiedzi opiekunów

M – pochodzi od niemieckiego „Mitarbeiter” – pracownik, tutaj członek kadry, i jest oznaczeniem pytania z ankiety dla kadry. Trzycyfrowy kod jest numerem porządkowym pytania w bazie wszystkich pytań.

Dla większości opiekunów jasne są cele podmiotu organizującego wymianę. Choć nie wszyscy opiekunowie mają bezpośredni kontakt z PNWM czy FNWM (ogranicza się on np. tylko do kontaktów za pośrednictwem jednostek centralnych), to ich dominująca większość – 84% – zna cele tych organizacji. Stanowi to istotny warunek do tego, żeby idee formułowane w biurach w Warszawie, Poczdamie, Berlinie czy Paryżu były realizowane w konkretnej pracy w Lublinie, Dreźnie czy Tuluzie. 86% kadry oceniło swoje przygotowanie jako „bardzo dobre”, podobnie duża grupa stwierdziła, że cele spotkania zostały szeroko omówione w zespole. Badanie pokazało, że wielu opiekunów organizuje poza seminarium przygotowawczym kadry prowadzącej także spotkanie przygotowawcze dla uczestników, czasami trwające nawet cały weekend. Niektórzy organizują również spotkania podsumowujące wymianę.

Przygotowanie czternastodniowej wymiany może oznaczać ponad trzytygodniowy program, wliczając spotkania przygotowawcze i podsumowujące. Od osób pracujących

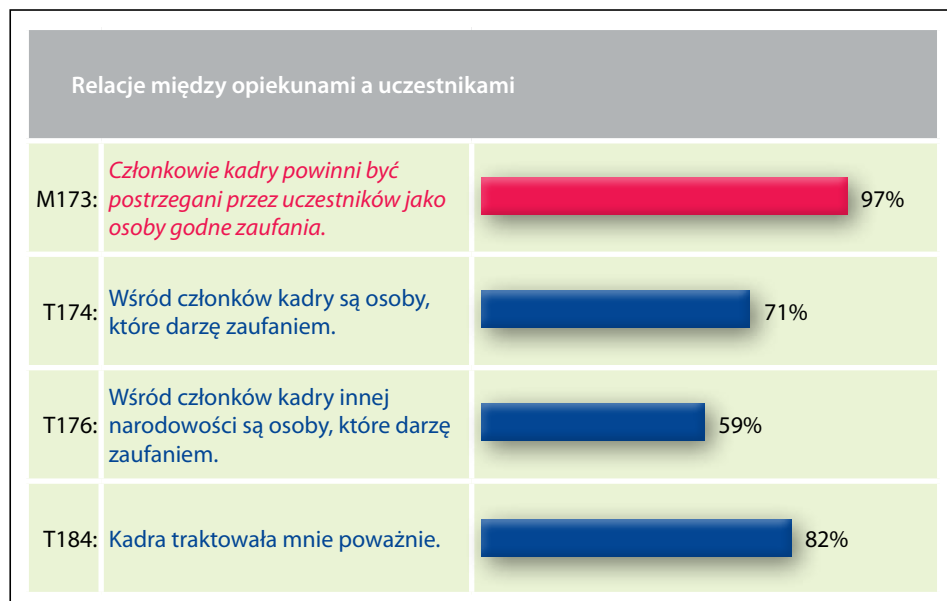
społecznie – najczęściej są to studenci – wymaga to dużego nakładu czasu i zaangażowania, zwłaszcza w momentach, gdy jest szczególnie dużo zajęć na uczelni. Nieliczni tylko są w swojej pracy doceniani i ich doświadczenia zostają uznane np. jako część programu kształcenia na kierunkach międzykulturowych, językowych czy pedagogicznych. W poniższych rozdziałach prezentowane i analizowane są odpowiedzi na pytania z ankiet, posortowane tematycznie. W wykresach poprzedzających każdy podpunkt kolorem czerwonym oznaczone zostały dane z ankiet dla kadry (formularz dotyczący celów), kolorem niebieskim natomiast wypowiedzi uczestników. Szczegółowe dane statystyczne są dostępne w załączniku od s. 81. Dane liczbowe uzupełniają cytaty uczestników w ich oryginalnym brzmieniu.

Szczegółowe dane statystyczne
w załączniku, s. 81

2.3. Relacje między opiekunami a uczestnikami

Rysunek 11: Zgoda (%), Relacje między opiekunami a uczestnikami

■ Kadra – cel ■ Uczestnik – wypowiedź

T – pochodzi od niemieckiego „Teilnehmer” – uczestnik, i jest oznaczeniem pytania z ankiety dla uczestników. Trzycyfrowy kod to numer porządkowy pytania w bazie wszystkich pytań

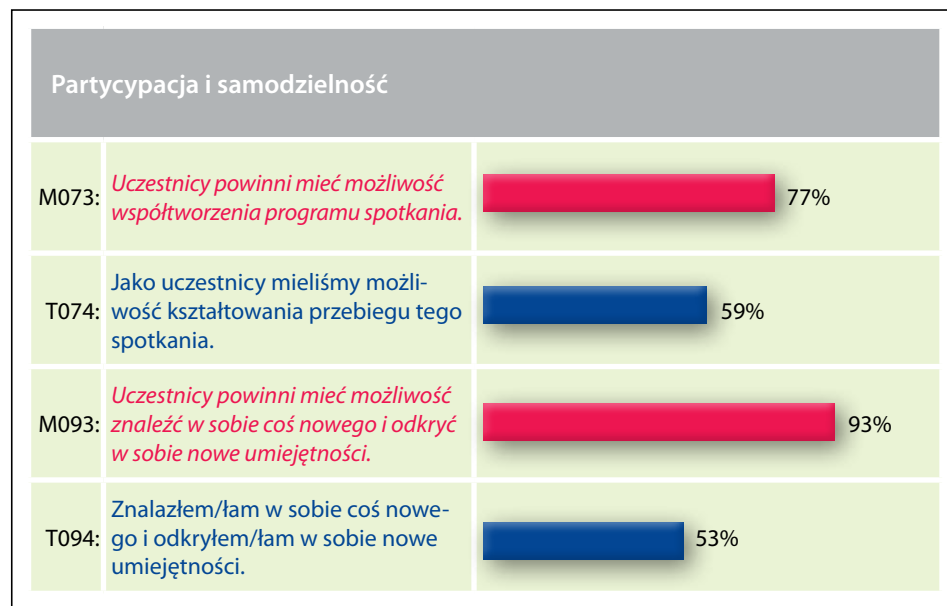
Opiekunowie bardzo cenią sobie, kiedy odbierani są przez młodzież jako ludzie godni zaufania. Świadomi swojej roli autorytetu, jako osoby odpowiedzialne za grupę, nie ograniczają się tylko do spraw organizacyjnych, ale towarzyszą młodzieży w nauce języka, doświadczeniach międzykulturowych i rozwoju osobistym. Cel ten udaje się osiągnąć w wysokim stopniu: 82% uczestników czuje się traktowana poważnie przez zespół prowadzący, 71% określiłoby niektórych opiekunów jako osoby godne zaufania. Relację opartą na zaufaniu udaje się także nawiązać z przekroczeniem granic narodowych. Pokazuje to spora grupa młodzieży (59%), która twierdzi, że pomimo barier językowych także opiekun grupy partnerskiej stał się dla nich osobą godną zaufania. Warte podkreślenia jest, że wśród chłopców częściej niż u dziewcząt występują wypowiedzi o nawiązaniu relacji opartej na zaufaniu z osobami z zespołu prowadzącego, także z grupy zagranicznej.

„Duże uznanie dla zespołu, dla opiekunów. Ze sporą cierpliwością udało im się nauczyć naszą rozbrykaną bandę języka obcego”. (16-letni uczestnik niemiecko-francuskiego spotkania z Niemiec)

2.4. Partycypacja i samodzielność

Rysunek 12: Zgoda (%)

 Kadra – cel Uczestnik – wypowiedź

Partycypacja młodzieży wpisana jest na poziomie Rady Europy do „Europejskiej karty w sprawie zapewnienia udziału młodzieży w życiu gmin i regionów”. Możliwość współkształtowania programu wymiany przez młodzież daje jej przestrzeń do wykazania się kreatywnością. Programy układane z udziałem osób, do których są skierowane, pozwalają im na doświadczenie własnej skuteczności oraz dają poczucie bycia ważnym i poważnie traktowanym.

Jak pokazuje rysunek 13, niemiecka młodzież najrzadziej wspomina o możliwości wpływu na program spotkania – tylko co druga osoba czuła się włączona w program. Niemieccy opiekunowie nie przywiązują też do tej kwestii szczególnej wagi w stawianych sobie celach – pomimo że lub może właśnie dlatego że uczestnictwo młodzieży

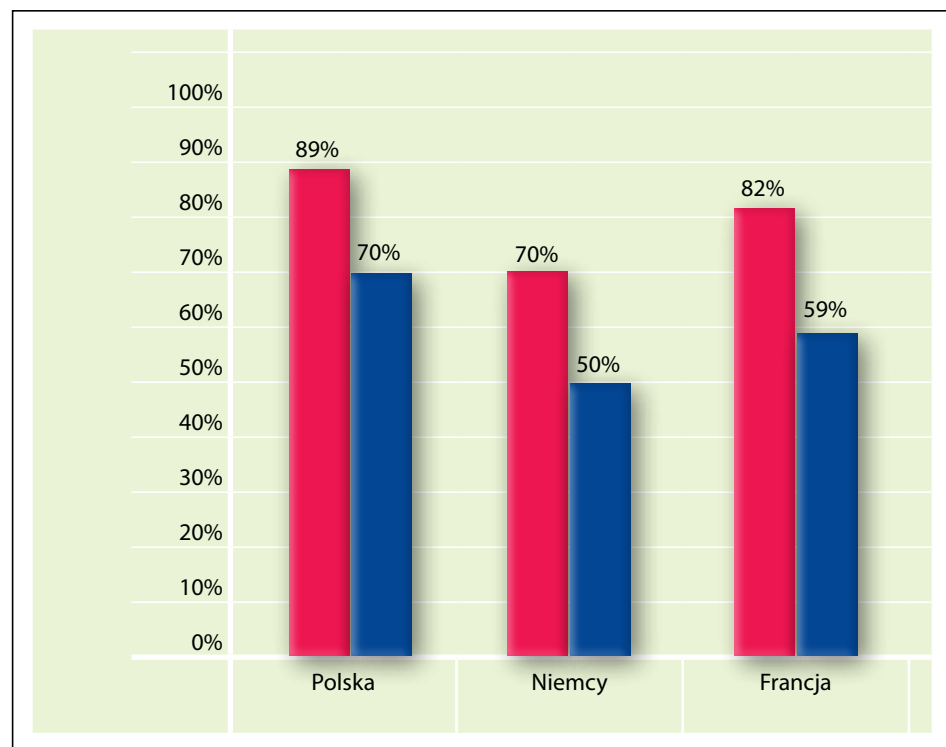

Uczestnik – partner

w takich programach jest według niemieckiej ustawy o opiece nad dziećmi i młodzieżą jedną z podstawowych zasad w pracy z młodym pokoleniem. Opiekunowie polscy i francuscy o wiele wyżej cenią partycypację uczestników w tworzeniu programów wymian, co jest także silniej reprezentowane w opiniach uczestników z tych krajów.

Rysunek 13: Znaczenie partycypacji (według krajów)

Kadra – cele: Uczestnicy powinni mieć możliwość współtworzenia programu spotkania.

Uczestnicy – opinie: Jako uczestnicy mieliśmy możliwość kształtowania przebiegu tego spotkania.

Spotkania młodzieży stwarzają możliwość przeżycia przez młodych ludzi nowych doświadczeń w nieznanym sobie otoczeniu i wypróbowania reakcji na nowe doznania.

Wspieranie takich przeżyć jest wyraźnym celem kadry prowadzącej spotkania. Ponad połowa młodzieży zgadza się pod koniec programu ze stwierdzeniem „Znalazłem/łam w sobie coś nowego i odkryłem/łam w sobie nowe umiejętności”. Takie opinie częściej można usłyszeć od młodzieży wymagającej szczególnej opieki: zwłaszcza w takich grupach wymiana młodzieży może otwierać nowe możliwości.

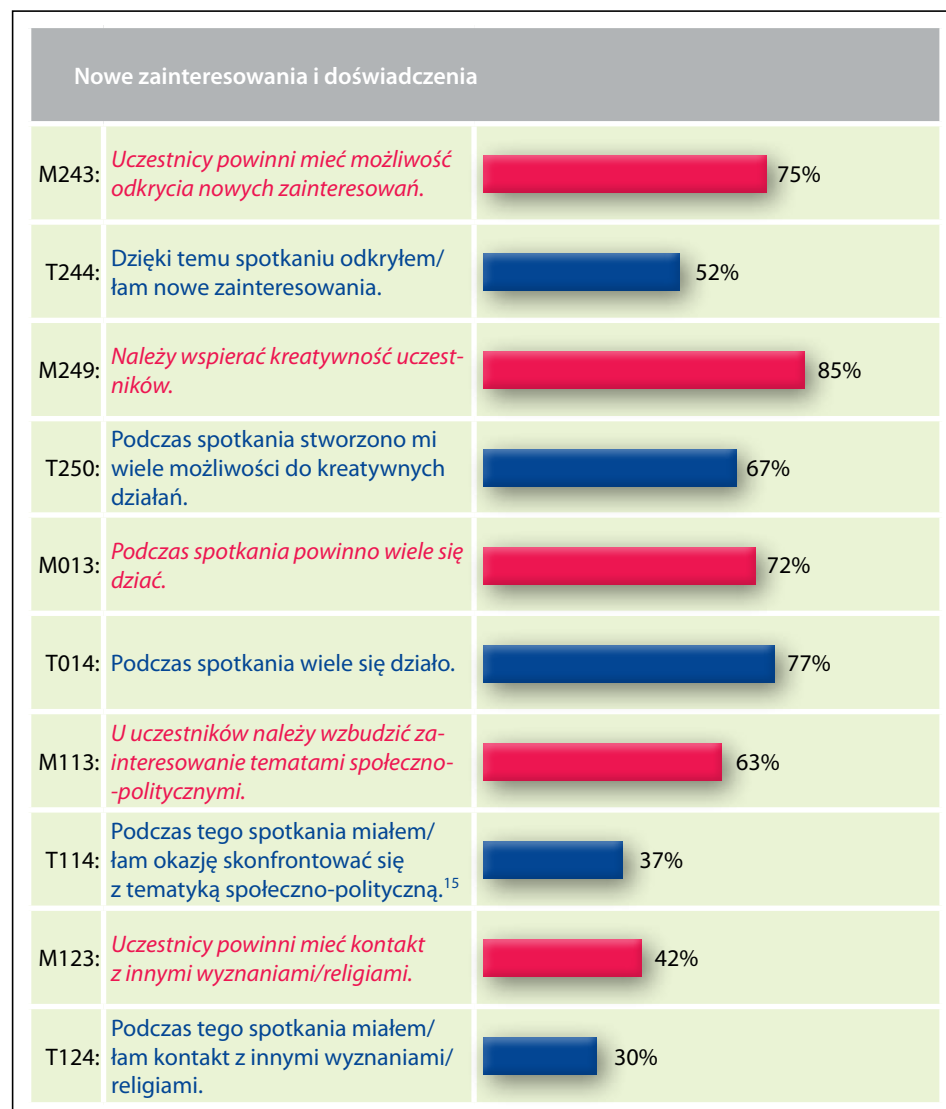

Różnorodność w grupie uczestników, s. 55

2.5. Nowe zainteresowania i doświadczenia

Rysunek 14: Zgoda (%)

■ Kadra – cel ■ Uczestnik – wypowiedź

„Dzięki warsztatom tanecznym zaczęłam ćwiczyć balet. Łatwiej mi także zapytać na ulicy obce osoby np. o drogę – bez tego spotkania wyglądałoby to zupełnie inaczej”. (16-letnia uczestniczka z Niemiec w odpowiedzi na pytanie, co dzisiaj byłoby inaczej, gdyby nie udział w wymianie)

Przytoczona wypowiedź pokazuje, jak wymiana młodzieży może otwierać furtki do nowych zainteresowań: Warsztaty taneczne były pierwszym kontaktem tej uczestniczki z baletem, z czego narodziło się jej nowe hobby. I nie chodziło tu tylko o naukę konkretnych figur tanecznych – 16-latką opowiada nam także o nowym poczuciu pewności siebie, o zmianie, którą odczuwa w kontakcie z obcymi ludźmi. I tak poprzez konfrontację z czymś nowym, czy to poprzez zabawę, czy przez sztukę, powstają nowe wzorce zachowania w zupełnie różnych obszarach życia.

Dwie trzecie uczestników uważa, że miało okazję do działań kreatywnych. Co druga osoba odkryła dla siebie nowe zainteresowania lub hobby. Również w tym zakresie młodzi ludzie o specjalnych potrzebach bardziej skorzystali z wymiany niż ich pełnosprawni rówieśnicy (rysunek 15).

Przedstawione na rysunku 14 odpowiedzi uczestników na pytania mówią także wiele na temat spotkania z nowym/nieznany: Podejmowanie tematów społecznych i politycznych jest doskonałą okazją do zapoznania młodzieży z innym niż w kraju ojczystym podejściem do polityki, historii, poczucia wspólnoty narodowej czy też spraw związanych z obronnością kraju. Podobnie jak zajmowanie się kwestiami społeczno-politycznymi przez młodzież jest pożądane, a 63% opiekunów stawia je sobie za cel spotkania, tak spotkania z innymi religiami i wyznaniem często zaskakują, chociaż nie należą do rzadkości. Jako przykład można podać obecność Kościoła katolickiego w życiu społecznym i politycznym w Polsce – doświadczenie niecodzienne dla młodzieży z Francji czy większości regionów Niemiec. Młodzież polska za to bardzo często doświadcza podczas wyjazdu zagranicznego prawdziwego spotkania z rzeczywistością społeczeństwa wielokulturowego i wielowyznaniowego. Praktycznie w żadnym innym temacie nie występują takie znaczące różnice między trzema krajami, jak w kwestiach dotyczących religii (rysunek 16). Z badań wynika, że spotkanie młodzieży z innymi religiami jest dużo ważniejsze dla opiekunów z Polski niż dla kadry francuskiej, mocno zdystansowanej do spraw wiary, przy jednoczesnym średnim zainteresowaniu tematem opiekunów niemieckich.

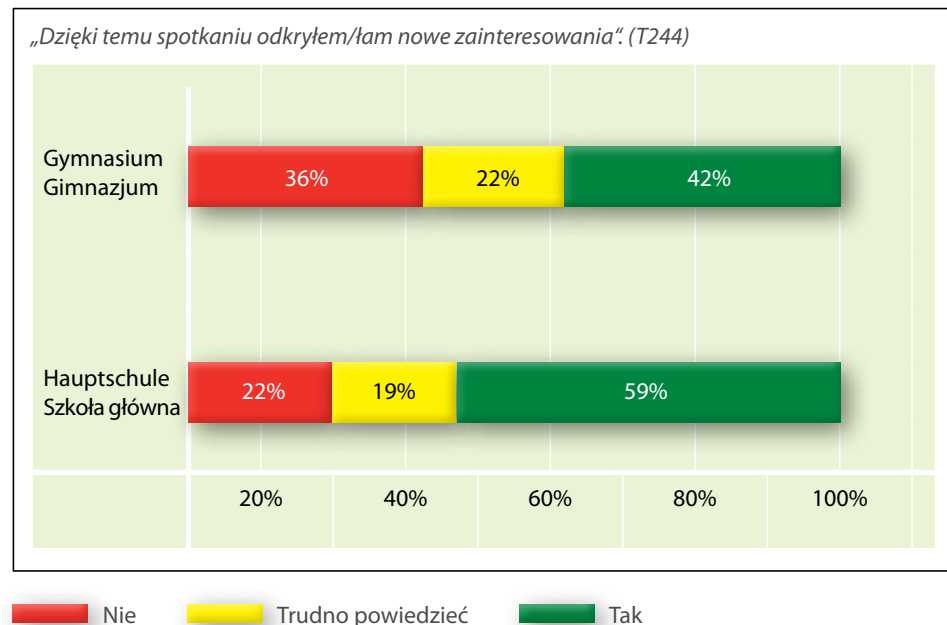
¹⁵ W pierwotnej wersji ankiety (wersja 2007) pytanie brzmiało „Podczas tego spotkania zainteresowałem/łam się tematyką społeczno-polityczną”. Z uwagi na różnice znaczeniowe z wersją niemiecką, w najnowszej wersji ankiety (2011) pytanie zostało przeformułowane. Pytanie jest tłumaczeniem niemieckiego „Ich habe mich bei dieser Begegnung mit gesellschaftlichen / politischen Themen auseinandergesetzt”.

Różnorodność w grupie uczestników, s. 55

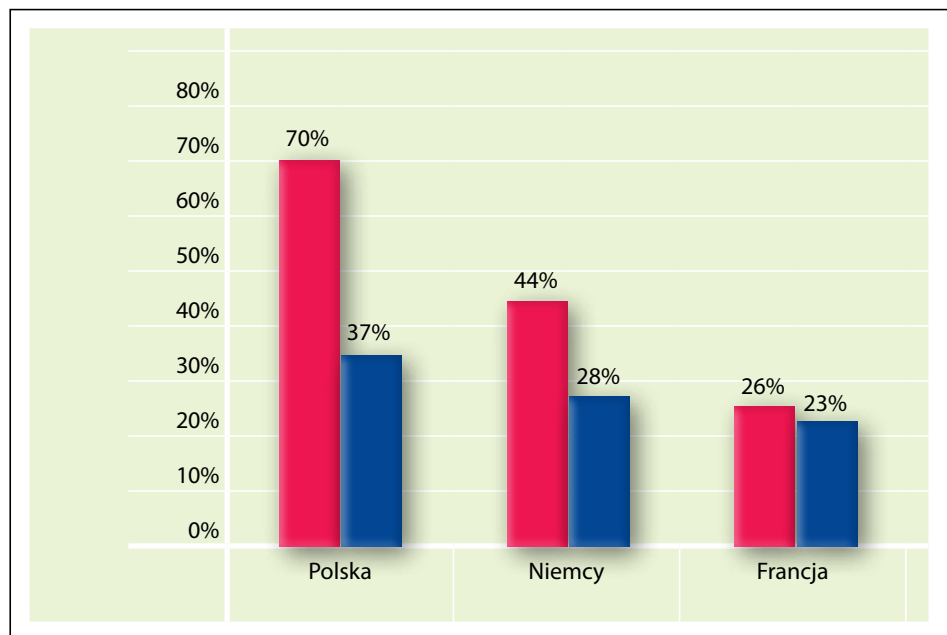
Rysunek 15: Nowe zainteresowania (Szkoła główna – Hauptschule versus gimnazjum – Gymnasium)

Sytuacja ta odzwierciedla rzeczywistość – zasada laickości państwa jest podstawą funkcjonowania Republiki Francuskiej, co skutkuje bardzo wyraźnym oddzieleniem sfery państwowej od kościelnej. Czasami kwestia znaczenia religii i praktyk religijnych w życiu codziennym ma duże znaczenie dla wymian międzykulturowych. W ankietach widać tego wyraz w różnych reakcjach na pytanie: „Jeśli chcesz, podaj swoją przynależność religijną”: dla większości Niemców i Polaków w tym pytaniu nie ma nic dziwnego, natomiast część młodzieży i opiekunów z Francji komentowała, że w ich opinii takie pytanie nie powinno się znaleźć w ankiecie. Jeżeli postrzegamy różnice kulturowe jako szansę, to taka sytuacja daje nam niezwykle ciekawą okazję do dyskusji i szukania wzajemnego zrozumienia¹⁶.

¹⁶ Demorgon J., Wulf Ch., *Binationale, trinationale und multinationale Begegnungen*, 2002; Aebischer V., *Wie bilden sich Eindrücke einer anderen Kultur heraus?*, 1996.

Rysunek 16: Różnice w spojrzeniu na religię

- Kadra – cele:** Uczestnicy powinni mieć kontakt z innymi wyznaniami/religiami.
- Uczestnicy – opinie:** Podczas tego spotkania miałem/łam kontakt z innymi wyznaniami/religiami.

„Nie wiedziałabym, jak zagraniczna młodzież postrzega dzisiaj mój ojczysty kraj – jego kulturę, religię, społeczeństwo”. (18-letnia uczestniczka programu trójstronnego z Polski w odpowiedzi na pytanie, co dzisiaj byłoby inaczej, gdyby nie udział w wymianie)

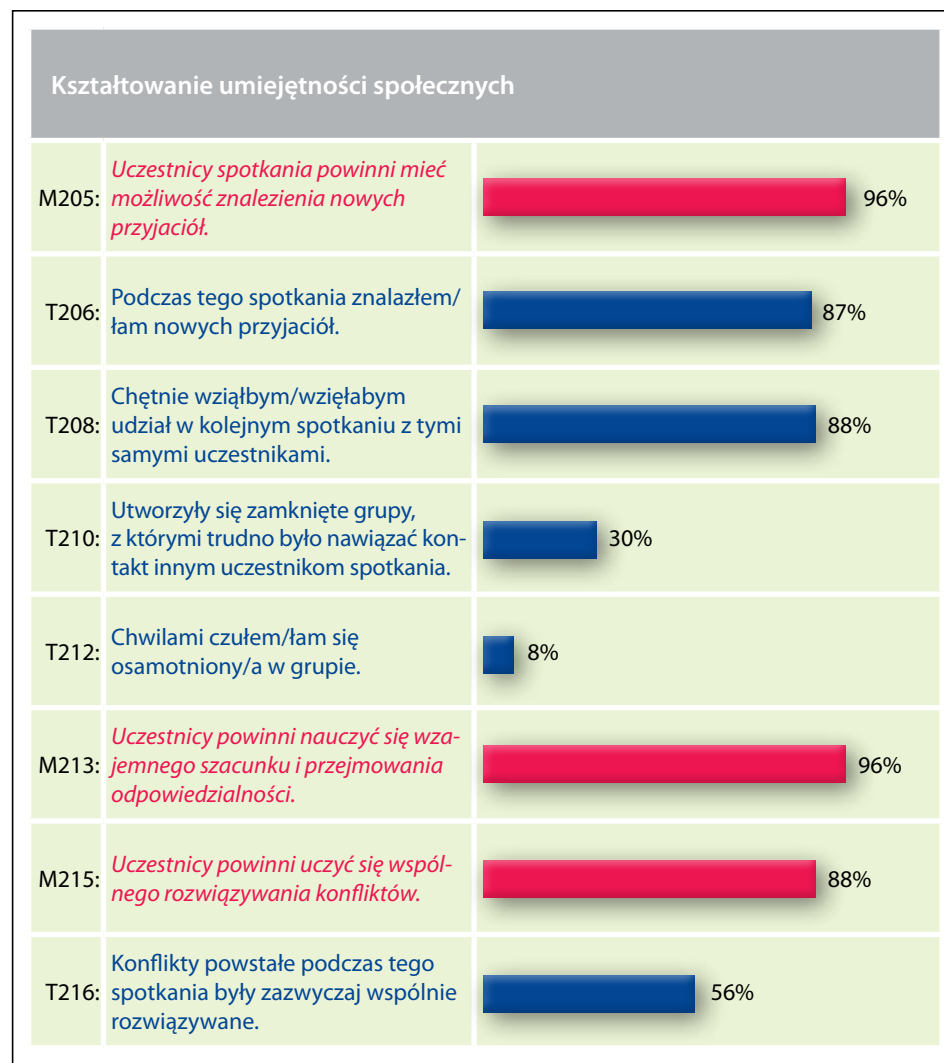

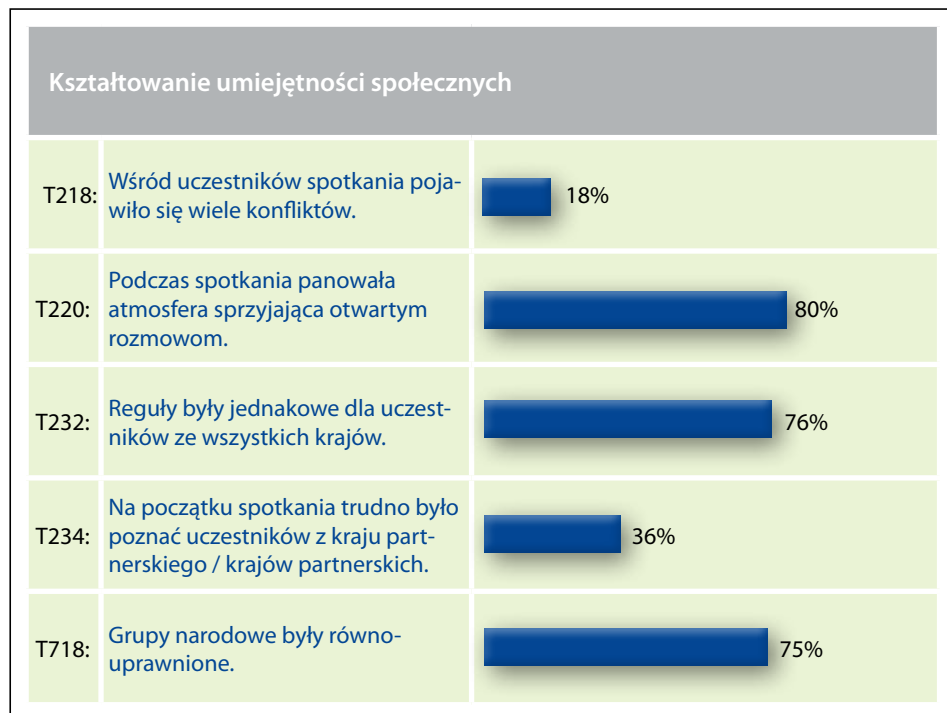
„Bardzo polubiłam niektórych niemieckich uczestników, bez wymiany pewnie trwałoby to dłużej i nie byłoby takie intensywne. Ciekawym i ważnym było także doświadczenie, że niektóre kwestie światopoglądowe, szczególnie rola kobiet, mogą być takie różne, że nam jest tu naprawdę niezle i powinniśmy dalej walczyć o utrzymanie pozycji kobiet w społeczeństwie”. (17-letnia uczestniczka polsko-niemieckiej wymiany z Niemiec)

2.6. Kształtowanie umiejętności społecznych

Rysunek 17: Zgoda (%)

Kadra – cel Uczestnik – wypowiedź

Często mówi się na temat międzynarodowej wymiany młodzieży, że podczas spotkań nawiązują się przyjaźnie, które dają podwaliny porozumienia między kulturami i poczucie silnej więzi ponad granicami. Osoby na co dzień zajmujące się międzynarodową pracą z młodzieżą potrafią wymienić wiele takich przykładów z własnego doświadczenia. Powszechnie znany jest fakt, że wymiana często jest również początkiem dla wielu dwunarodowych związków i małżeństw.

Dane z badań ilustrują warunki, jakie sprzyjają powstawaniu przyjaźni podczas wymian młodzieżowych – zarówno w obrębie własnej narodowej grupy, jak i pomiędzy grupami. Ponad cztery piąte uczestników przyznaje, że podczas wymiany poznało nowych przyjaciół, podobna liczba odebrała panującą w grupie atmosferę jako otwartą

Nowe przyjaźnie

i chętnie wyjechałaby ponownie z tymi samymi kolegami i koleżankami, co może być dowodem na powstałe w grupie sympatie. Medal ma jednak dwie strony – często w kontraście do euforycznych odpowiedzi jednych uczestników – inni odpowiadali, że nie znaleźli możliwości nawiązania bliskiego kontaktu. Prawie jedna trzecia uczestników pisze o tworzących się klikach (co zresztą charakterystyczne jest dla tej grupy wiekowej), dodatkowo 8% przyznaje, że czasami czuło się w grupie samotnie. To sygnał dla kadry, że powinna się włączyć w integrację grupy. Oczywiście nie tylko czynniki międzykulturowe wpływają na zamykanie się młodzieży na wzajemne kontakty, w sytuacji wymiany musimy jednak szukać międzykulturowych rozwiązań, które zostaną zaakceptowane przez całą grupę.

Spotkania młodzieży są ważnym miejscem zdobywania umiejętności społecznych, i to nie tylko w sytuacji rozstrzygania konfliktów, do których w sposób naturalny dochodzi w grupach. Dla opiekunów ważne powinny być także wzajemny szacunek i konstruktywne rozwiązywanie konfliktów. Ponad połowa badanych przyznaje, że jeśli pojawiły się w grupie konflikty, były rozwiązywane wspólnie.

O procesach grupowych i intensywnej refleksji nad nimi niektórych uczestników dowiedzieć się można z licznych komentarzy. Poznanie się i obcowanie z początkowo obcymi dla siebie osobami, które na dodatek mówią w innym języku, staje się często zaskakującym i ważnym doświadczeniem, na długo pozostającym w pamięci:

„Wspaniale jest przeżyć to, jak bez wspólnego języka można spędzać razem czas. Poza tym wspaniałym doświadczeniem była otwartość, z jaką siebie traktowaliśmy nawzajem. Wywarło to na mnie ogromny wpływ, według mnie to niesamowicie fajne, jak bardzo zbliżyliśmy się do siebie w tak krótkim czasie”. (16-letnia uczestniczka spotkania trójkrotnego z Niemiec w odpowiedzi na pytania, co zrobiło na tobie szczególne wrażenie)

„Atmosfera, jaka panowała wśród wszystkich uczestników – pomimo że na początku się nie znaliśmy i byliśmy z innych krajów, to bez problemu nawiązaliśmy kontakt. Wszyscy byli wobec siebie życzliwi i przyjaźnie nastawieni, dzięki czemu czas spędzony wspólnie był prawdziwą przyjemnością, niestety zbyt szybko minął”. (19-letnia uczestniczka spotkania polsko-niemieckiego z Polski w odpowiedzi na pytania, co zrobiło na tobie szczególne wrażenie)

Kształtowanie umiejętności społecznych a umiejętność rozwiązywania konfliktów

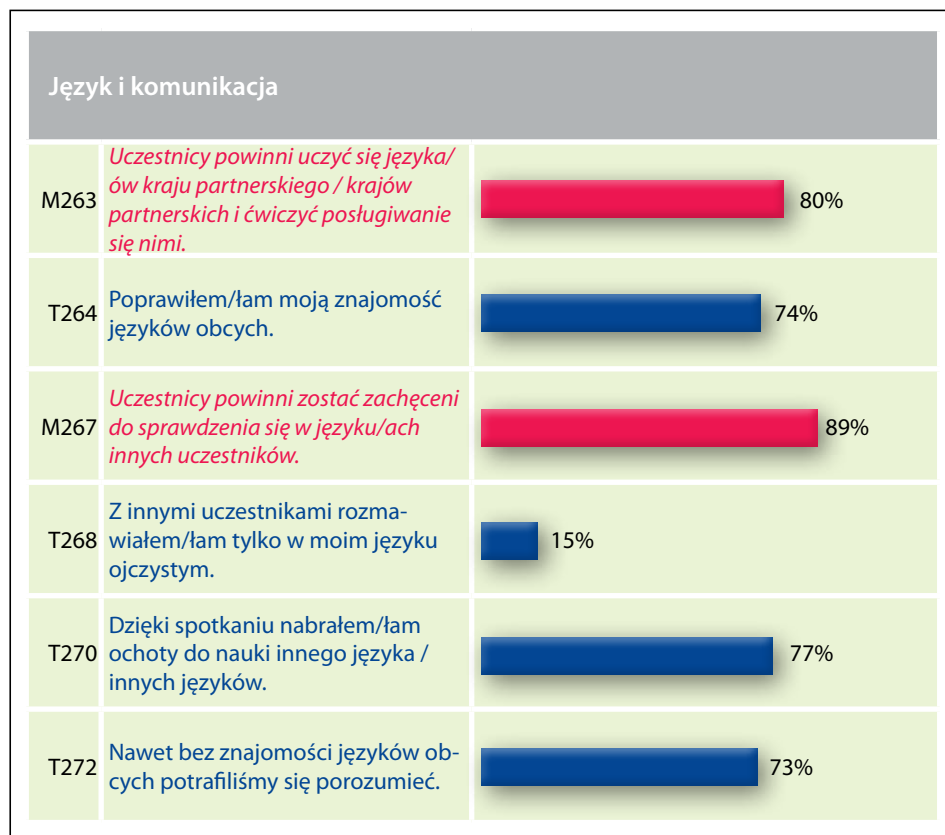

„Byłabym w wielu sprawach bardziej naiwna. Więcej bym skarżyła i narzekała. To spotkanie pokazało mi, że można też inaczej. I to jest superodlotowofajne”. (16-letnia uczestniczka spotkania trójstronnego z Niemiec, w odpowiedzi na pytanie, co dzisiaj byłoby inaczej, gdyby nie udział w wymianie)

2.7. Język i komunikacja

Rysunek 18: Zgoda (%)

■ Kadra – cel ■ Uczestnik – wypowiedź

Centralnym i w szczególny sposób wyróżniającym się aspektem międzynarodowych spotkań młodzieży jest uczenie się, ćwiczenie, a przynajmniej poznanie języka kraju partnerskiego. Stanowi to ważny cel organizatorów wymian i istotny efekt udziału młodzieży w spotkaniach. Ponieważ rozwijanie kompetencji językowych uczestników jest dla kadry ważnym zadaniem (80% lub 89% odpowiedzi pozytywnych), stwarza ona uczestnikom wymian wiele okazji do komunikowania w obcym dla nich języku. W ten sposób zachęca się młodych ludzi do otwartości na inne języki i do komunikowania w języku, który nie jest ich językiem ojczystym. Podobnie rzecz ma się podczas spotkań trójstronnych.

„Nie jest trudno porozumieć się w obcym języku, trzeba tylko chcieć”. (16-letnia uczestniczka wymiany francusko-niemieckiej z Niemiec w odpowiedzi na pytanie, co wywarło na niej szczególne wrażenie)

„Na mnie duże wrażenie zrobiło to, że można było się z każdym porozumieć. Myślałam, że będą większe problemy, ale bez problemu się dogadaliśmy”. (13-letnia uczestniczka wymiany trójstronnej z Polski w odpowiedzi na pytanie, co wywarło na niej szczególne wrażenie)

Fakt, że trzy czwarte uczestników wymian stwierdza, że poprawiło swoją znajomość języków obcych, pokazuje, jak ważne dla zdobywania kompetencji językowych są międzynarodowe spotkania młodzieży. Jeszcze większe znaczenie ma informacja, że aż u 77% uczestników wymiany wzrosła chęć do dalszej nauki języków obcych. I podczas gdy w edukacji szkolnej motywacja ma często swoje źródła w przyznawanych ocenach (motywacja zewnętrzna), dzięki spotkaniom z rówieśnikami innej narodowości zaczynają przeważać takie czynniki, jak nawiązane przyjaźnie wykraczające poza granice własnego kraju, zainteresowanie inną kulturą czy perspektywy na przyszłość związane z innym krajem (czynniki wewnętrzne). Decyzja o nauce danego języka obcego w dużej mierze zależy od oferty szkoły i celów życiowych młodzieży. W trakcie procesu uczenia się powstaje w młodzieży wewnętrzna motywacja „włączenia” nauczanych treści do własnej tożsamości¹⁷. Międzynarodowa wymiana młodzieży stanowi bardzo szczególne doświadczenie – pomaga jednocześnie w określaniu celów życiowych młodzieży oraz w rozwoju jej indywidualnej tożsamości.

Trzy czwarte uczestników uznało, że poprawiło swoją znajomość języków obcych.

Szczególnie intensywnie doświadcza tego młodzież z Polski. 85% badanych uczestników wymian międzynarodowych nabrało ochoty do nauki języka kraju partnerskiego.

¹⁷ Telus M., *Warum Polen?*, 2010.

Młodzież z Francji (77%) i Niemiec (70%) wypada w tym porównaniu jako mniej zmotywowana. Przedstawione liczby pokazują, że młodzież polska silniej wiąże swoje plany życiowe ze znajomością języka niemieckiego lub francuskiego.

Ponieważ opiekunowie zdają sobie sprawę, że wymiana międzynarodowa wyjątkowo sprzyja komunikacji językowej, która przebiega tam inaczej niż w sytuacji szkolnej, cel: „Uczestnicy powinni zostać zachęcani do sprawdzenia się w języku/ach innych uczestników”, stawiany sobie przez 89% z nich, osiąga wyższe noty niż cel dotyczący możliwości uczenia się i ćwiczenia w językach obcych.

Z relacji 15% uczestników wynika, że komunikacja przebiegała prawie wyłącznie w języku ojczystym. Najczęściej są to osoby, których wcześniejsza znajomość języka obcego nabyta w szkole nie wystarczała do skutecznej komunikacji w sytuacjach codziennych. Szczególnie wśród tych uczestników duża jest zgodność z opinią: „Nawet bez znajomości języków obcych potrafiliśmy się porozumieć” (79%). Porozumiewanie się za pomocą rąk i nóg najwyraźniej działa mimo barier językowych i potwierdza znaczenie komunikacji niewerbalnej oraz uświadamiania strategii komunikacyjnych podczas spotkania. Obawę przed udziałem w spotkaniu międzynarodowym ze względu na słabą znajomość języka obcego można zmniejszyć, zachęcając młodzież do stosowania pozawerbalnych metod komunikacji. Badania Engelbert i Herlth [2007] dowodzą, że uczestnicy słabo znający języki obce rzadziej biorą aktywny udział w merytorycznych punktach programu, potrzebują zatem w tym zakresie szczególnego wsparcia. Dlatego też kadra odgrywa podczas spotkania ważną rolę pośrednika językowego (PNWM i FNWM wspierają kształcenie pośredników językowych np. poprzez organizację kursów dla tłumaczy grupowych).

Animacja językowa to metoda, która skutecznie pomaga w wypróbowaniu własnych sił w języku obcym bez obawy o wyniki i ocenę oraz bez wkuwania słówek. Metoda animacji językowej opiera się na specyficznej sytuacji wymiany międzynarodowej, a jej celem jest uwrażliwienie na edukację językową i międzykulturową. Jedną z podstaw tej metody stanowią badania nad procesami społeczno-psychicznymi, które występują w formułowaniu i rozumieniu w naturalnej komunikacji dwóch osób, z których każda mówi w swoim rodzimym języku. Animacja językowa likwiduje obawy młodzieży wobec języka grupy partnerskiej. Często budzi się w niej motywacja do dalszej systematycznej nauki języka, która pozwala na utrzymanie kontaktu z nowo poznanymi przyjaciółmi.

Metoda animacji językowej jest stosowana podczas projektów międzynarodowych, ale także w grupach narodowych w trakcie przygotowań do wymiany lub podczas lekcji języka obcego.

Przykładowa gra z zastosowaniem animacji językowej: „Zdanie w ruchu”

Cele: likwidacja barier językowych; nauka języka (rozumienie ze słuchu, wymowa). Liczba uczestników: od 10 do 20.

Przebieg:

- Uczestnicy dzielą się na dwie narodowe grupy, jedna z nich opuszcza salę.
 - Druga grupa zostaje z zespołem prowadzącym, który przydziela każdemu uczestnikowi po jednym słowie w języku ćwiczenia. Wszystkie słowa razem tworzą zdanie.
 - Każdy uczestnik zapamiętuje swoje słowo i głośno je powtarza, poruszając się jednocześnie po sali.
 - Druga grupa wchodzi ponownie do sali i stara się złożyć całe zdanie.
- W drugiej rundzie grupy zamieniają się rolami.

Publikacje FNWM dotyczące animacji językowej: „Sprachanimation in deutsch-französischen Jugendbegegnungen”, DFJW, www.dfjw.org/sprachanimation, „Sag was! Dis moi! Powiedz !”: Przewodnik animacji językowej w spotkaniach trójstronnych, BDP (wspólna publikacja PNWM i FNWM)

Publikacje PNWM do wykorzystania podczas zajęć z animacji językowej: „Versuch's auf Polnisch”, PNWM
 • <http://pnwm.org/c26,10,jezyk.html>
 „Animacja językowa”, PNWM
 • <http://pnwm.org/c26,7,jezyk.html>
 „Memogra”. Polsko-niemiecka gra językowa dla spotkań dzieci i młodzieży oraz nauki języka, PNWM
<http://pnwm.org/c26,37,jezyk.html>

Dwujęzyczne kursy językowe

Tandemowe kursy językowe są szczególnie formą spotkań, których centralnym tematem jest język. Uczestnicy z Polski i Niemiec lub Niemiec i Francji pomagają sobie nawzajem – na zasadzie tandemu – w nauce języka partnera. Udział w spotkaniu międzynarodowym stwarza naturalne sytuacje wymuszające komunikację i wspiera autonomię uczenia się. Tak powstaje połączenie edukacji językowej i międzykulturowej. Metodę tandemową można stosować także przy użyciu nowych mediów (teletandemu w projektach z klasami partnerskimi).

„Interkulturelle Ausbildung”, FNWM

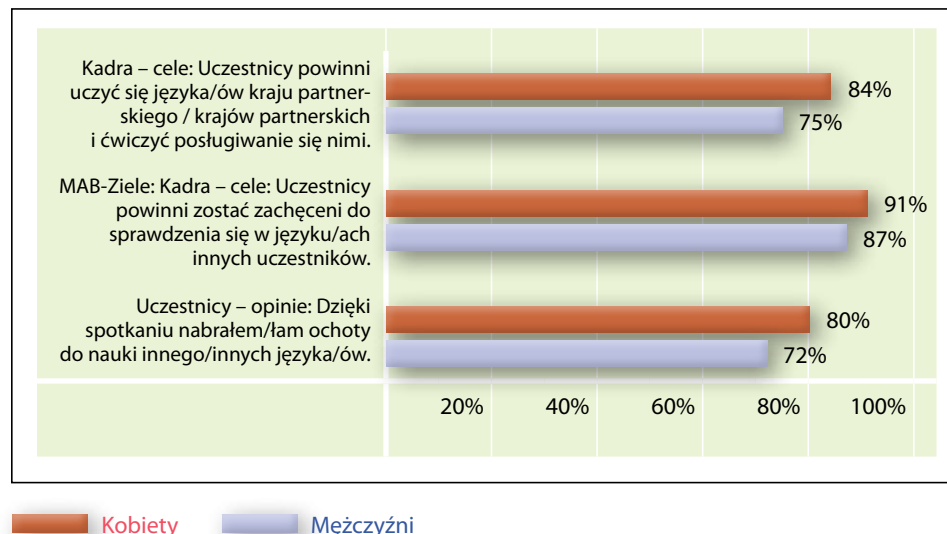
- www.dfwjw.org/binationale-sprachkurse
- www.dfwjw.org/tele-tandem
- www.pnwm.org/c45,kursy_jezykowe

„(...) uczenie się międzykulturowe jest procesem. Ten proces wymaga dobrego poznania siebie oraz miejsca, z którego pochodzimy, zanim będziemy starać się rozumieć innych. Jest to proces stanowiący wyzwanie, ponieważ dotyczy bardzo głęboko zakorzenionych przekonań o tym, co jest dobre a co złe, sposobów porządkowania świata i naszego życia. W uczeniu się międzykulturowym kwestionuje się to, co przyjmujemy za pewnik i czego, naszym zdaniem, musimy się trzymać. Uczenie się międzykulturowe rzuca wyzwanie naszej tożsamości, (...) jest procesem indywidualnym, chodzi o to, że człowiek uczy się, jak żyć z innymi, jak żyć w świecie pełnym różnorodności”¹⁸.

Zarówno wśród członków kadry, jak i uczestników wyraźnie widać, że istnieją niewielkie różnice pomiędzy kobietami i mężczyznami, jeśli chodzi o cel, jakim jest zdobywanie kompetencji językowych. Kobiety w tym porównaniu wypadają lepiej. Niezależnie od tych różnic, zdobywanie kompetencji językowych jest ważne dla przeważającej większości członków kadry i uczestników.

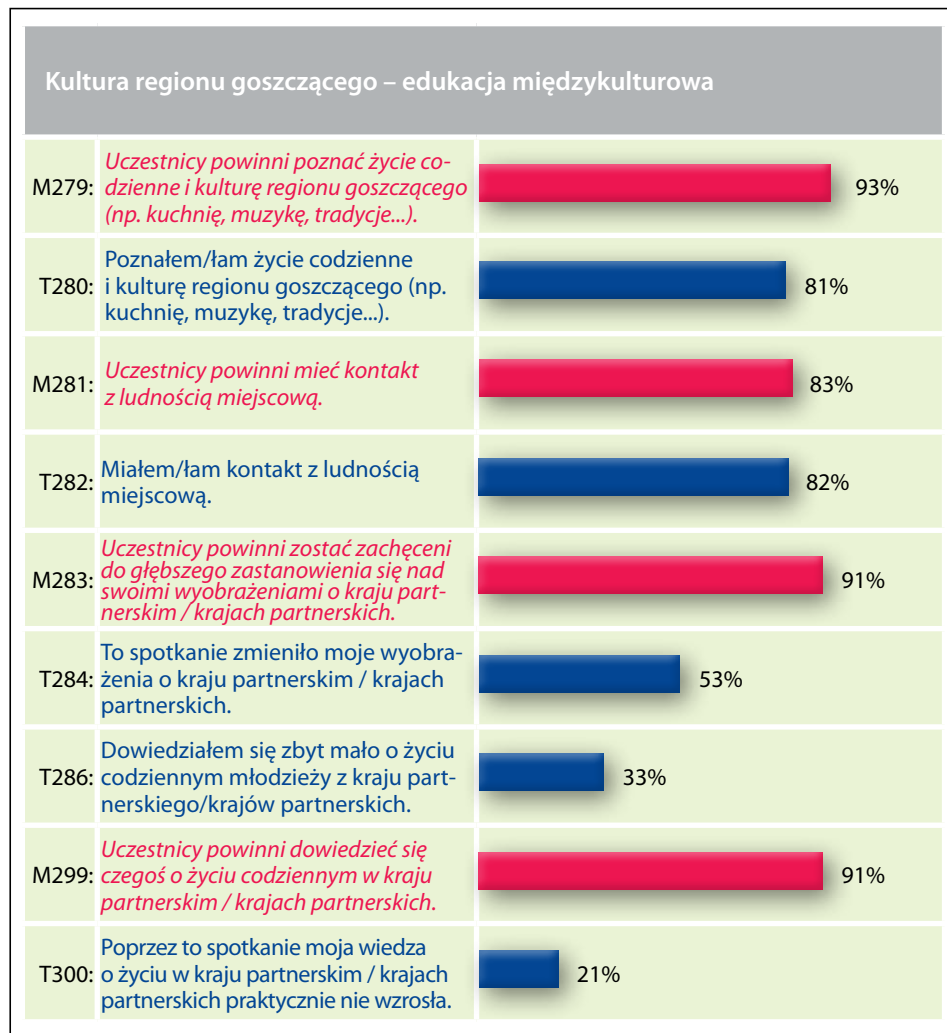
Rysunek 19: Kompetencje językowe a płeć

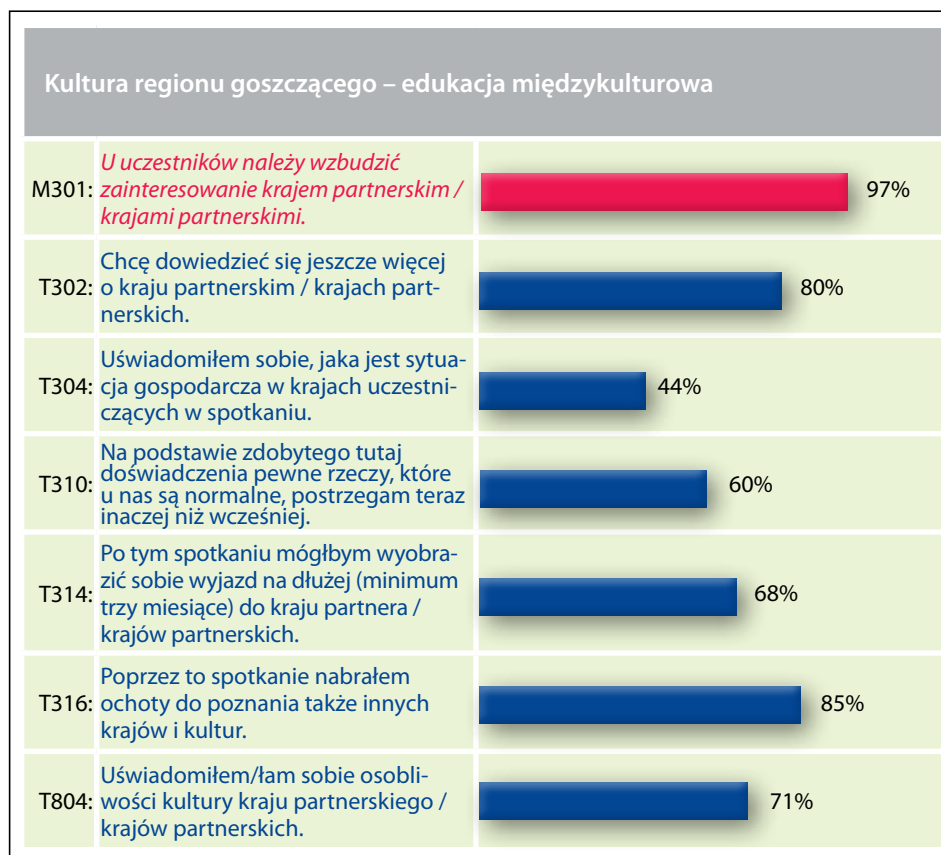

¹⁸ Rada Europy i Komisja Europejska, 2000.

2.8. Kultura regionu goszczącego – edukacja międzykulturowa

Rysunek 20: Zgoda (%)

 Kadra – cel Uczestnik – wypowiedź

Intensywne doświadczenia międzykulturowe oraz konfrontacja z krajem partnerskim / krajami partnerskimi są głównymi celami międzynarodowej pracy z młodzieżą. Znaczenie tych celów widać w wynikach ankiet wypełnianych przez kadre: na prawie wszystkie pytania dotyczące tego tematu „tak” odpowiedziało 90% badanych.

Opinie uczestników w porównaniu z celami kadry nie wypadają na pierwszy rzut oka tak jednoznacznie. Jedna piąta uczestników twierdzi na przykład, że ich wiedza

o życiu w kraju goszczącym nie wzrosła, jedna trzecia uważa, że za mało dowiedziała się o codzienności rówieśników. Nie oznacza to jednak, że cele kadry w tym zakresie nie zostały osiągnięte. Pamiętając o tym, że ponad 40% uczestników wzięło po raz pierwszy udział w spotkaniu z młodzieżą z kraju partnerskiego, a spośród tych, których spotkanie odbyło się za granicą, ponad połowa była w kraju partnerskim po raz pierwszy, istotniejsze wydają się być informacje, że aż 80% badanych chciałoby dowiedzieć się więcej o kraju partnera, 85% chciałoby także poznać inne kraje i kultury, a ponad dwie trzecie wyobraża sobie wyjazd nawet na dłuższy pobyt do kraju partnera.

Dziewczęta wykazują większą motywację do poznawania innych państw i kultur niż chłopcy; motywacja rośnie także z wiekiem uczestników. Jednocześnie uczestnicy płci męskiej częściej wspominają o większej świadomości sytuacji gospodarczej kraju goszczącego – zatem i ta grupa na swój sposób interesuje się warunkami życia w kraju partnera.

Spotkanie młodzieży z innych państw i pobyt w obcym miejscu lub też pobyt u siebie wspólnie z młodzieżą z innych krajów skłania uczestników do refleksji nad własnym życiem i wyobrażeniami o życiu w innych krajach. W ten sposób przeżywanie innej kultury może doprowadzić do bardziej świadomej percepcji własnego stylu życia lub do odkrycia, że nawet w obrębie własnej grupy narodowej występują różnice w sposobie życia i w kulturze pochodzenia. 60% ankietowanych przyznaje, że teraz inaczej patrzy na swoje własne przyzwyczajenia. Ponad połowa (53%) badanych jest zdania, że dzięki udziałowi w wymianie zmieniły się ich wyobrażenia o kraju partnera. Szczególnie silnie doznają tego osoby, które po raz pierwszy wyjechały za granicę: w obu pytaniach odpowiedzi pozytywne osiągnęły nawet 65%.

Najwyraźniej wyjątkowo silną cechą międzynarodowych spotkań młodzieży jest wzbudzanie w młodzieży chęci poznawania – otwarcia zarówno na nowe doświadczenia (np. poznanie nowych osób, nowych krajów i kultur), jak i nową wiedzę (np. języki obce). Z tego wynika podstawowa zaleta takich nieformalnych form edukacyjnych w porównaniu ze szkołą (rozdział 3.3.). O swoich doświadczeniach młodzież wspominała również w wypowiedziach otwartych:

Otwartość na to, co nowe

Zalety edukacji
nieformalnej, s. 63

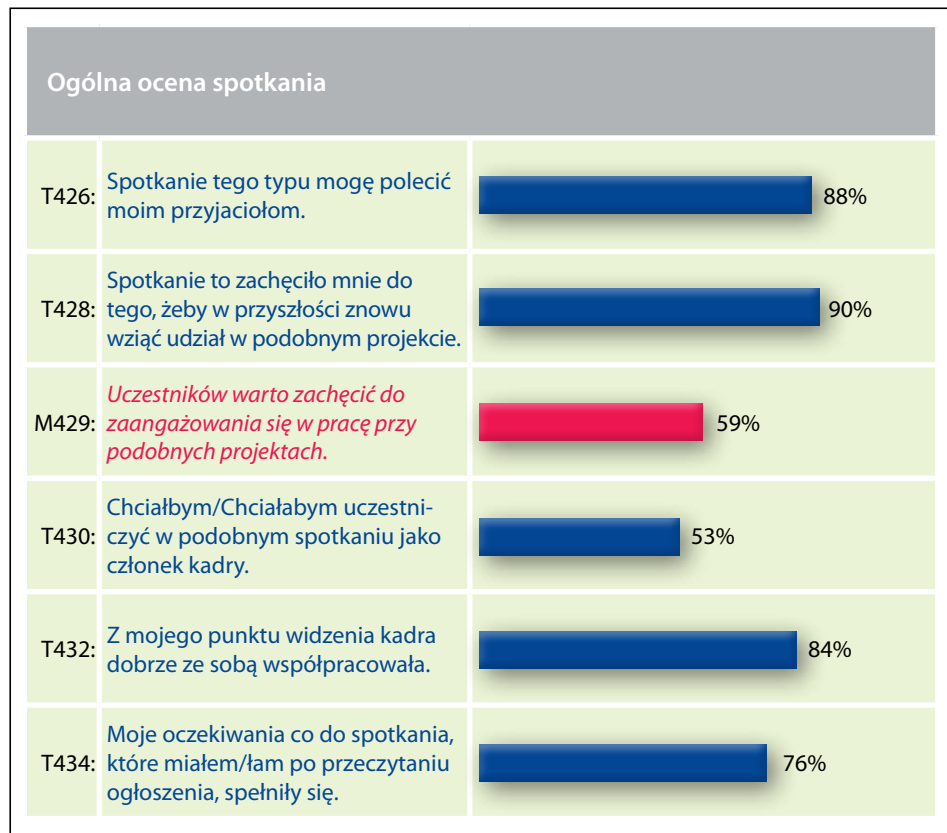
„Francja jest generalnie fascynującym krajem i w ten sposób nauczyłem się, żeby nie kierować się uprzedzeniami wobec innych krajów!!!”. (17-letni uczestnik spotkania trójstronnego z Niemiec w odpowiedzi na pytanie, co wywarło na nim szczególne wrażenie)

„Moje spojrzenie na inne kraje, może więcej trudności w ocenie mojego sposobu życia i różnic w innych krajach”. (16-letnia uczestniczka spotkania trójstronnego z Francji w odpowiedzi na pytanie, co dzisiaj byłoby inaczej, gdyby nie udział w wymianie)

2.9. Ogólna ocena spotkania

Rysunek 21: Zgoda (%)

■ Kadra – cel ■ Uczestnik – wypowiedź

Ogólne zadowolenie z wymiany – jak pokazuje poniżej ocena łączna stopnia zadowolenia – jest bardzo wysokie. Potwierdza to także gotowość prawie wszystkich uczestników do ponownego udziału w kolejnych spotkaniach. I nie jest to tylko pozorna gotowość: wiele osób rzeczywiście po raz kolejny zgłasza się do udziału

90% uczestników chętnie weźmie jeszcze raz udział w podobnym projekcie

Młodzi ambasadorzy FNWM

Byli uczestnicy spotkań pozostają często zaangażowani we współpracę francusko-niemiecką i włączani są np. przez sieć młodych ambasadorów w działalność FNWM. W szkołach i podczas różnych imprez prezentują instytucję i jej różnorodną ofertę.

- www.dfjw.org/unsere-netzwerke

Praca u partnera

FNWM dofinansowuje wyjazdy do pracy w organizacjach partnerskich zajmujących się działalnością wśród młodzieży. Pobyt taki może trwać do 12 miesięcy i służy pogłębieniu kontaktów organizacji z Niemiec i Francji oraz wzmocnieniu ich współpracy międzykulturowej.

Więcej informacji:

- www.dfjw.org/arbeit-beim-partner

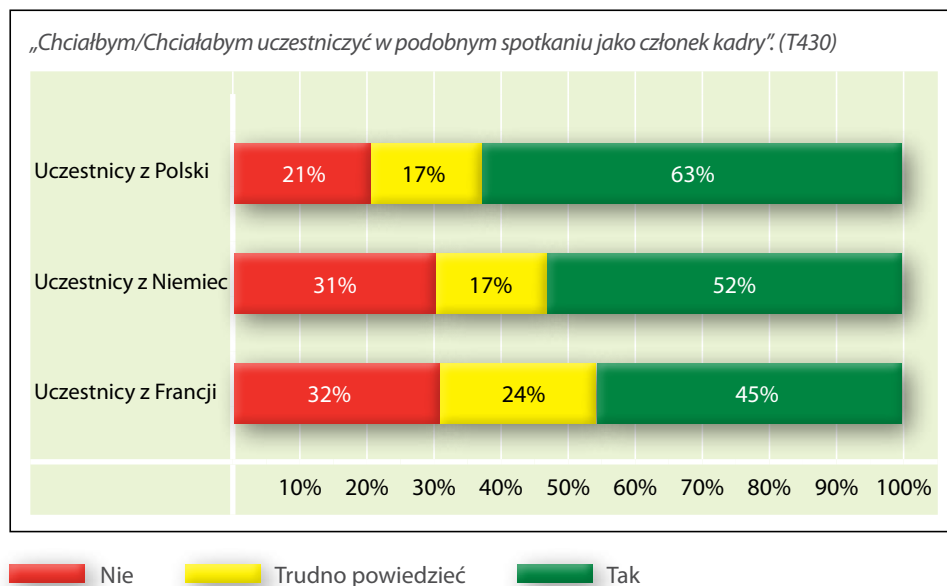
PNWM, dzięki programowi europejskiemu Leonardo da Vinci, we współpracy z projektami partnerskimi wspierała od 2005 roku trzymiesięczne praktyki w polskich i niemieckich placówkach kształceniowych. Młodzi absolwenci szkół wyższych brali udział w wielonarodowych projektach i uczyli się różnych sposobów i form międzynarodowej pracy z młodzieżą.

w międzynarodowych projektach. 88% młodzieży uważa spotkania za na tyle udane, że poleciłoby udział w takim programie swoim przyjaciołom i znajomym. Pokazuje to, że „ambasadorem” w promowaniu idei wymian międzynarodowych mogłaby być sama młodzieży. Jednocześnie jednak pojawia się tu inny problem: młodzież rekomenduje udział w wymianie w gronie swoich przyjaciół, którzy najczęściej pochodzą z tego samego środowiska. Wzmaga to efekt socjalnej selekcji na zasadzie samonapędzającej się maszyny. Podmioty organizujące wymianę powinny zatem z większym zaangażowaniem przekonywać do wyjazdów młodzież ze szczególnymi potrzebami niż osoby pochodzące z wykształconej klasy średniej. Tę ostatnią grupę namawiają do udziału bezpośrednio ich koledzy o podobnym pochodzeniu społecznym (rozdział 3.1).

Jak pokazano w rozdziale 2.3, opiekunowie cieszą się dobrą opinią wśród uczestników. Pokrywa się to z opinią 84% młodzieży, że współpraca w zespole prowadzącym przebiegała dobrze. 53% ankietowanych (wśród uczestników z Polski nawet 63%) jest najwyraźniej pod takim wrażeniem pracy kadry, że sama wyobraża sobie w przyszłości zaangażowanie w wymianę w roli opiekuna (rysunek 22). W obliczu trudności w aktywizacji młodzieży do zaangażowania społecznego w innych obszarach życia tak wysoki wynik jest ewidentnym dowodem na to, że zachętą do deklarowanej aktywności jest doświadczenie udziału w wymianie. Jednocześnie pokazuje to społeczny potencjał spotkań międzynarodowych. Angażująca się społecznie młodzież może przyczynić się do propagowania idei europejskiego zaangażowania obywatelskiego.

Rysunek 22: Motywacja do zaangażowania się w rolę opiekuna wymiany

„To spotkanie pozostanie wygrawerowane w moim sercu”. (15-letni uczestnik spotkania francusko-niemieckiego z Francji)

„To było NIESAMOWITE – ani razu się nie nudziłem, naprawdę niczego nie żałuję! Z niecierpliwością czekam na kolejny wyjazd. Kocham (serduszko) wymiany niemiecko-francuskie”. (13-letni uczestnik spotkania francusko-niemieckiego z Francji)

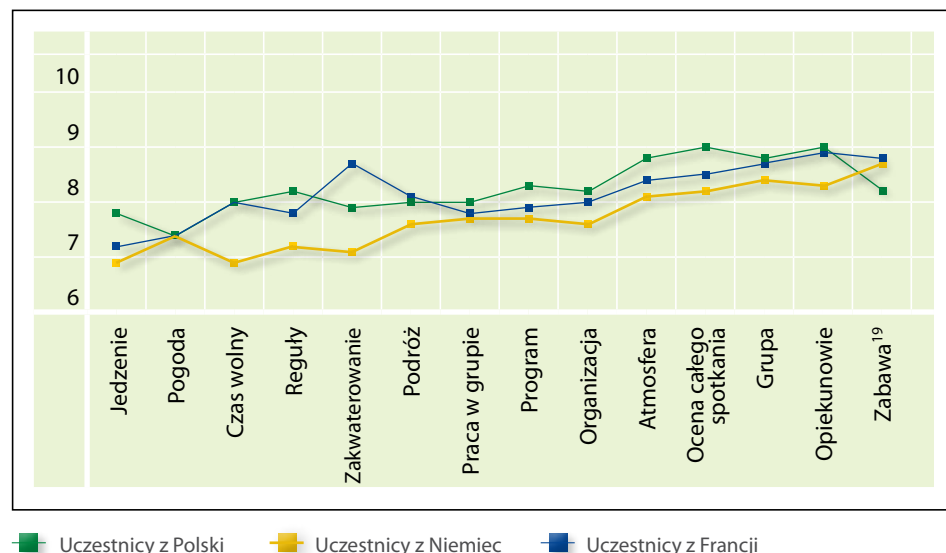
„Przede wszystkim jestem bogatsza o różnego [rodzaju] doświadczenia. Cieszę się, kiedy dostaję wiadomości od przyjaciół z Niemiec czy Francji. Zawsze z sentymentem wspominam to spotkanie, kiedy przeglądam zdjęcia czy listy, które dostałam. Szczerze mówiąc – nie wyobrażam sobie następnych wakacji bez spotkania Polska-Niemcy-Francja”. (18-letnia uczestniczka spotkania trójstronnego z Polski w odpowiedzi na pytanie, co dzisiaj byłoby inaczej, gdyby nie udział w wymianie)

2.10. Stopień zadowolenia z poszczególnych aspektów spotkania

W pierwszej części ankiety młodzież została poproszona o ocenę różnych aspektów spotkania według stopnia zadowolenia. Oceny dokonywano na skali dziesięciostopniowej, gdzie 1 oznacza „nie byłem zupełnie zadowolony”, a 10 „byłem bardzo zadowolony”. Rysunek 23 zbiera wyniki tych ocen.

Rysunek 23: Ocena stopnia zadowolenia według narodowości uczestników

Uwagi: Ze względu na wielkość materiału badawczego zrezygnowano z podania poziomu istotności w odniesieniu do krajów pochodzenia. W przypadku większej ilości danych już małe różnice są istotne statystycznie. Wyniki zaprezentowano w kolejności rosnącej, od najniżej do najwyższej ocenionego aspektu spotkania.

Wszystkie wartości średnie plasują się w górnym przedziale dziesięciostopniowej skali. Ewidentnie wskazuje to na duże zadowolenie uczestników z udziału w wymianie międzynarodowej i związanych z tym przeżyć. Najniższe oceny otrzymują

¹⁹ W pierwotnej wersji ankiety (wersja 2007) punkt ten brzmiał „zabawy integracyjne”. Z uwagi na różnice znaczeniowe z wersją niemiecką, w najnowszej wersji (2011) pytanie zostało przeformułowane. Pytanie jest tłumaczeniem niemieckiego „Spaß”.

„jedzenie” i „pogoda” – szczególnie ten ostatni aspekt leży poza zasięgiem kadry, niezależnie od tego, jak dobrze przygotowała spotkanie... Pytanie o pogodę zadawane jest ze względu na ewentualny wpływ tego czynnika na powodzenie programu.

Raczej krytyczne oceny dla takich aspektów, jak jedzenie, zakwaterowanie i podróże mogą świadczyć o rosnących wymaganiach uczestników. Punktem odniesienia dla wielu uczestników są najprawdopodobniej wyjazdy wakacyjne z rodzicami na wycieczki organizowane przez biura podróży. Proste warunki zakwaterowania podczas spotkań młodzieżowych nie wytrzymują takiej konkurencji, ale też prostota ta jest celowa.

Prawdziwą jakość programu oddają oceny stopnia zadowolenia w odniesieniu do aspektów związanych z procesami grupowymi: zabawy integracyjne, opiekunowie, grupa, atmosfera otrzymują najwyższe oceny. Także ogólna ocena spotkania wypada zarówno wśród uczestników z Francji, Niemiec, jak i z Polski, wyraźnie powyżej 8 punktów. Wśród aspektów pedagogicznych tylko „czas wolny” i „reguły” wypadają mniej pozytywnie – szczególnie u młodzieży niemieckiej. Dla opiekunów może być to zachęta do niezapełniania programów do końca aktywnościami grupowymi, tak aby pozostał jeszcze czas na spotkania towarzyskie młodzieży według jej własnego pomysłu. Edukacja międzykulturowa odbywa się często w tych mniej zaplanowanych nieformalnych punktach programu.

W trakcie porównywania odpowiedzi uczestników z poszczególnych grup narodowych rzuca się w oczy krytyczniejsza postawa uczestników niemieckich. W porównaniu do ocen młodzieży z Polski i Francji każda ocena uczestników z Niemiec była przeciętnie o jeden punkt niższa. Najwyraźniej widać to w przypadku zakwaterowania, czasu wolnego i reguł. Podobnie jak w wielu innych badaniach młodzieży oceny wyrażone przez dziewczęta są bardziej pozytywne niż przez chłopców.

Jak potwierdza analiza regresji (metoda statystyczna pozwalająca opisać związki między zmiennymi), takie aspekty spotkania, jak zabawy integracyjne, grupa, atmosfera, program i opiekunowie mają większe znaczenie dla ogólnej oceny spotkania niż podróże czy organizacja. Z tego wynika, że mniejsza satysfakcja z tych ostatnich nie wpływa na ocenę ogólną spotkania.

Najważniejsze: zabawy integracyjne, opiekunowie, grupa, atmosfera, program

„Atmosfera jest świetna, poznajemy nowych kolegów, ich życie codzienne, różnice i podobieństwa między nami. To bardzo wzbogaca. Zachęcam wszystkich do wzięcia udziału w takich spotkaniach”. (21-letnia uczestniczka spotkania trójstronnego z Francji)

„Gdybym nie wzięła udziału w tym spotkaniu, nie miałabym przyjaciół z zagranicy jak tych z Polski. Nie miałabym tylu pięknych wspomnień i nie dowiedziałabym się tylu rzeczy. Nigdy w życiu nie spędzałabym tak miło czasu. Nie nauczyłam się tego, co stamtąd wyniosłam”. (16-letnia uczestniczka spotkania trójstronnego z Polski w odpowiedzi na pytanie, co dzisiaj byłoby inaczej, gdyby nie udział w wymianie)

3. Szanse i perspektywy

W poprzednim rozdziale zaprezentowano wybrane dane z różnych obszarów tematyki badania. Poniżej przedstawiono trzy zagadnienia, które przy analizie całego materiału badawczego uznano za ważne dla dalszej pracy w zakresie międzynarodowej wymiany młodzieży. Sformułowano następujące pytania: do jakiej młodzieży udaje się dotrzeć z ofertą spotkań międzynarodowych i jak można zapewnić heterogeniczność uczestników, szczególnie w odniesieniu do osób o specjalnych potrzebach i adekwatnie do potrzeb obu płci (różnorodność, *diversity*)? Na ile międzynarodowe spotkania młodzieży zachęcają do nawiązywania kontaktów międzynarodowych w Europie (mobilność)? Które elementy tego rodzaju edukacji pozaformalnej, umożliwiając młodym ludziom pracę nad coraz lepszym obrazem samych siebie i innych (tożsamość)?

3.1. Docenić różnorodność: zróżnicowanie

Zarówno w Polsce, Niemczech, jak i we Francji brak jest ujednoliconych i systematycznie analizowanych danych na temat uczestników międzynarodowej pracy z młodzieżą. Dane dostępne z licznych studiów i programów różnią się objętością, zróżnicowaniem i sposobem przeprowadzonych badań. Jednak wszystkie wskazują na to, że grupa młodzieży, która bierze udział w wymianie międzynarodowej, nie jest reprezentatywna dla młodej części społeczeństwa danego kraju: najliczniej reprezentowane w tej grupie są dziewczęta oraz młode kobiety między 15. a 17. rokiem życia, z lepszym wykształceniem, pełnosprawne i nie pochodzące z rodzin emigrantów²⁰.

Taką tendencję można zauważyć również w grupie przedstawionych tu badanych. Jak wspomniano w rozdziale 2.2., wśród uczestników międzynarodowych spotkań młodzieży liczebną przewagą nad chłopcami stanowią dziewczęta. W badaniu nie zadano pytań odnośnie umysłowego lub fizycznego upośledzenia uczestników, jednak z ogólnych danych na temat spotkań, podawanych przez kadrę, wynika, że tylko w nielicznych przypadkach w badaniu wzięła udział młodzież niepełnosprawna. W grupie uczestników upośledzonych intelektualnie należałoby z pewnością zastosować inne metody ewaluacji spotkania.

²⁰ Dane dla Niemiec patrz m.in.: Statistisches Bundesamt, *Statistiken der Kinder- und Jugendhilfe*, 2005; Thimmel A., *Pädagogik der internationalen Jugendarbeit*, 2001; Thomas A., Abt H., Chang C. (Hrsg.), *Internationale Jugendbegegnungen als Lern- und Entwicklungschance*, 2006; Dubiski J., *Institutionelle Diskriminierung in der internationalen Jugendarbeit*, 2010.

Informacje na temat uczestników, s. 21

Integracja i równość szans – jeden z aspektów pracy FNWM

FNWM i Fundacja Genshagen na bazie wieloletniego doświadczenia we współpracy francusko-niemieckiej już w 2006 roku stworzyły francusko-niemiecką sieć dotyczącą integracji i równości szans, która służy wymianie przykładów inicjatyw na poziomie lokalnym i regionalnym.

• www.netzwerk-integration.com

Słowniczek „Integracja i równość szans”

Słowniczek został opublikowany w ramach Europejskiego Roku Równych Szans w 2007 roku i dotyczy tematyki europejskiej. Z tego też powodu został przygotowany w trzech językach: francuskim, niemieckim i angielskim. Część publikacji traktuje o różnych podejściach do kwestii emigracji i integracji w Niemczech i we Francji.

• www.dfw.org/glossare

Projekt modelowy „Spotkanie Clichy-sous-Bois i Neukölln”

FNWM wraz z organizacjami partnerskimi – Instytutem Migracji i Studiów Bezpieczeństwa (IMSS), podparyskim Clichy-sous-Bois i berlińską dzielnicą Neukölln – powołała trzyletni projekt modelowy (2010-2012), który z zastosowaniem podejścia interdyscyplinarnego oraz wielowymiarowego ma wypracować pomysły i koncepcje wspierania integracji i wyrównywania szans w dzielnicach zaniedbanych socjalnie. Współpraca odbywa się na wielu poziomach: pomiędzy instytucjami, fachowcami i młodzieżą.

• www.dfw.org/schwerpunktthemen/integration

Z uwagi na różne uwarunkowania historyczne zjawiska migracji w Polsce, Niemczech i Francji, pytanie o pochodzenie uczestników nabiera zupełnie innego znaczenia w zależności od grupy narodowej. Odpowiednie zbadanie pochodzenia wymagałoby bardziej zróżnicowanych danych, czego nie przewidują wystandaryzowane ankiety. O ewentualnym pochodzeniu migracyjnym możemy pośrednio dowiedzieć się z pytań o obywatelstwo, kraj rodzinny, przynależność religijną oraz język używany w domu rodzinnym. Dla osiągnięcia bardziej precyzyjnych wyników należałoby np. zapytać jeszcze o kraj pochodzenia obojga rodziców. W praktyce okazało się, że zastosowane w ankietach pytania nie dały wystarczającej informacji na temat udziału dzieci migrantów w wymianie. Zebrane dane mówią, że 5,5% badanych Niemców, 3,5% Francuzów i 1,8% Polaków było urodzonych poza krajem zamieszkania, a tylko niewielka ich część nie ma obywatelstwa kraju aktualnego pobytu. Pytanie: „W jakim języku (w jakich językach) rozmawiasz w domu, z rodziną, w gronie przyjaciół?” niewiele wniosło w ewaluację w kontekście przynależności kulturowej, ponieważ wiele osób wpisywało np. angielski, jako język, którym czasem mówią w domu w ramach ćwiczeń językowych.

Odpowiedź na pytanie o przynależność religijną była dobrowolna, udzieliło jej 76% uczestników niemieckich, 69% polskich i 62% francuskich. Wyniki zawarte w tabeli nr 1 potwierdzają wrażenie, że szczególnie wśród niemieckich uczestników – niewiele jest osób pochodzących z rodzin emigrantów.

Tabela 1: Przynależność religijna uczestników

Uczestnicy z...	Polski	Niemiec	Francji	innych krajów
Katolicy	82%	32%	34%	18%
Ewangelicy	1%	39%	3%	3%
Muzułmanie	0%	1%	4%	5%
Niewierzący	9%	22%	55%	11%
Inne (głównie prawosławni)	8%	5%	4%	63%

Dyskusja na temat równego dostępu do edukacji dla wszystkich grup społecznych jest ważną kwestią dla całej Europy. W Niemczech debata publiczna wokół tego tematu jest pod wyraźnym wpływem wyników międzynarodowych badań w ramach Programu Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów OECD²¹, które wybitnie dowiodły związku między społecznym pochodzeniem a wynikami w nauce. Dostępu do edukacji nie należy ograniczać tylko do edukacji szkolnej, równie ważna jest edukacja pozaformalna, do której zalicza się międzynarodową pracę z młodzieżą.

Ważnym aspektem obserwacji (nie)równego dostępu do edukacji jest także rodzaj szkoły, do której uczęszcza młodzież biorąca udział w wymianie. Pomimo różnic w systemach edukacyjnych w każdym kraju, co utrudnia porównania, można zaobserwować wyraźne podobieństwa.

W przypadku uczestników z Niemiec dominuje udział gimnazjalistów [nie mylić z polskimi gimnazjami! – przyp. tłum.] przy udziale uczestników ze szkół głównych (*Hauptschule*) zaledwie na poziomie 4%²².

We Francji natomiast nadreprezentację gimnazjalistów i licealistów (*collégiens i lycéens*) wytłumaczyć można częściowo próbami demokratyzacji systemu szkolnictwa (w 2008 roku 63,6% całego rocznika zdało francuską maturę²³, w Niemczech w tym samym roku procent zdanych matur wahał się w okolicach 45%²⁴). Efekty takie przyniosły: integracja poprzez naukę języka i specjalny typ szkoły (*collège unique*). Mimo to ścieżka edukacyjna dzieci nadal pozostaje pod silnym wpływem społecznego pochodzenia oraz poziomu wykształcenia ich rodziców.²⁵

W Polsce dostęp do edukacji w dużym stopniu zależy od miejsca zamieszkania. Młodzi ludzie z terenów wiejskich mają znacznie słabsze możliwości edukacyjne niż

Edukacja pozaformalna,
s. 63

²¹ Informacje OECD na temat badań PISA dostępne w internecie (w języku niemieckim) [online], http://www.oecd.org/document/20/0,3746,de_34968570_39907066_39648148_1_1_1_1,00.html
Informacje o polskich badaniach [online], http://www.ifispan.waw.pl/index.php?lang=pl&m=page&pg_id=98

²² Na zakończenie *Gymnasium* uczniowie zdają maturę. *Hauptschule* nie przygotowuje do matury. Więcej na ten temat w opisie rysunku nr 6, s. 23

²³ Ministère de l'éducation nationale, de la jeunesse et de la vie associative, *Les résultats du baccalauréat. Session 2008*.

²⁴ Autorengruppe Bildungsberichterstattung, *Bildung in Deutschland 2010*, 2010, s. 89.

²⁵ Haut Conseil de l'Education, *L'orientation scolaire*, 2008.

Kształcenie zawodowe z FNWM

Wymiana uczniów szkół zawodowych.

Wymiana pomiędzy instytucjami kształcenia zawodowego.

Program dla młodzieży o szczególnych potrzebach.

PROMOBIL.

• www.dfwjw.org/berufsleben

Kształcenie zawodowe na terenach wiejskich (PNWM)

PNWM od wielu lat kładzie nacisk na wymianę zawodową jako część wymiany młodzieży i współpracuje z takimi podmiotami oraz jednostkami centralnymi, jak np. młodzieżowa straż pożarna, realizująca swoje programy na terenach wiejskich. W ten sposób w wymianę młodzieży włączane są osoby spoza typowego kręgu mieszkańców dużych miast.

ich rówieśnicy z miast. Towarzyszy temu także słabsza aktywność zawodowa, kulturalna i społeczna młodzieży mieszkającej na prowincji²⁶. Podobnie jak w Niemczech, tak i w Polsce w wymianie międzynarodowej bierze udział w sporej większości młodzież ze szkół ogólnokształcących, zdecydowanie rzadziej z technicznych czy zawodowych. Wskazuje to na selektywność w dostępie do tej pozaformalnej formy nauki.

Fakt ten znany jest zarówno PNWM, jak i FNWM. Dlatego od lat obie organizacje kładą szczególny nacisk na projekty dla młodzieży ze szkół zawodowych. Niestety dane z takich programów tylko w ograniczonym zakresie są częścią przedstawionych tu badań.

Ponadto uruchamia się programy skierowane do młodzieży o specjalnych potrzebach. Jak bardzo „opłacalne” są takie inicjatywy, można zobaczyć, zestawiając ze sobą wypowiedzi niemieckich uczniów gimnazjum i szkoły głównej (*Hauptschule*): Warunki zdobywania wiedzy podczas międzynarodowych spotkań młodzieży bardzo różnią się od typowej sytuacji szkolnej, co jest szczególnie korzystne dla młodzieży o specjalnych potrzebach. Dzięki temu tworzą się bowiem możliwości efektywniejszej nauki i zdobywania nowych doświadczeń. W poniższym zestawieniu wynikającym z zebranych danych zostały porównane opinie uczniów szkoły głównej i gimnazjum z Niemiec (rysunek 24):

Uczniowie i uczennice szkoły głównej o wiele częściej niż ich koledzy z gimnazjum uważają, że odkryli w sobie nowe umiejętności (T094: 59% do 43%) oraz nowe zainteresowania i hobby (T244: 59% do 42%). Także w konfrontacji z do niedawna obcym sobie krajem młodzież ze szkoły głównej odnotowuje u siebie większe postępy: dowiedziała się czegoś o życiu codziennym i kulturze regionu goszczącego (T280), zetknęła się z innymi religiami (T124) i przemyślała swoje wyobrażenia o kraju partnerskim / krajach partnerskich (T284). Poznała bliżej sytuację gospodarczą oraz kulturę kraju partnerskiego / krajów partnerskich (T304 i T804) – wszystkie te wymienione kwestie uzyskały wyższe oceny niż u uczniów gimnazjum. Różnice widoczne są także w ocenach stopnia zadowolenia z wymiany (rozdział 2.10.): średnia ocen spotkania przyznawana przez uczniów szkoły głównej, na skali dziesięciopunktowej, wyniosła 8,8 punktu, podczas gdy gimnazjaliści oceniali spotkanie średnio na 8,3 punktu. Podobnie znaczące różnice w ocenie widoczne są przy takich elementach spotkania, jak m.in. zabawy integracyjne czy program.

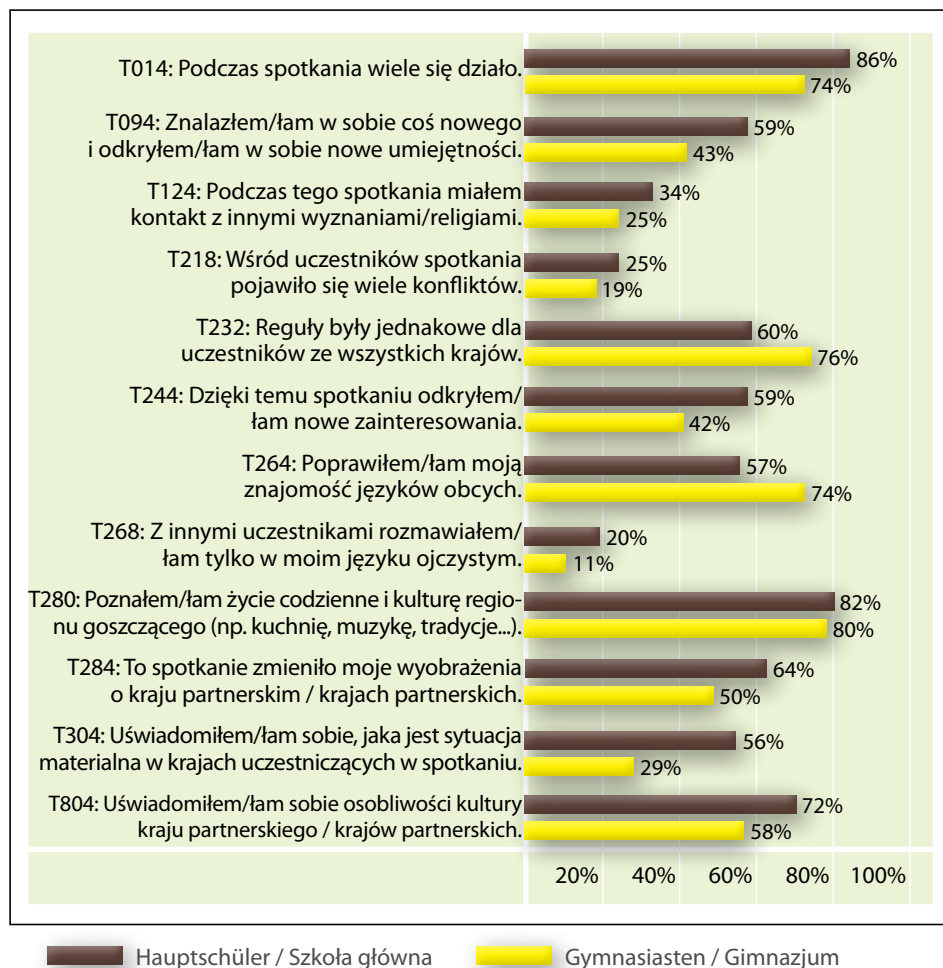
²⁶ Nowak A., *Bariera dostępu do edukacji ludności wiejskiej a reforma edukacji*, 2006.

Uczniowie szkoły głównej częściej przyznają, że podczas spotkania porozumiewali się w języku ojczystym i nie polepszyli swoich umiejętności językowych (T268 i T264). Równocześnie jednak, niezależnie od umiejętności językowych, bardziej niż inni uczestnicy podkreślają oni fakt zdobycia nowych doświadczeń (T014). Poza tym, w ich opinii więcej było konfliktów między uczestnikami i reguły panujące podczas spotkania nie były równe dla wszystkich grup narodowych (T218 i T232). Należałoby przypuszczać, że większe problemy językowe ściśle powiązane są z trudnymi procesami grupowymi. Radzenie sobie z tym problemem wymaga dodatkowej pracy, można do tego wykorzystać np. animację językową.

Rysunek 24: Porównanie wyników szkoły główna (Hauptschule) – gimnazjum (Gymnasium), Zgoda (%)

Uwaga: Wykres przedstawia wszystkie znaczące statystycznie różnice w odpowiedziach dwóch grup porównawczych uczniów szkoły głównej (n=66) gimnazjalistów (n=1034). Zebrane dane pozwalają na porównanie różnych typów szkół tylko dla uczestników z Niemiec.

Szczególnie w przypadku młodych ludzi ze środowisk defaworyzowanych, którzy na co dzień zmagają się z problemami w rodzinie czy środowisku i są nierzadko stygmatyzowani ze względu na swoje miejsce zamieszkania lub pochodzenie – społeczne, etniczne bądź religijne, może się zdarzyć, że doświadczenia zdobyte podczas międzynarodowej wymiany młodzieży zmotywują ich do większej partycypacji w życiu społecznym. Podobne projekty, prowadzone za pomocą skoordynowanych ze sobą metod, przy udziale wszystkich ważnych podmiotów, mogą przyczynić się do wypracowania wspólnej europejskiej strategii wspierania integracji i równości szans.

3.2. Otworzyć perspektywy: mobilność

Mobilność uważa się za główny element nowoczesnego stylu życia. Na poziomie europejskim podstawy mobilności stanowią układ z Schengen i obejmująca coraz to szersze kręgi swoboda przemieszczania się pracowników. Możliwość migracji oraz gotowość do zmiany miejsca zamieszkania są filarami integracji europejskiej zarówno w sensie gospodarczym, jak i politycznym czy geograficznym. Udział w międzynarodowych projektach młodzieżowych jest ważnym aspektem mobilności europejskiej. Mobilność tę wspiera w swojej działalności zarówno PNWM, jak i FNWM oraz europejski program „Młodzież w działaniu”²⁷.

Dostępne dane pozwalają stwierdzić, że PNWM i FNWM mają duży wkład w rozwój mobilności młodzieży. Jak wynika z rozdziału 2.2, średnio 44% uczestników programu po raz pierwszy bierze udział w spotkaniu młodzieży z innych krajów, 46% młodzieży po raz pierwszy odwiedza kraj, w którym odbywa się wymiana. Oznacza to, że udaje się zachęcać do udziału w spotkaniach z obcymi sobie grupami coraz to nowe osoby. W obliczu dość sporej liczby „nowicjuszy” warty podkreślenia jest fakt, że 68% uczestników wyobraża sobie po udziale w wymianie wyjazd do kraju partnerskiego (lub jednego z krajów partnerskich) na dłuższy pobyt (tzn. na co najmniej trzy miesiące). Liczne wzory do naśladowania znajdują uczestnicy wśród swoich opiekunów: 41% z nich podaje, że mieszkało już przez dłuższy czas w jednym lub kilku krajach (rozdział 2.2.2). Gotowość do takiego dłuższego pobytu za granicą jest najwyższa u polskich uczestników programu, na drugim miejscu jest młodzież z Francji, a na trzecim z Niemiec (rysunek 25).

²⁷ Thimmel A., Friesenhahn G. J., *Mobilität*, 2005.

46% uczestników spotkania młodzieży odwiedza po raz pierwszy kraj partnera

Wcześniejsze doświadczenia uczestników, s. 22

Wolontariat francusko-niemiecki

Co roku młodzi Niemcy i Francuzi odbywają roczny wolontariat w kraju partnera. Wspierani są przy tym pedagogicznie i finansowo przez Agencję „Service Civique”, Federalne Ministerstwo ds. Rodziny, Seniorów, Kobiet i Młodzieży, FNWM oraz francuskie i niemieckie stowarzyszenia. Wolontariat francusko-niemiecki opiera się na zasadzie wzajemności i partnerstwa organizacji. W ciągu roku wolontariatu we Francji lub Niemczech młodzież zbiera wiele doświadczeń osobistych, międzykulturowych i językowych, rozwija swoje umiejętności, które mogą także przynieść korzyści zawodowe.

• www.volontariat.ofaj.org

Stypendia mobilności „W drodze po Francji”

FNWM przyznaje stypendia na projekty w następujących obszarach tematycznych: języki i Europa, kultura (młodzieżowa) i lifestyle, historia i polityka, gospodarka i kariera. Celem takiego projektu jest nawiązanie przez młodzież bezpośredniego kontaktu z mieszkańcami obcego kraju.

- www.dfjw.org/reisestipendien
- www.dfjw.org/kulturstipendien
- www.dfjw.org/sportstipendien

Zarówno PNWM, jak i FNWM wspierają **praktyki zawodowe** w kraju sąsiada dla uczniów szkół zawodowych oraz studentów i osób rozpoczynających pracę zawodową. Dotacje można otrzymać na praktyki indywidualne lub wyjazdy grupowe we wszystkich branżach zawodowych – od opieki społecznej, przez rzemiosło, po pracę w administracji publicznej.

- www.dfjw.org/jobben-ein-praktikum-machen
- pnwm.org/c53,praktyki_w_kraju_sasiada

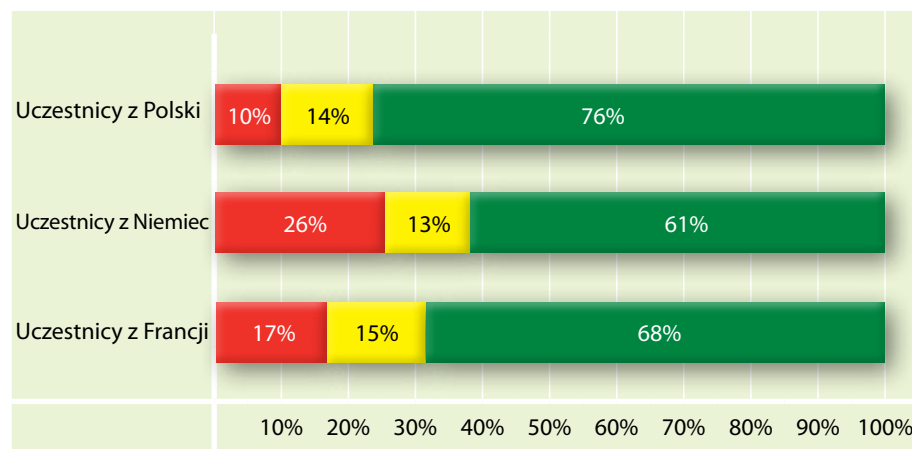

Poniższy cytat uczestniczki spotkania trójstronnego pokazuje, że warto odważyć się i wyjechać za granicę. Według tej młodej osoby, gdyby nie udział w wymianie, wiele rzeczy by ją w życiu ominęło:

„Na pewno bym żałowała, że nie widziałam na własne oczy Paryża. Nie mogłabym również pochwalić się tym, że kąpałam się w Morzu Północnym i że miałam okazję poznać kulturę francuską, niemiecką, a nawet węgierską. Być może też inaczej bym wyobrażała sobie Francuzów (tzn. chodzi o zachowanie tych ludzi) i miała większe kłopoty z językiem niemieckim”. (18-letnia uczestniczka spotkania trójstronnego z Polski)

Rysunek 25: Gotowość do wyjazdu na dłuższy pobyt do kraju partnerskiego

„Po tym spotkaniu mógłbym/mogłabym wyobrazić sobie wyjazd na dłużej (przynajmniej trzy miesiące) do kraju partnerskiego / krajów partnerskich”. (T314)

■ Nie
 ■ Trudno powiedzieć
 ■ Tak

Ponad połowa uczestników (53%) jest sobie w stanie wyobrazić, że w przyszłości sama poprowadzi międzynarodowe spotkanie młodzieży. Jeżeli zestawić to z danymi z ankiet dla kadry, według których 69% obecnych opiekunów brało, będąc uczniami, udział w jednym lub więcej programie wymiany, to ewidentnie widoczny będzie efekt

przekazywania przez kadrę swoich doświadczeń dalej. Jak już zostało to pokazane, edukacja międzykulturowa i pewna komunikacja w języku obcym należą do kompetencji najczęściej zdobywanych przez młodzież podczas spotkań międzynarodowych. W ten sposób programy wymiany młodzieżowej nie tylko budzą ochotę na europejską mobilność, ale tworzą jednocześnie warunki konieczne dla jej powodzenia.

Na podstawie zebranych danych nie można jednoznacznie wnioskować, że efekty spotkań będą trwałe, lecz biorąc pod uwagę inne przykładowe badania nad długofalowymi efektami pracy z młodzieżą jak najbardziej można oczekiwać, że w kontekście mobilności wymiana międzynarodowa na długo i w znaczącym stopniu może wpłynąć na życiorysy uczestników.

Unia Europejska jest obszarem migracji społecznych, w której tworzą się ponadnarodowe przestrzenie z nakładającymi się strukturami społecznymi. Integracja obejmuje wszystkie warstwy społeczne²⁸. Międzynarodowe spotkania młodzieży mają wpływ na życiorysy uczestników i w ten sposób przyczyniają się do socjalnej integracji Europy. Mobilność i idąca z nią w parze znajomość języków obcych mogą podnieść perspektywy zawodowe młodzieży na zglobalizowanym rynku pracy.

3.3. Edukować nieoficjalnie: tożsamość

Pomiędzy edukacją formalną (szkołą i szkoleniem zawodowym) a edukacją nieformalną („nauka poprzez praktykę”, proces nauki trwający całe życie), znajduje się edukacja pozaformalna (nieoficjalna). Odnosi się ona do zinstytucjonalizowanych form nauczania prowadzonych na podstawie jasnych koncepcji edukacyjnych i opartych na zasadzie dobrowolności²⁹. W debacie o edukacji obywatelskiej ostatnich lat edukacji pozaformalnej, w szczególności różnym formom pracy z młodzieżą, przypisuje się wyniki edukacyjne, które nie mają bezpośredniego przełożenia na edukację formalną, ale wspomagają młodzież w osiągnięciu sukcesów w szkole oraz szkoleniu zawodowym. Odnosi się to zwłaszcza do kompetencji osobistych i społecznych, takich jak umiejętność pracy w zespole czy rozwiązywania konfliktów, zdobywanych poprzez praktyczne doświadczenie³⁰.

²⁸ Verwiebe R., *Transnationale Mobilität in Europa und soziale Ungleichheit*, 2006.

²⁹ Bundesjugendkuratorium, *Zukunftsfähigkeit sichern!*, 2001.

³⁰ Rauschenbach T., *Zukunftschance Bildung*, 2009.

Indywidualna wymiana uczniów
Program „Brigitte-Sauzay” FNWM
 Niemieccy uczniowie i uczennice klas 8-11, którzy co najmniej dwa lata uczą się francuskiego, mają możliwość w ramach indywidualnej wymiany uczniów chodzić przez trzy miesiące do wybranej szkoły we Francji.

Program „Voltaire” FNWM
 Skierowany jest do uczniów niemieckich z klas 9. i 10., zależnie od kraju związkowego. Program działa na zasadzie wzajemności. Najpierw francuski uczeń mieszka u swojego partnera w Niemczech, po sześciu miesiącach francuski uczeń wraca do swojej szkoły we Francji i przywozi ze sobą niemieckiego kolegę, który mieszka tam i uczy się także przez sześć miesięcy.
 • www.dfw.org/in-die-schule-gehen

Szkoła po niemiecku PNWM
 Uczniowie i uczennice, którzy rozpoczęli 9. rok nauki, mogą wyjechać na trzy do sześciu miesięcy do szkoły partnerskiej w Niemczech (Polacy) lub w Polsce (Niemcy). Podczas pobytu za granicą mieszkają w rodzinie kolegi lub koleżanki z kraju partnerskiego.
 • http://pnwm.org/c73,indywidualna_wymiana_uczniow

Edukacja pozaformalna

Wypowiedzi dotyczące języka
i komunikacji, s. 41

Przedstawione tu dane pozwalają na pewien wgląd w doświadczenia edukacyjne, które młodzież zdobywa w nietypowym przedsięwzięciu pedagogicznym, z dużą porcją zabawy i wyjątkowych wrażeń. Wiele z tych przeżyć nie wynika z opracowanej i przygotowanej dydaktycznej pracy opiekunów, lecz z naturalnego kontaktu w grupie.

Obszarem, w którym międzynarodowe spotkania młodzieży mogą pochwalić się największymi sukcesami edukacyjnymi, jest nauka języków. Jak pokazano w rozdziale 2.7., ponad trzy czwarte młodzieży ocenia, że podczas wymiany podniosło swoje umiejętności językowe, a 77% ankietowanych czuje się zmotywowanych do dalszej nauki języka kraju partnerskiego. Poprzez osobiste doświadczenie konkretnych sytuacji, w których znajomość języka obcego na jakimś poziomie pozwala – lub też właśnie nie pozwala – porozumieć się z nowymi kolegami z innych krajów, powstaje silna motywacja, którą trudno wypracować w warunkach szkolnych:

„Nie doświadczyłabym wielu ciekawych rzeczy i nie poznałabym mojej najlepszej przyjaciółki. Poza tym przestałabym w szkole uczyć się francuskiego, bo nie byłam w nim raczej dobra. Udział w wymianie zmienił moje nastawienie i znowu nabrałam ochoty do dalszej nauki”. (14-letnia uczestniczka programu trójstronnego z Niemiec w odpowiedzi na pytanie, co dzisiaj byłoby inaczej, gdyby nie udział w wymianie)

Efekt ten jest bardziej widoczny u dziewcząt niż u chłopców (T270: 80% odpowiedzi pozytywnych u dziewcząt, 72% u chłopców), co pokrywa się z doświadczeniami z edukacji formalnej, z których wynika, że dziewczęta chętniej i z większym powodzeniem uczą się języków obcych.

W zależności od tematycznego profilu spotkania młodzież opowiada też o innych doświadczeniach o wartości edukacyjnej – na przykład o spotkaniach z osobami, które przeżyły obóz Auschwitz, o wizycie w Parlamencie Europejskim, o poznawaniu nowych technik kręcenia filmów wideo czy doświadczeniu nowych form teatralnych – informacje te odczytać można czasem tylko między wierszami. I tak „tylko” 37% uczestników przyznaje, że podczas wymiany zajmowało się tematami społeczno-politycznymi, za to w dobrowolnych komentarzach pojawiają się relacje wskazujące na to, że podczas pobytu za granicą i w rozmowach młodzież dowiaduje się wiele o warunkach życia w kraju goszczącym. Szczególnie przez chłopców podkreślane są różnice w sytuacji materialnej, które skłaniają do refleksji nad warunkami życia panującymi u siebie i w innych krajach.

„...że ten kraj jest biedniejszy od nas i że dobrze jest móc to zobaczyć”. (15-letnia uczestniczka spotkania polsko-niemieckiego z Niemiec)

„...ludzie tu żyją jakoś inaczej niż my”. (12-letnia uczestniczka spotkania francusko-niemieckiego z Niemiec)

„Największe wrażenie zrobiło na mnie, gdy się dowiedziałem, ile zarabiają w innych państwach, było to dla mnie bardzo duże zaskoczenie”. (18-letni uczestnik spotkania trójkrotnego z Polski)

Nauka odbywa się także na innym poziomie, o który trudno w edukacji formalnej: U uczestników wymian, dzięki pracy nad wspólnym projektem oraz poczuciu, że jest się traktowanym jak osoba dojrzała i odpowiedzialna – i to zarówno przez kolegów, jak i organizatorów wymiany, rośnie samoocena oraz zdolność do radzenia sobie z konfliktami. 80% uczestników uważa, że atmosfera w grupie była otwarta, według 56% konflikty były rozwiązywane wspólnie – a tylko 18% ankietowanych jest zdania, że podczas wymiany wydarzyło się „dużo konfliktów”.

„Wymiana była wspaniała, byłem szczęśliwy i czułem się pewnie. (...) Uważam, że zrobiłem postępy, że stałem się bardziej pozytywny”. (18-letni uczestnik spotkania francusko-niemieckiego z Francji)

„Ciekawe było to, że byliśmy w ciągłej podróży. Dzięki temu poznaliśmy różne miejsca/miasta, zarówno w Polsce, jak i w Niemczech. Także praca artystyczna była interesująca, zawsze liczone się z naszym (uczestników) zdaniem, stworzyliśmy swój [nieczytelne] do końca własny spektakl. (...) Razem dużo rozmawialiśmy, podczas niezgodności próbowaliśmy dojść do kompromisu i zawsze się to udawało”. (17-letnia uczestniczka spotkania polsko-niemieckiego z Polski)

„Gdybym nie wzięła udziału w tym spotkaniu, byłabym z pewnością uboższa o kilka doświadczeń życiowych, nauczyłam się przede wszystkim: aktywnego udziału w rozwiązywaniu konfliktów, wyrażania własnej, subiektywnej opinii, radzenia sobie z małymi problemami, które pojawiały się w grupie, i pracy pod dużą presją czasu”. (24-letnia uczestniczka spotkania polsko-niemieckiego z Niemiec)

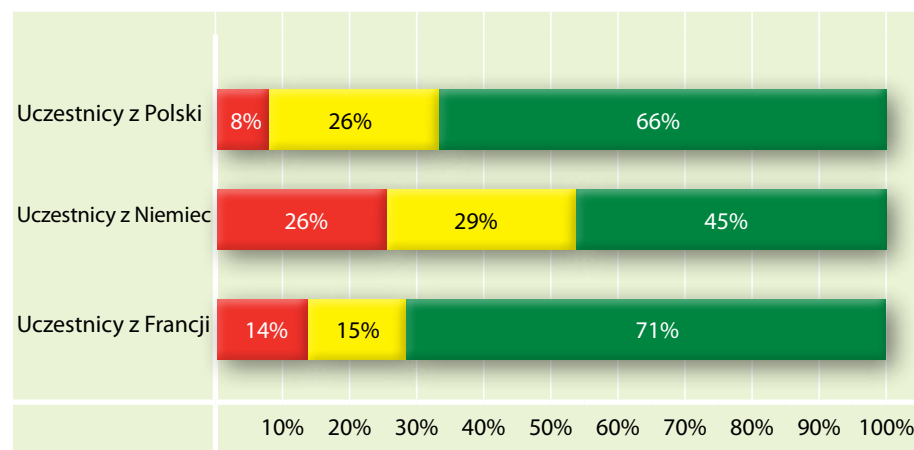
W podsumowaniu wszystkich tych doświadczeń związanych z nauką pomocna może być koncepcja budowania tożsamości: spotkania młodzieży w szczególnym wymiarze pozwalają młodym ludziom zrozumieć tożsamość drugiego człowieka przez

pryzmat jego kultury. Świadoma percepcja doświadczenia bycia obcym i przebywania z obcymi prowadzi do intensywnych przemyśleń na temat własnych przyzwyczajęń i osobliwości kraju pochodzenia (rysunek 26). Doznanie obcości pomaga w budowaniu własnej tożsamości, jednocześnie wypracowując otwartość na kontakt z innymi.

Rysunek 26: Refleksja nad własną kulturą

„Na podstawie zdobytego tutaj doświadczenia, pewne rzeczy, które u nas są normalne, postrzegam teraz inaczej niż wcześniej”. (T310)

■ Nie
 ■ Trudno powiedzieć
 ■ Tak

4. Perspektywy ewaluacji jako nauki

Wśród badań empirycznych nad pracą z młodzieżą dane bazujące na opiniach tysięcy osób, z jakimi mamy do czynienia w niniejszym studium, są jak dotąd rzadkością. Z tego też względu prezentowany tu projekt jest przykładem na to, że możliwe jest przeprowadzenie badania na podstawie danych zebranych podczas edukacji pozaformalnej. Dzięki metodzie zbiorowej samoewaluacji opisanej w rozdziale 4.1., podczas tego projektu powstał największy jak dotąd zbiór danych ilościowych odnoszących się do międzynarodowej wymiany młodzieży. Wyraźnie widać to na przykładzie przeglądu badań „Wiedza o pracy z dziećmi i młodzieżą”³¹, który zawiera studia dotyczące międzynarodowych spotkań dzieci i młodzieży: obok prezentowanej we wspomnianej publikacji metody³² zostało wymienionych jeszcze pięć innych badań. Trzy z nich opierają się na wynikach pozyskanych od mniej niż 100 ankietowanych. Dwie największe prace zawierają dane od ok. 500 osób³³. Poza wyżej wymienionymi publikacjami projekty badawcze dotyczące międzynarodowej pracy z młodzieżą trudno jest znaleźć w europejskiej literaturze naukowej³⁴.

Poniższy rozdział przedstawia podejście badawcze oraz tło metodyczne prezentowanej tu metody ewaluacji z perspektywy empirycznych badań socjologicznych. Dodatkowo wskazuje na szczególne możliwości analizy wielopoziomowej zebranego w badaniach materiału. Chcielibyśmy, żeby opis metody był jak najbardziej zrozumiały dla szerokiego kręgu odbiorców, nie unikniemy jednak odrobiny fachowego słownictwa.

Niniejsza prezentacja służy jako wprowadzenie i podsumowanie najważniejszych wyników projektu dyplomowego Wolfganga Ilga, w ramach którego zostały

³¹ DJI, *Das Wissen zur Kinder- und Jugendarbeit*, 2009.

³² Dubiski J., Ilg W., *Ewaluacja międzynarodowych spotkań młodzieży*, 2008.

³³ Chang C., *Veränderungen von Selbstschemata im Kontext der Teilnahme an internationalen Workcamps*, 2006; Thomas A., Abt H., Chang C., *Erlebnisse, die verändern*, 2007.

³⁴ Badania amerykańskie: Thurber et al., *Youth development outcomes of the camp experience: Evidence for multidimensional growth*, 2007.

³⁵ Krebs G., *Pour une pédagogie de la rencontre et de l'échange : la recherche à l'OFAJ in Les jeunes dans les relations transnationales*, 2008.

³⁶ Weigand G, Hess R., *Teilnehmende Beobachtung in interkulturellen Situationen*, 2007.

³⁷ FNWM, *Das Eintauchen in die Kultur und Sprache des Anderen*, 2006.

Badanie naukowe i ewaluacja

Wiele spotkań dofinansowanych przez FNWM było poddawanych obserwacji naukowej już od lat 70. Wyniki tych prac dały podstawy do studiów na temat edukacji międzykulturowej i mają wpływ na wymianę młodzieżową do dziś³⁵. Wyniki badań, szczególnie w obszarze „pedagogiki wymiany” czy „edukacji międzykulturowej”, które oparte są przede wszystkim na wywiadach i obserwacji uczestniczącej³⁶, zostały udostępnione w formie publikacji i dokumentów roboczych. W przyszłości FNWM, na podstawie prowadzonych badań, planuje jeszcze intensywniejszą naukową obserwację, dyskusję i ewaluację konkretnych projektów.

Obecnie pracuje grupa badawcza „Różnorodność i partycypacja”, która ewaluuje projekty, odbywające się w ramach sieci „Integracja i równość szans”, skierowane do młodzieży o specjalnych potrzebach. Kolejnym przykładem ewaluacji projektów międzynarodowych jest studium naukowe na temat programu „Voltaire”³⁷. Prace badawcze koordynowane przez FNWM są zawsze prowadzone na podstawie dwu- lub trójnarodowych koncepcji badawczych. Sami badacze doświadczają edukacji międzykulturowej w swojej pracy, np. podczas dyskusji o metodyce badań. Pomaga im to wypracować wspólne wnioski i propozycje konkretnych rozwiązań do zastosowania w praktyce wymiany.

- www.dfw.org/publikationen-forschung

Dialog między naukowcami a praktykami międzynarodowej pracy z młodzieżą prowadzony jest w Niemczech od lat, m.in. w ramach „Dialogu badacze-praktycy”:
• www.forscher-praktiker-dialog.de

przebadane „podróże młodzieżowe”³⁸, kategoria zbierająca zarówno międzynarodowe spotkania młodzieży, jak i inne formy zorganizowanego czasu wolnego bez charakteru spotkania międzynarodowego. Szczegóły metodologii ewaluacji „podróży młodzieżowych”, dla osób zainteresowanych naukowo tematem, dostępne są w innych publikacjach³⁹.

4.1. Zasada zbiorowej samoewaluacji

Podczas gdy w obszarze edukacji formalnej (szkoła i szkolenie zawodowe) w następstwie badań PISA pojawiło się w ostatnich latach wiele kompleksowych studiów empirycznych na najwyższym poziomie naukowym, badania na polu edukacji pozaszkolnej pozostają daleko w tyle.

Pod koniec lat 70. XX wieku opublikowano w Niemczech tzw. badania Breitenbacha, których celem było zaprezentowanie ogólnie obowiązujących zasad i pojawiających się barier w skutecznej międzynarodowej pracy z młodzieżą⁴⁰. W wymianie niemiecko-francuskiej dzięki pracom badawczym FNWM przeprowadzono wiele jakościowych badań międzykulturowych na podstawie obserwacji uczestniczącej podczas spotkań młodzieży. Aktualne prace przeglądowe na temat stanu badań edukacji pozaszkolnej wskazują na rosnące zainteresowanie empirycznymi badaniami nad pracą z młodzieżą, dysponują jednak prawie wyłącznie małymi zbiorami danych (wystarczającymi na potrzeby lokalne), a badacze używają w nich najczęściej metody ewaluacji jakościowej⁴¹.

W praktyce pozaszkolnej pracy z młodzieżą nie wykształcono jak dotąd metody ewaluacji, która odpowiadałaby jednocześnie jakościowym kryteriom badawczym, jak rzetelność czy trafność, i spełniała warunki postulowane przez praktyków, jak

³⁸ Pojęcie podróży młodzieżowych zostało wprowadzone przez Wolfganga Ilga jako termin nadrzędny dla zorganizowanych form czasu wolnego oraz międzynarodowych wymian młodzieży. Hasło to używane jest jako *terminus technicus*. Mylące może być słowo „podróże” – międzynarodowe wymiany młodzieży bywają związane z podróżami, ale często też dla jednej części grupy spotkanie odbywa się w miejscu zamieszkania.

³⁹ Ilg W., Diehl M., *Jugendgruppenreisen im Spiegel mehrbenenanalytischer Untersuchungen*, 2011.

⁴⁰ Breitenbach D. (Hrsg.), *Kommunikationsbarrieren in der internationalen Jugendarbeit*, 1979.

⁴¹ Badania niemieckie: Lindner W., *Kinder- und Jugendarbeit wirkt*, 2009; DJI, *Das Wissen zur Kinder- und Jugendarbeit*, 2009; T. Rauschenbach et al., *Lage und Zukunft der Kinder- und Jugendarbeit in Baden-Württemberg*, 2010.

praktyczność, przydatność i ekonomia. Nadal wśród praktyków pracy z młodzieżą, szczególnie w obszarze wymiany międzynarodowej, pokutują uprzedzenia wobec badań empirycznych⁴². Ponadto badania empiryczne z reguły związane są z wysokimi kosztami, na jakie organizacje młodzieżowe nie mogą sobie pozwolić. Organizatorzy wymian posługują się w praktyce metodami pozyskiwania informacji zwrotnej często w formie zabawy lub ankietami według własnego pomysłu, które nie mają na celu systemowej kwantyfikacji danych bądź ich pisemnej publikacji⁴³.

Celem projektu „Ewaluacja podróży młodzieżowych” było właśnie przejście od tworzonych *ad hoc* metod ewaluacyjnych stosowanych przy wyjazdach młodzieżowych (obok międzynarodowych wymian młodzieży zalicza się tu także inne formy zorganizowanego czasu wolnego dla młodzieży) do wystandaryzowanej formy pozyskiwania danych. W ramach tego projektu od 2001 roku wypróbowywano różne metody ewaluacyjne, które umożliwiają organizatorom międzynarodowych spotkań młodzieży i wyjazdów młodzieżowych samodzielną ewaluację za pomocą metody ilościowej⁴⁴. W badaniu pilotażowym zostały przygotowane ankiety, których skrócone wersje zastosowano w ostatecznie wypracowanej metodzie samoewaluacji. Praca z zastosowaniem prezentowanej metody nie wymaga od podmiotu organizującego wymianę dodatkowych kosztów ani personelu.

Jak już wspomniano na początku niniejszej publikacji, w ramach badania pilotażowego, w celu zapewnienia rzetelności i trafności narzędzia, przeprowadzono ankietę wśród młodzieży bezpośrednio po zakończeniu wymiany (lub innej formy czasu wolnego) oraz powtórzono badanie tą samą ankietą trzy miesiące później. Zbierano także wiele informacji ogólnych na temat spotkania m.in. w odniesieniu do struktury programu. Ostatecznie wypracowane materiały do samoewaluacji ograniczają się do trzech filarów: ankiety dla kadry na początku spotkania, ankiety dla uczestników na końcu wymiany i krótkiej ankiety zbierającej dane ogólne dotyczące spotkania. Celem metody jest przede wszystkim udostępnienie podmiotom międzynarodowej wymiany młodzieży instrumentów do prostej i rzetelnej ewaluacji możliwej

⁴² Horn R., *Probleme des interkulturellen Einsatzes von Fragebogen*, 2003.

⁴³ Rada Europy i Komisja Europejska, T-Kit 10. *Ewaluacja edukacyjna w pracy z młodzieżą*, 2007.

⁴⁴ O rozwoju projektu: Ilg W., *Freizeitenevaluation. Hintergründe zu Methodik und Einsatz des Standard-Verfahrens; Begründung der Methodik*, 2008b; Ilg W., *Freizeitenevaluation: Entwicklung eines Evaluationskonzepts*, 2010; [online], <http://www.freizeitenevaluation.de>

Połączenie zalet ewaluacji
zewnętrznej i samoewaluacji

do przeprowadzenia we własnym zakresie. Ponadto organizatorzy spotkań proszeni są o przesłanie zebranych przez siebie danych do centralnego banku danych, gdzie poddawane są one ponadregionalnej analizie. Przesyłanie danych musi polegać na dobrej woli podmiotów, których nie wolno zmuszać do udostępniania wyników. W pierwszej fazie wdrożenia narzędzia należało się zatem zająć zbadaniem motywacji organizatorów do przesyłania swoich danych oraz zadbać o jak największą liczbę nadsyłanych danych.

Cechą szczególną prezentowanej metody jest próba połączenia zalet zewnętrznej ewaluacji i samoewaluacji: Jak w każdej ewaluacji zewnętrznej instrumenty badawcze powstają w procesie naukowego rozwoju. Ilościowa analiza danych następuje za pomocą programu komputerowego, a jej wyniki są analizowane przez osoby, które nie uczestniczyły w ewaluacji na miejscu spotkania. Równocześnie jednak narzędzia można użyć do samoewaluacji – co oznacza, że wprowadzeniem danych do komputera i ich analizą mogą się zająć współpracownicy danego projektu bezpośrednio po jego zakończeniu.

Doświadczenia pierwszych czterech lat stosowania wystandaryzowanej metody zostały podsumowane na podstawie nadesłanych danych. Wynikające z nich wady i zalety zbiorowej samoewaluacji można sformułować następująco:

- Ewaluacja stosowana w kontekście międzynarodowym jest uwarunkowana kulturowo. Instytucje, podmioty oraz pojęcia zawsze noszą znamiona danej kultury i mogą być inaczej odbierane lub rozumiane. Utrudnia to czasem przeprowadzenie porównania między różnymi krajami⁴⁵.
- Z narzędzia do ewaluacji podmioty wymiany mogą korzystać samodzielnie i wielokrotnie metoda ta została przez nich zastosowana. Organizacje cenią sobie przede wszystkim nieodpłatność oraz elastyczność narzędzia, które zostały uzyskane dzięki możliwości uzupełniania ankiety przez dodatkowe pytania. Analiza danych wymaga co prawda podstawowej znajomości obsługi komputera, ale w zespołach prowadzących (lub nawet wśród uczestników wymian) najczęściej większość osób potrafi sobie świetnie poradzić z takimi technicznymi wymogami.

⁴⁵ Demorgon u.a., *Europakompetenz lernen*, 2001.

- Wysyłanie wyników do centralnego banku danych nie stało się jeszcze rutyną. Podmioty tylko pośrednio odczuwają dodatkowe korzyści wynikające z przesłania danych, zatem motywacja do wysyłania ankiet po przeprowadzonej indywidualnie ewaluacji jest raczej niewielka.
- Chociaż ankiety zostały sformułowane dość ogólnie, często okazuje się, że nie są odpowiednim narzędziem do ewaluacji specjalistycznych programów wymiany, np. wymiany studentów lub uczniów szkół zawodowych, dlatego w tego typu projektach stosuje się je rzadko.
- Ponieważ obie organizacje, PNWM i FNWM, są zainteresowane możliwością analizy danych zbieranych centralnie, stworzono punkty informacyjne, które pomagają podmiotom organizującym spotkania we wprowadzaniu danych. Ponadto organizatorów zachęca się do przysyłania wyników do centralnego banku danych, oferując im w zamian materiały ułatwiające interpretację zebranych danych. Dzięki temu ilość przysyłanych danych wzrosła. Niestety tendencja ta nie utrzyma się w przypadku likwidacji wymienionych powyżej metod wspierających.
- Zebrane dane zostały poddane analizie naukowej. Szczególnie ważna była odpowiedź na pytanie, na ile możliwe jest przeprowadzenie ewaluacji (przygotowanie i rozdanie ankiet wg instrukcji, wprowadzenie danych itp.) przez osoby nieprzeszkolone, tak aby po drodze nie zafałszować wyników. Odpowiedzi na to pytanie udziela analiza współczynnika rzetelności (Alfa Cronbacha), który jest miernikiem wewnętrznej spójności indeksu. Jeśli w bazie danych istnieją zniekształcenia powstałe np. w wyniku nieprawidłowych instrukcji wypełniania ankiet lub przy wprowadzaniu danych do komputera, powinny znaleźć one odzwierciedlenie w niskich wartościach współczynnika rzetelności. Wyniki w tabeli 2 pokazują, że dane ze zbiorowej samoewaluacji wykazują dla większości indeksów bardzo podobną spójność, jak w badaniach pilotażowych z roku 2005. To przemawia za praktycznością metody polegającej na przeprowadzeniu samoewaluacji.

Poprawność metodologiczna narzędzia do samoewaluacji została sprawdzona

Tabela 2: Współczynnik rzetelności (Alfa Cronbacha). Porównanie badania pilotażowego z 2005 roku i fazy samoewaluacji zbiorowej z lat 2007-2009

Indeks	Uczestnicy		Kadra	
	Badanie pilotażowe	Samo-ewaluacja	Badanie pilotażowe	Samo-ewaluacja
Edukacja społeczna	0.62	0.65	0.70	0.54
Relacje z kadrami	0.78	0.74	tylko 1 pytanie	tylko 1 pytanie
Praca kreatywna	0.42	0.48	0.45	0.59
Język	0.57	0.57	0.70	0.75
Kultura kraju partnera	0.61	0.59	0.74	0.73
Ocena ogólna	0.68	0.79	-	-
Jasność celów kadry	-	-	0.76	0.62

Uwagi: Wymienione indeksy odnoszą się do projektu „Ewaluacja międzynarodowych spotkań młodzieży”. Odpowiadające im pytania ankietowe nie zostały tu zamieszczone ze względu na ograniczenia objętościowe tej publikacji, znaleźć je można w Dubisk i Ilg [2008]. Wielkość próby: uczestnicy, n=5136; kadra, n= 973.

4.2. Analiza wielopoziomowa

Zaletą dużej próby losowej jest możliwość przeprowadzenia obliczeń statystycznych, co niemożliwe jest w zbiorze poniżej 1000 ankietowanych. Metoda analizy wielopoziomowej (z ang. multi level analysis), w ostatnich latach używana z dużym sukcesem w dużych badaniach umiejętności uczniów, szczególnie w „Programie międzynarodowej oceny umiejętności uczniów” (PISA), nie znalazła jak dotąd zastosowania w badaniach pozaszkolnej edukacji młodzieży ze względu na brak szeroko zakrojonych badań ilościowych.

Zasada analizy wielopoziomowej polega na możliwości jednoczesnej analizy wyników na poziomie indywidualnym i grupowym. Podstawę tej metody tworzą kompleksowe obliczenia zależności statystycznych, którymi nie będziemy się tu bliżej zajmować. Poniżej przedstawiamy wyniki analizy wielopoziomowej w formie zrozumiałej dla czytelnika, który nie ma wiedzy z zakresu statystyki. Bardzo uproszczone podsumowanie wyników zawiera tabela 3.

Tabela 3: Wyniki analizy wielopoziomowej

Kryteria	Rozwój osobisty	Refleksja polityczna	Doświadczenie międzykulturowe
Zmienne indywidualne			
Wiek		++	+
Różnica – dziewczęta		--	
Różnica – osoby z wcześniejszym doświadczeniem			
Różnica – młodzież z Francji	++		
Różnica – młodzież z Polski	++	--	
Różnica – młodzież innej narodowości	++	--	++
Ogólne zmienne grupowe			
Wymiana młodzieży vs. podróże młodzieżowe		+	++
Wielkość grupy			
Cele opiekunów (poziom grupy)			
Cel: rozwój osobisty	++		
Cel: refleksja polityczna		++	
Cel: doświadczenie międzykulturowe			++

Uwagi: Dla uproszczenia prezentacji dane według przynależności narodowej zostały przedstawione jako różnice w stosunku do danych młodzieży niemieckiej.

+ pozytywna zależność ++ silna pozytywna zależność
- negatywna zależność -- silna negatywna zależność

Tabelaryczna prezentacja pozwala na kompaktowe zebranie najbardziej istotnych wyników analizy wielopoziomowej. W trzech kolumnach po prawej stronie wymienione są jako zmienne objaśniane trzy potencjalne doświadczenia, których może dostarczyć udział w podróżach młodzieżowych (w nawiasie podajemy związane z nimi przykładowe pytania ankietowe): rozwój osobisty („Znalazłem/łam w sobie coś nowego i odkryłem/łam w sobie nowe umiejętności”), refleksja polityczna („Podczas tego

spotkania miałem/łam okazję skonfrontować się z tematyką społeczno-polityczną⁴⁶), doświadczenie międzykulturowe („Poznałem/łam życie codzienne i kulturę regionu goszczącego”). W tabeli przedstawione są tylko zależności występujące z wymienionymi w wierszach zmiennymi objaśniającymi.

- Tabela zaczyna się od zaznaczonych na żółto zmiennych indywidualnych. Tutaj widoczna jest zależność pomiędzy wiekiem ankietowanych a ich polityczną refleksją oraz wiekiem i poziomem kompetencji międzykulturowych. W odniesieniu do płci statystyczne znaczenie ma różnica między chłopcami i dziewczętami w zainteresowaniu tematyką społeczno-polityczną – częściej przyznają się do tego chłopcy. Wcześniejsze doświadczenie, czyli fakt, że uczestnicy po raz kolejny biorą udział w takich programach, nie wpływa znacząco na zmienne prognozowane. Kryteria natomiast w różny sposób zależą od kraju pochodzenia ankietowanych. W obszarze rozwoju osobistego uczestnicy z Niemiec korzystają najmniej, a refleksja polityczna typowa jest raczej dla młodzieży niemieckiej i francuskiej. W doświadczeniach międzykulturowych wyższe wartości znaczące statystycznie uzyskują tylko uczestnicy z „innych” krajów (np. w programach trójstronnych).
- Na poziomie grupy uwzględniono dwa predykatory (w tabeli zaznaczone na pomarańczowo): Wielkość grupy okazała się mało istotną zmienną. Wyraźne różnice są za to widoczne w zależności od typu projektu (w badaniach uwzględniono obok dwu- i trójstronnych spotkań młodzieży także grupowe podróże młodzieży niemieckiej bez elementu wymiany). Wartości dla programów wymiany są znacząco wyższe od tych uzyskanych wśród uczestników podróży młodzieżowych. Wynik ten potwierdza twierdzenie, że międzynarodowe spotkania młodzieży dzięki bezpośredniemu kontaktowi ich uczestników z młodymi ludźmi z innych krajów i ich kulturą mają dużo większy wkład w zrozumienie obcości, niż ma to miejsce podczas zorganizowanych wyjazdów młodzieżowych, w których osoby z tego samego kraju wyjeżdżają wspólnie, nierzadko także za granicę.
- Jeden z ciekawszych wniosków zaznaczono w tabeli kolorem niebieskim. Cele opiekunów, o które pytano na początku każdego spotkania, zostały poddane

Szczególną zaletą międzynarodowych spotkań młodzieży jest możliwość zbierania doświadczeń międzykulturowych

⁴⁶ Patrz przypis s. 41.

agregacji (tzn. dla każdego celu obliczono wartości średnie). Jeżeli cel opiekunów miał wpływ na przebieg programu, musiało to znaleźć swoje odzwierciedlenie w specyficznych zależnościach między celami opiekunów a doświadczeniami uczestników. Wzór ten widać dokładnie w danych – także kiedy w analizie wielopoziomowej uwzględniono inne predykatory jako potencjalne zmienne zakłócające. Wszystkim trzem celom opiekunów towarzyszą odpowiednio wyższe wartości dla doświadczeń uczestników. W praktyce pedagogicznej, a szczególnie w szkoleniu opiekunów grup, wyniki te mogą mieć duże znaczenie: „Wewnętrzny kompas wartości”, jaki wynika z celów formułowanych przez kadrę prowadzącą, ma najwyraźniej bezpośrednie przełożenie na przebieg programu z udziałem młodzieży. Jednocześnie możemy łatwo udowodnić, że ustalenie priorytetów programu wpływa na przeżycia młodych uczestników – wniosek ten ma duże znaczenie, ponieważ od koncepcji programowej coraz częściej wymaga się konkretnych dowodów oddziaływania.

Wypowiedzi uczestników są dowodem na trafność koncepcji edukacyjnej wymian

4.3. Szanse dalszych badań – badania panelowe

Jak wynika z zaprezentowanych badań, duży materiał badawczy daje większe możliwości analizy danych niż często prezentowane studia oparte na maksymalnie ok. 500 przypadkach. Z badawczego punktu widzenia bardzo obiecująca mogłaby być rozbudowa wypracowanego tu systemu zbiorowej samoewaluacji. Ambitnym celem byłoby pozyskanie z „przypadkowo” do tej pory nadsyłanych danych jasno sprecyzowanej częściowej próby losowej, która pozostałaby niezmienna przez kolejne lata. Zmiany zachodzące w zbieranych systematycznie ze stałej próby losowej danych, można by po latach zinterpretować jako wskaźniki rzeczywistych zmian zachodzących w kontekście międzynarodowych spotkań młodzieży.

Na takim pomysśle zbudowane są tzw. badania panelowe. Dla potrzeb badań panelowych należałoby jednak dokonać celowego wyboru podmiotów, które zobowiązałyby się do przeprowadzenia samoewaluacji w kolejnych latach swojej pracy. Na wszelki wypadek trzeba by znaleźć również podmioty rezerwowe, które w razie potrzeby mogłyby zastąpić organizacje o takim samym profilu. Badania panelowe obejmujące 30-40 spotkań (ok. 1000 uczestników) mogłyby przynieść rzetelne dane o rozwoju w obszarze międzynarodowych spotkań młodzieży – uwzględniając możliwość regularnego przeprowadzania analizy wielopoziomowej i corocznego uzyskiwania nowych danych porównawczych na potrzeby własnej ewaluacji.

Dużo racji jest w stwierdzeniu, że międzynarodowe spotkania młodzieży są najbardziej obiecującą formą pozaszkolnej edukacji młodzieży. Dzięki intensywności procesów międzykulturowych oraz temu, że procesy te zachodzą w stałym przez okres trwania spotkania kręgu osób, dają wyjątkową okazję do towarzyszących im badań naukowych w obszarze edukacji pozaformalnej. Intensyfikacja takich badań przyniosłaby w przyszłości wiele dalszych wartościowych wniosków.

Załącznik

Metodologia

Ankiety, skale, prezentacja

Przedstawione w tej publikacji dane pochodzą z pisemnych badań ankietowych przeprowadzonych podczas międzynarodowych spotkań młodzieży, dofinansowanych przez PNWM i FNWM. Ankiety dla opiekunów były wypełniane na początku programu, uczestnicy wypełniali formularze pod koniec spotkania. Kwestionariusze są dostępne w tym samym brzmieniu w języku polskim, niemieckim i francuskim. Każdy ankietowany mógł odpowiadać na pytania w swoim języku ojczystym. Ankiety w języku angielskim stosowane są pomocniczo w przypadku uczestników niemówiących w żadnym z tych trzech języków (np. podczas spotkań wielostronnych). Udział w ankiecie jest dobrowolny i anonimowy. Według informacji pozyskanych od opiekunów grup tylko nieliczni uczestnicy odmówili wypełniania ankiety. Dlatego też możemy mówić o prawie pełnej ewaluacji uwzględnionych spotkań.

To, czy uczestnicy uczciwie wypełniali ankietę, możemy sprawdzić, analizując dane z wypełnianego przez kadrę formularza dotyczącego ogólnych informacji o spotkaniu. Ankiety te dostępne są tylko dla części badanych programów. Wynika z nich, że według oceny opiekunów w 81% przypadków ankiety wypełniane były przez uczestników samodzielnie, bez porad między uczestnikami. W 19% przypadków młodzież naradzała się w trakcie wypełniania ankiet, ale odpowiadała na nie samodzielnie. Warty odnotowania jest fakt, że żaden podmiot nie zaznaczył odpowiedzi „Uczestnicy nie zadali sobie trudu, żeby uczciwie wypełnić ankietę”. Z wielu informacji zwrotnych wynika, że młodzież odnosiła wrażenie, że jej opinie traktowane są poważnie, i doceniała to, że kogoś interesuje jej zdanie. Możemy zatem wyjść z założenia, że uczestnicy spotkań uczciwie wypełniali ankiety i udzielali szczerých odpowiedzi.

Ankiety składają się w dużej części z siedmiostopniowej skali, opisanej według poniższego wzoru:

Ankiety dla kadry	Ankiety dla uczestników
1 = Zupełnie nieważne	1 = Zdecydowanie się nie zgadzam
2 = Nieważne	2 = Nie zgadzam się
3 = Raczej nieważne	3 = Raczej się nie zgadzam
4 = Trudno powiedzieć	4 = Trudno powiedzieć
5 = Raczej ważne	5 = Raczej się zgadzam
6 = Ważne	6 = Zgadzam się
7 = Bardzo ważne	7 = Zdecydowanie się zgadzam

Dla uproszczenia, w dalszej części odpowiedzi zostaną zakwalifikowane do trzech kategorii:

→ „Nie“ (1, 2, 3) → „Trudno powiedzieć“ (4) → „Tak“ (5, 6, 7)

Wszystkie wartości średnie, odchylenia standardowe i inne, wyliczono na podstawie pełnej siedmiostopniowej skali. Wszystkie wymienione różnice (np. między uczestnikami płci żeńskiej i męskiej) są podawane zawsze na minimum 5-procentowym poziomie istotności⁴⁷.

Dla czytelności tekstu dane procentowe są zaokrąglone do pełnych liczb. Powodować to może, że sumy danych procentowych przekroczą wartość 100.

Przesyłanie danych

Materiały do przeprowadzenia ewaluacji we własnym zakresie dostępne są od 2007 roku, po tym jak zostały przygotowane i przetestowane w ramach badań pilotażowych w roku 2005. Poniższa publikacja zawiera dane przesyłane do centralnego banku danych, zarówno te z badań pilotażowych (22 spotkania), jak i z fazy zbiorowej samoewaluacji (194 spotkania z lat 2007-2010).

Metoda zbiorowej samoewaluacji przewidywała początkowo przysyłanie danych ewaluacyjnych pojedynczych podmiotów z ich własnej inicjatywy do centralnego banku danych. W ten sposób jednak udało się pozyskać dane zaledwie z 11 spotkań. W zwiększeniu liczby przesyłanych ankiet pomogły dwa przedsięwzięcia, które

⁴⁷ Poziom istotności – określa maksymalne ryzyko błędu, jakie badacz jest skłonny zaakceptować.

w ostatnich latach odnotowały spore sukcesy: z jednej strony umożliwiono podmiotom dosyłanie zebranych przez nich danych z dodatkowym profilem tematycznym, częściowo w ramach małych badań naukowych. Dzięki temu zebrano ankiety z 62 spotkań. Dodatkowo, od 2009 roku, FNWM prowadzi punkt informacyjny, który pomaga podmiotom w przygotowywaniu i podsumowywaniu ankiet. Pomysł utworzenia takiego punktu został podjęty także przez PNWM – pod koniec 2010 roku zaczęła ona wykorzystywać podobny sposób pozyskiwania danych. Większość informacji (ze 121 spotkań) pochodzi z projektów, które skorzystały z oferty pomocy technicznej przy przygotowaniu ankiety i wprowadzeniu danych do komputera. Ponadto zarówno PNWM, jak i FNWM organizują szkolenia, które mają pomóc podmiotom zaangażowanym w przygotowywanie spotkań w pracy z metodą ewaluacyjną oraz motywować do udziału w zbiorowej samoewaluacji.

Reprezentatywność danych

Często pojawia się pytanie, na ile zebrane przez nas dane są reprezentatywne dla międzynarodowej wymiany młodzieży. Pomimo wielkości zebranego materiału badawczego nie możemy mówić o reprezentatywności w sensie statystycznym. Zbyt mało wiemy jeszcze na temat międzynarodowej wymiany młodzieży (czy podróży młodzieżowych⁴⁸), aby móc dokonać wyboru reprezentatywnej próby. W badaniach pilotażowych starano się o przynajmniej ogólną reprezentację regionów i typów programów. Takiej reprezentacji nie można z założenia uzyskać z informacji zbieranych w procesie samoewaluacji – w centralnym banku danych znajdują się wszystkie nadsyłane wyniki ewaluacji i nie można wykluczyć ewentualnych zakłóceń, np. nadreprezentacji danych jednego podmiotu czy regionu. Poza tym wyraźny jest trend do przesyłania „pozytywnych” wyników.

Z powyższych powodów nie możemy uznać danych zebranych w latach 2007-2010 za reprezentatywne. Również porównanie z danymi z 2005 roku możliwe jest tylko pod pewnymi warunkami. Mimo to prezentowane w tej publikacji dane choćby z uwagi na ich liczbę, stanowią bardzo pomocną podstawę badawczą, która oddaje doświadczenia tysięcy młodych osób.

Informacje uzyskane w badaniu pilotażowym z roku 2005 nadal służą jako dane porównawcze do samodzielnej ewaluacji. W zestawieniu z zebranymi później

Szkolenia z ewaluacji
międzynarodowych
spotkań młodzieży

⁴⁸ Porównaj: Gleu R., Kosmale J.D., *Deutsche Kinder- und Jugendreisen* 2008, 2009.

w centralnym banku danych wynikami mają one tę zaletę, że wyraźniej przedstawiają „typową sytuację” podczas wymiany młodzieży. Tylko ankiety z 2005 sprawdzane były pod kątem składu prób losowych oraz gromadzenia danych.

Zasady stosowania metody ewaluacji

Podczas spotkania w lutym 2006 roku w Warszawie grupa projektowa przyjęła jednogłośnie poniższe zasady, które stanowią podstawy prawidłowego zastosowania narzędzia ewaluacyjnego.

- Celem ewaluacji jest stworzenie dla każdego podmiotu prostej i taniej możliwości przeprowadzenia ewaluacji własnej pracy.
- Narzędzie ewaluacyjne będzie używane tylko do podniesienia jakości programu, nie jako narzędzie nadzoru.
- Praca z danymi wymaga poufnego obchodzenia się z nimi. Poufność ta odnosi się do wszystkich obszarów i poziomów ich opracowywania.
- Dane pochodzące od poszczególnych podmiotów powinny być na bieżąco zbierane i zestawiane.
- Zapoznavanie się z danymi i ich interpretacja wymaga otwartości i samokrytyki.
- Ocena oraz interpretacja odbywa się we współpracy z osobami, których dotyczy.
- Dalszy rozwój tego narzędzia jest jak najbardziej pożądany, jednak przy zachowaniu standardów naukowych.
- Każdy użytkownik tego narzędzia zobowiązany jest w zakresie swoich obowiązków do przejrzystego stosowania i zachowania powyższych zasad.
- Prawa autorskie dot. narzędzia należą wspólnie do PNWM, FNWM, BKJ i projektu „Freizeitenevaluation” („Ewaluacja podróży młodzieżowych”).

Zasady stosowania metody:
Podnoszenie jakości
Gwarancja anonimowości
Przejrzystość
Udział wszystkich
zainteresowanych

Tabela danych

W poniższej tabeli cele opiekunów (kod pytania zaczynający się od litery M) oraz opinie uczestników (kod pytania rozpoczynający się od litery T) otrzymują następujące wartości według siedmiostopniowej skali:

Nie (1, 2, 3): odpowiedzi negatywne 1, 2 lub 3
 Trudno powiedzieć (4): odpowiedzi „niezdecydowanie”
 Tak (5, 6, 7): odpowiedzi pozytywne 5, 6 lub 7

x: wartość średnia
 s: odchylenie standardowe
 n: wielkość próby

Aby uprościć prezentację, wartości dla odchyłeń standardowych i wartości średnich wyniki zaokrąglono do pierwszego miejsca po przecinku

Kod pytania	Cele opiekunów (czerwone), opinie uczestników (niebieskie)	Nie (1, 2, 3)	Trudno powiedzieć (4)	Tak (5, 6, 7)	x	s	n
M013	<i>Podczas spotkania powinno wiele się dziać.</i>	9%	19%	72%	5,2	1,3	711
T014	<i>Podczas spotkania wiele się działo.</i>	10%	13%	77%	5,5	1,5	5079
M073	<i>Uczestnicy powinni mieć możliwość współtworzenia programu spotkania.</i>	5%	18%	77%	5,4	1,2	712
T074	<i>Jako uczestnicy mieliśmy możliwość kształtowania przebiegu tego spotkania.</i>	26%	15%	59%	4,6	1,7	5035
M093	<i>Uczestnicy powinni mieć możliwość znaleźć w sobie coś nowego i odkryć w sobie nowe umiejętności.</i>	2%	6%	93%	6,0	1,0	716
T094	<i>Znalazłem/łam w sobie coś nowego i odkryłem/łam w sobie nowe umiejętności.</i>	23%	23%	53%	4,6	1,6	5077
M113	<i>U uczestników należy wzbudzić zainteresowanie tematami społeczno-politycznymi.</i>	17%	20%	63%	4,8	1,4	713

Kod pyta- nia	Cele opiekunów (czerwone), opinie uczestników (niebieskie)	Nie (1, 2, 3)	Trudno powied- zieć (4)	Tak (5, 6, 7)	x	s	n
T114	Podczas tego spotkania miałem/łam okazję skonfrontować się z tematyką społeczno-polityczną ⁴⁹ .	43%	21%	37%	3,7	1,9	5008
M123	<i>Uczestnicy powinni mieć kontakt z innymi wyznaniami/religiami.</i>	32%	25%	42%	4,1	1,6	704
T124	Podczas tego spotkania miałem/łam kontakt z innymi wyznaniami/religiami.	51%	19%	30%	3,4	1,9	5045
M173	<i>Członkowie kadry powinni być postrzegani przez uczestników jako osoby godne zaufania.</i>	1%	2%	97%	6,4	0,9	715
T174	Wśród członków kadry są osoby, które darzę zaufaniem.	14%	15%	71%	5,2	1,7	5076
T176	Wśród członków kadry innej narodowości są osoby, które darzę zaufaniem.	21%	20%	59%	4,8	1,8	5027
T184	Kadra traktowała mnie poważnie.	8%	11%	82%	5,6	1,4	5104
M205	<i>Uczestnicy spotkania powinni mieć możliwość znalezienia nowych przyjaciół.</i>	1%	3%	96%	6,2	0,9	715
T206	Podczas tego spotkania znalazłem/łam nowych przyjaciół.	7%	5%	87%	5,9	1,3	5125
T208	Chętnie wziąłbym/wzięłabym udział w kolejnym spotkaniu z tymi samymi uczestnikami.	6%	7%	88%	6,0	1,3	5105
T210	Utworzyły się zamknięte grupy, z którymi trudno było nawiązać kontakt innym uczestnikom spotkania.	53%	17%	30%	3,4	1,8	5093

⁴⁹ W pierwotnej wersji ankiety (wersja 2007) pytanie brzmiało „Podczas tego spotkania zainteresowałem/łam się tematyką społeczno-polityczną”. Z uwagi na różnice znaczeniowe z wersją niemiecką, w najnowszej wersji ankiety (2011) pytanie zostało przeformułowane. Pytanie jest tłumaczeniem niemieckiego „Ich habe mich bei dieser Begegnung mit gesellschaftlichen / politischen Themen auseinandergesetzt”.

Kod pyta- nia	Cele opiekunów (czerwone), opinie uczestników (niebieskie)	Nie (1, 2, 3)	Trudno powied- zieć (4)	Tak (5, 6, 7)	x	s	n
T212	Chwilami czułem/łam się osamotniony/ a w grupie.	84%	8%	8%	2,0	1,5	5098
M213	<i>Uczestnicy powinni nauczyć się wzajemnego szacunku i przejmowania odpowiedzialności.</i>	0%	3%	96%	6,2	0,9	716
M215	<i>Uczestnicy powinni uczyć się wspólnego rozwiązywania konfliktów.</i>	4%	8%	88%	5,9	1,1	715
T216	Konflikty powstałe podczas tego spotkania były zazwyczaj wspólnie rozwiązywane.	16%	29%	56%	4,8	1,6	4914
T218	Wśród uczestników spotkania pojawiło się wiele konfliktów.	70%	12%	18%	2,7	1,7	5081
T220	Podczas spotkania panowała atmosfera sprzyjająca otwartym rozmowom.	10%	10%	80%	5,5	1,4	5047
T232	Reguły były jednakowe dla uczestników z wszystkich krajów.	16%	7%	76%	5,5	1,8	5093
T234	Na początku spotkania trudno było poznać uczestników z kraju partnerskiego / krajów partnerskich.	50%	13%	36%	3,6	1,9	4781
M243	<i>Uczestnicy powinni mieć możliwość odkrycia nowych zainteresowań.</i>	8%	18%	75%	5,2	1,2	713
T244	Dzięki temu spotkaniu odkryłem/łam nowe zainteresowania.	27%	22%	52%	4,5	1,7	5118
M249	<i>Należy wspierać kreatywność uczestników.</i>	5%	10%	85%	5,8	1,2	707
T250	Podczas spotkania stworzono mi wiele możliwości do kreatywnych działań.	15%	18%	67%	5,1	1,6	4970
M263	<i>Uczestnicy powinni uczyć się języka/ów kraju partnerskiego / krajów partnerskich i ćwiczyć posługiwanie się nimi.</i>	7%	13%	80%	5,6	1,3	718

Kod pyta- nia	Cele opiekunów (czerwone), opinie uczestników (niebieskie)	Nie (1, 2, 3)	Trudno powied- zieć (4)	Tak (5, 6, 7)	x	s	n
T264	Poprawiłem/łam moją znajomość języków obcych.	14%	11%	74%	5,1	1,5	5140
M267	<i>Uczestnicy powinni zostać zachęceni do sprawdzenia się w języku/ach innych uczest- ników.</i>	3%	8%	89%	5,9	1,1	715
T268	Z innymi uczestnikami rozmawiałem/łam tylko w moim języku ojczystym.	77%	8%	15%	2,4	1,7	5095
T270	Dzięki temu spotkaniu nabrałem/łam ochoty do nauki innego języka / innych języków.	11%	12%	77%	5,5	1,6	5131
T272	Nawet bez znajomości języków obcych potrafiliśmy się porozumieć.	15%	12%	73%	5,3	1,6	5042
M279	<i>Uczestnicy powinni poznać życie codzienne i kulturę regionu goszczącego (np. kuchnię, muzykę, tradycje...).</i>	2%	5%	93%	5,9	1,0	715
T280	Poznałem/łam życie codzienne i kulturę regionu goszczącego (np. kuchnię, muzykę, tradycje...).	10%	9%	81%	5,5	1,4	3241
M281	<i>Uczestnicy powinni mieć kontakt z ludnością miejscową.</i>	6%	11%	83%	5,6	1,2	712
T282	Miałem/łam kontakt z ludnością miejscową.	10%	8%	82%	5,7	1,6	3260
M283	<i>Uczestnicy powinni zostać zachęceni do głębsze- go zastanowienia się nad swoimi wyobrażeniami o kraju partnerskim / krajach partnerskich.</i>	2%	6%	91%	5,9	1,0	717
T284	To spotkanie zmieniło moje wyobrażenia o kraju partnerskim / krajach partnerskich.	23%	24%	53%	4,6	1,7	5023
T286	Dowiedziałem/łam się zbyt mało o życiu co- dziennym młodzieży z kraju partnerskiego / krajów partnerskich.	46%	21%	33%	3,7	1,7	5028
M299	<i>Uczestnicy powinni dowiedzieć się czegoś o życiu codziennym w kraju partnerskim / w krajach partnerskich.</i>	2%	6%	91%	5,8	1,0	714

Kod pyta- nia	Cele opiekunów (czerwone), opinie uczestników (niebieskie)	Nie (1, 2, 3)	Trudno powied- zieć (4)	Tak (5, 6, 7)	x	s	n
T300	Poprzez to spotkanie moja wiedza o życiu w kraju partnerskim / krajach partnerskich praktycznie nie wzrosła.	62%	17%	21%	3,1	1,7	5014
M301	<i>U uczestników należy wzbudzić zainteresowanie krajem partnerskim / krajami partnerskimi.</i>	1%	3%	97%	6,1	0,8	717
T302	Chcę dowiedzieć się jeszcze więcej o kraju partnerskim / krajach partnerskich.	8%	12%	80%	5,6	1,4	5113
T304	Uświadomiłem/łam sobie, jaka jest sytuacja materialna w krajach uczestniczących w spotkaniu.	30%	27%	44%	4,2	1,8	5000
T310	Na podstawie zdobytego tutaj doświadczenia, pewne rzeczy, które u nas są normalne, postrzegam teraz inaczej niż wcześniej.	18%	22%	60%	4,8	1,6	4998
T314	Po tym spotkaniu mógłbym/mogłabym wyobrazić sobie wyjazd na dłużej (przynajmniej na trzy miesiące) do kraju partnerskiego / krajów partnerskich.	19%	13%	68%	5,1	1,8	4789
T316	Poprzez to spotkanie nabrałem/łam ochoty do poznania także innych krajów i kultur.	5%	10%	85%	5,8	1,3	4796
T426	Spotkanie tego typu mogę polecić moim przyjaciołom.	6%	5%	88%	6,1	1,4	5102
T428	Spotkanie to zachęciło mnie do tego, żeby w przyszłości znowu wziąć udział w podobnym projekcie.	5%	5%	90%	6,2	1,3	5100
M429	<i>Uczestników warto zachęcić do zaangażowania się w pracę przy podobnych projektach.</i>	21%	20%	59%	4,7	1,5	710
T430	Chciałbym/łabym uczestniczyć w podobnym spotkaniu jako członek kadry.	29%	18%	53%	4,5	2,0	5023
T432	Z mojego punktu widzenia kadra dobrze ze sobą współpracowała.	9%	7%	84%	5,7	1,4	5078
T434	Moje oczekiwania co do spotkania, które miałem/łam po przeczytaniu ogłoszenia, spełniły się.	11%	13%	76%	5,4	1,5	4993

Kod pyta- nia	Cele opiekunów (czerwone), opinie uczestników (niebieskie)	Nie (1, 2, 3)	Trudno powied- zieć (4)	Tak (5, 6, 7)	x	s	n
M453	<i>Znam cele, których realizacja podczas tego spotkania jest istotna dla organizatora.</i>	4%	2%	94%	6,0	1,1	704
M455	<i>Znam cele, których realizacja podczas tego typu spotkań jest istotna dla Polsko-Niemieckiej / Francusko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży.</i>	12%	6%	83%	5,5	1,5	700
M459	<i>W gronie kadry omówiliśmy nasze cele przed spotkaniem.</i>	9%	7%	84%	5,7	1,4	698
M463	<i>W gronie kadry bardzo dobrze przygotowaliśmy się do spotkania.</i>	8%	7%	86%	5,7	1,4	706
T718	Grupy narodowe były równouprawnione.	13%	12%	75%	5,5	1,6	4617
T804	Uświadomiłem/łam sobie osobliwości kultury kraju partnerskiego / krajów partnerskich.	11%	18%	71%	5,2	1,4	4466

Ankieta

Poniżej przedstawiamy przykładową ankietę. Latem 2011 roku przeprowadzono zmiany graficzne kwestionariuszy oraz w kilku miejscach dokonano także korekty językowej (np. zapisy uwzględniające obie płcie). Poniższa przykładowa ankieta oraz pytania w treści publikacji odpowiadają aktualnie obowiązującej wersji. Wszystkie aktualne materiały w języku polskim można znaleźć w internecie na stronie www.emsm.eu.

Pytania w ankiecie mają podwójną numerację: z lewej strony widoczny jest dwucyfrowy numer pytania, według kolejności pytań w ankiecie. Z prawej strony znajduje się trzycyfrowy kod, np. M013 dla celu opiekunów lub T014 dla opinii uczestnika. Kod grupuje tematycznie wszystkie pytania znajdujące się w bazie pytań. W ankietach celowo wymieszano pytania z różnych zakresów tematycznych.

Kwestionariusze są zbudowane na zasadzie modułów. Podstawowy zbiór pytań może być uzupełniany dodatkowymi pytaniami, specyficznymi dla danego typu spotkania. W każdej ankiecie znajdują się ponadto puste wiersze, które umożliwiają podmiotom wpisywanie ich własnych pytań.

Nazewnictwo ankiet:

Oznaczenie ankiety	Treść
0: Spotkanie młodzieży	Podstawowy zbiór pytań
1: Spotkanie młodzieży o profilu kulturalnym	Podstawowy zbiór pytań + sztuka / praca kreatywna
2: Trójstronne spotkanie młodzieży	Podstawowy zbiór pytań + spotkanie trójstronne
3: Trójstronne spotkanie młodzieży o profilu kulturalnym	Podstawowy zbiór pytań + sztuka / praca kreatywna + spotkanie trójstronne

Przedrukowana poniżej ankieta to kwestionariusz dla uczestników nr 3. Pytania z podstawowego zbioru kończą się na nr. 37 (kod pytania 804). Blok pytań dotyczący „sztuki i pracy kreatywnej” obejmuje pytania nr 38 do 45 (kod pytania od T250 do T616), zestaw pytań dla spotkania trójkrotnego obejmuje pytania nr 46 do 53 (kod T708 do T764).

W tej publikacji interpretowane są tylko odpowiedzi na pytania ze zbioru podstawowego. Zapewniło to relatywnie jednakową liczbę uwzględnionych pytań.

W przypadku dwóch pytań z ankiety dla uczestników (T280 i T282) zastosowano następujący filtr: „Wypełnij tylko wtedy, jeśli Twoje spotkanie odbywa się za granicą”.

Ewaluacja międzynarodowych spotkań młodzieży

Ankieta dla uczestników z Polski

Ankieta dotycząca tróstronnego spotkania młodzieży o tematyce kulturalnej

Interesuje nas Twoje zdanie na temat spotkania, w którym wziąłeś/aś udział. Szczere odpowiedzi pomogą nam w przyszłości lepiej przygotować kolejne spotkania. Ankieta jest przeprowadzana anonimowo!

Wypełnij ją samodzielnie – każdy z nas ma przecież własne zdanie!

Bardzo dziękujemy!

W jakim stopniu byłeś/łaś zadowolony/a z...

Oceń poszczególne aspekty spotkania w skali od 1 do 10, gdzie 1 jest oceną najniższą, a 10 oceną najwyższą. Podaj, proszę, pełne cyfry, nie wpisuj ułamków!

podróży	_____	pracy w grupach	_____	atmosfery	_____
zakwaterowania	_____	czasu wolnego	_____	kadry	_____
jedzenia	_____	organizacji	_____	grupy	_____
pogody	_____	reguł	_____	całego spotkania	_____
programu	_____	zabawy	_____		

Wypowiedzi do zakreslenia / zaznaczenia...

Poniżej znajdziesz wypowiedzi na różne tematy.

Zaznacz każdorazowo, w jakim stopniu zgadzasz się z podaną wypowiedzią.

Na przykład: Jeśli uważasz, że zobaczyłeś/łaś raczej za mało w kraju, w którym byłeś/łaś - to zaznacz:

Zobaczyłem/łam dużo w kraju goszczącym

	Zdecydowanie się nie zgadzam			trudno powiedzieć			Zdecydowanie się zgadzam	
01. Podczas tego spotkania znalazłem/łam nowych przyjaciół.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	206
02. Poprawiłem/łam moją znajomość języków obcych.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	204
03. Jako uczestnicy mieliśmy możliwość kształtowania przebiegu tego spotkania.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	016
04. Znalazłem/łam w sobie coś nowego i odkryłem/łam w sobie nowe umiejętności.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	004
05. Dzięki temu spotkaniu odkryłem/łam nowe zainteresowania.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	214
06. Podczas tego spotkania miałem/łam kontakt z innymi wyznaniem i religiami.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	134
07. Większość członków kadry była w stosunku do mnie sympatyczna.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	184
08. Dzięki temu spotkaniu nabrałem/łam ochoty do nauki innego języka / innych języków.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	270

Przewróć kartkę!

Jeszcze kilka wypowiedzi do zakreślenia...

	Zdecydowanie się nie zgadzam				trudno powiedzieć			Zdecydowanie się zgadzam	
09	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	232
10	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	302
11	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	300
12	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	268
13	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	218
14	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	284
15	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	272
16	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	174
17	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	176
18	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	208
19	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	286
20	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	220
21	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	210
22	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	212
23	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	014
24	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	300
25	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	226
26	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	304
27	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	406
28	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	408
29	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	412
30	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	134
31	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	400
32	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	416
33	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	294
34	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	314

Przewróć kartkę!

... i jeszcze kilka ...

	Zdecydowanie się nie zgadzam			trudno powiedzieć			Zdecydowanie się zgadzam	
35	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	328
36	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	728
37	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	804
38	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	250
39	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	404
40	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	688
41	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	620
42	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	612
43	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	686
44	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	634
45	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	626
46	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	708
47	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	720
48	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	712
49	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	726
50	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	730
51	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	732
52	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	754
53	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	764
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Wypełnij tylko wtedy, jeśli Twoje spotkanie odbywa się za granicą:

80	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	282
81	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	280
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

W tym kraju jestem po raz _____.

Przewróć kartkę!

Kilka informacji na Twój temat ...

Wiek: _____ lat (a)

Płeć : ☐ mężczyzna ☐ kobieta

Szkoła / zawód:

- ☐ szkoła specjalna ☐ szkoła podstawowa ☐ gimnazjum ☐ szkoła zawodowa
☐ technikum ☐ liceum zawodowe ☐ liceum zawodowe ☐ liceum ogólnokształcące
☐ szkoła policealna / pอมaturalna ☐ szkoła wyższa ☐ pracujący/a zawodowo
☐ bezrobotny/a ☐ inne, jakie? _____

Obywatelstwo:

- ☐ polskie ☐ francuskie ☐ niemieckie ☐ inne, jakie ? _____

W jakim kraju się urodziłeś/łaś?

- ☐ Polska ☐ Francja ☐ Niemcy ☐ inny kraj, jaki? _____

W jakim języku (w jakich językach) rozmawiasz w domu, z rodziną i w gronie przyjaciół ?

Jeśli chcesz, podaj tutaj swoją przynależność religijną:

Po raz _____ biorę udział w spotkaniu z młodzieżą z innych krajów.

Inne:

Serdecznie dziękujemy za wypełnienie!

Literatura

Metoda ewaluacji oraz wyniki fazy pilotażowej w roku 2005 zostały opublikowane w języku polskim, niemieckim i francuskim:

- Dubiski J., Wolfgang I. (Hrsg.), *Evaluation Internationaler Jugendbegegnungen, Ein Verfahren zur Auswertung von Begegnungen*, DFJW und DPJW, Berlin-Potsdam 2008.
- Dubiski J., Ilg W. (Hrsg.), *Ewaluacja międzynarodowych spotkań młodzieży. Metoda ewaluacji spotkań międzynarodowych*, PNWM i FNWM, Warszawa 2008.
- Dubiski J., Ilg W. (Hrsg.), *Evaluation des rencontres internationales de jeunes. Un outil pour l'évaluation des rencontres*, OFAJ et OGPJ, Paris 2010.

Literatura sekundarna:

- Aebischer V., *Wie bilden sich Eindrücke einer anderen Kultur heraus? Im Kontext deutsch-französischer Begegnungen im Schulaustausch*, „Arbeitstexte des DFJW“, Nr. 10 (Neuaufgabe), Berlin-Paryż 1996.
- Autorengruppe Bildungsberichterstattung, *Bildung in Deutschland 2010*. [online], <http://www.bildungsbericht.de/>
- Breitenbach D., *Kommunikationsbarrieren in der internationalen Jugendarbeit. Ein Forschungsprojekt im Auftrage des Bundesministeriums für Jugend, Familie und Gesundheit*, t. 1-5, FVerlag Breitenbach, Saarbrücken, Fort Lauderdale 1979.
- Bundesjugendkuratorium, *Zukunftsfähigkeit sichern! Für ein neues Verhältnis von Bildung und Jugendhilfe. Stellungnahme des Bundesjugendkuratoriums im Dezember 2001*, [w]: Münchmeier R., Otto Hans-U., Rabe-Kleberg U., *Bildung und Lebenskompetenz. Kinder- und Jugendhilfe vor neuen Aufgaben*, Opladen 2002.
- Chang C., *Veränderungen von Selbstschemata im Kontext der Teilnahme an internationalen Workcamps*, Shaker, Aachen 2006.
- Demorgon J. u. a., *Europakompetenz lernen. Interkulturelle Ausbildung und Evaluation*, Reihe: Europäische Bibliothek interkultureller Studien, Bd.7., Campus, Frankfurt 2001.
- Demorgon J., Wulf Ch. (Hrsg.), *Binationale, trinationale und multinationale Begegnungen - Gemeinsamkeiten und Unterschiede in interkulturellen Lernprozessen*, „Arbeitstexte des DFJW“, Nr. 19, Berlin-Paris 2002.

- Deutsches Jugend-Institut, Landesjugendring Nordrhein-Westfalen, *Das Wissen zur Kinder- und Jugendarbeit. Die empirische Forschung 1998-2008. Ein kommentierter Überblick für die Praxis*, LJR NRW, Neuss 2009. [online], www.ljr-nrw.de/fileadmin/Dokumente/Publikationen/kinder-und-jugendarbeit-120809.pdf
- Deutsches Jugendinstitut, Landesjugendring Nordrhein-Westfalen, *Kapuzenpulli meets Nadelstreifen. Die Kinder- und Jugendarbeit im Fokus von Wissenschaft und Wirtschaft*, Neuss: LJR NRW 2010. [online], www.forschungsverbund.tu-dortmund.de/index.php?id=100
- Deutsch-Französisches Jugendwerk, *Das Eintauchen in die Kultur und Sprache des Anderen. Eine evaluierende Forschung zum Voltaire-Programm*. Mit Beiträgen von Gilles Brougère, Lucette Colin, Hans Merckens/ Katrin Kaufmann, Hans Nicklas, Marion Perrefort, Volker Saupe, „Arbeitstexte des DFJW“, Nr. 23, Berlin-Paris 2006.
- Deutsch-Französisches Jugendwerk, *Kindergarten und Grundschule*, 2010. [online], www.ofaj.org/sites/default/files/02776_OFAJ_Glossar_Kiga_Internet-2011.pdf
- Dubiski J., *Institutionelle Diskriminierung in der Internationalen Jugendarbeit?* [in]: IJAB (Hrsg.), *Forum Jugendarbeit International 2008-2010. Internationale Jugendarbeit und Chancengleichheit*, Bonn 2010, s. 385-397.
- Engelbert A., Herlth A., *Wenn Jugendliche einander begegnen. Evaluation des multinationalen und integrativen Jugendbegegnungsprojekts Eight Columns*, Ministerium für Generation, Familie, Frauen und Integration (Hrsg.), Düsseldorf 2007.
- Friesenhahn Günter J., Thimmel A. (Hrsg.), *Schlüsseltexzte. Engagement und Kompetenz in der internationalen Jugendarbeit*, Wochenschau-Verlag, Schwalbach/Ts 2005.
- Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, *Współpraca polsko-niemiecka w ramach europejskich programów edukacyjnych Raport przeglądowy 1998-2010. Raport sporządzony przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej*, Warszawa 2011.
- Gleu Ritva K., Kosmale Jens D. (Hrsg.), *Deutsche Kinder- und Jugendreisen 2008. Aktuelle Daten zu Struktur und Volumen*, Bundesforum Kinder- und Jugendreisen, Berlin 2009.
- Główny Urząd Statystyczny, *Mały Rocznik Statystyczny Polski*, 2010. [online], www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_oz_maly_rocznik_statystyczny_2010.pdf
- Haut Conseil de l'Education, *L'orientation scolaire. Bilan des résultats de l'école 2008*, 2008. [online], http://www.hce.education.fr/gallery_files/site/21/49.pdf

- Horn R., *Probleme des interkulturellen Einsatzes von Fragebogen*, Verlag Empirische Pädagogik, Landau 2003.
- Ilg W., *Freizeiten auswerten – Perspektiven gewinnen. Grundlagen, Ergebnisse und Anleitung zur Evaluation von Jugendreisen im Evangelischen Jugendwerk in Württemberg*, 2. Auflage, IFKA, Bremen 2005.
- Ilg W., *Evaluation von Freizeiten und Jugendreisen. Einführung und Ergebnisse zum bundesweiten Standard-Verfahren*, aej, Hannover 2008a.
- Ilg W., *Freizeitenevaluation. Hintergründe zu Methodik und Einsatz des Standard-Verfahrens für die Auswertung von Freizeiten und internationalen Jugendbegegnungen*, 2008b, [in]: „deutsche jugend“, 56 (3), s. 101-106.
- Ilg W., *Freizeitenevaluation. Entwicklung eines Evaluationskonzepts für Freizeiten in der kirchlichen Jugendarbeit*, VDM-Verlag, Saarbrücken 2010.
- Ilg W., Diehl M., *Jugendgruppenreisen im Spiegel mehrbenenanalytischer Untersuchungen. Erfahrungen mit vernetzter Selbstevaluation in non-formalen Bildungssettings*, „Zeitschrift für Evaluation“ 2/2011, [dr. 2011]
- Krebs, *Pour une pédagogie de la rencontre et de l'échange: la recherche à l'OFAJ*, 2008, [in]: Bock et al., *Les jeunes dans les relations transnationales*.
- Krok I., Rink B., Bruhs K., *Interkulturelle Kompetenz durch internationale Kinderbegegnung- Hauptstudie: Die Kinder im Mittelpunkt*, Deutsches Jugendinstitut, München 2010.
- Lindner W. (Hrsg.), *Kinder- und Jugendarbeit wirkt. Aktuelle und ausgewählte Evaluationsergebnisse der Kinder- und Jugendarbeit*, 2. Auflage, VS Verlag, Wiesbaden 2009.
- Mester, J., *Europa wächst zusammen. Interkulturelles und politisches Lernen in europäischen Jugendbegegnungen*. Europa Union Verlag. München 1998
- Ministère de l'éducation nationale, de la jeunesse et de la vie associative, *Les résultats du baccalauréat, Session 2008*. [online], www.education.gouv.fr/cid26581/resultats-definitifs-de-la-session-2008-du-baccalaureat.htm
- Nicklas H., Müller B., Kordes H. (Hrsg.), *Interkulturell denken und handeln. Theoretische Grundlagen und gesellschaftliche Praxis*, Campus, Frankfurt-New York 2006.
- Nowak A., *Bariery dostępu do edukacji ludności wiejskiej a reforma edukacji*, 2006, [w]: *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*, z. 9, *Problemy globalizacji i regionalizacji*, cz. 2, pod red. Woźniak Gabriel M., Uniwersytet Rzeszowski, Katedra Teorii Ekonomii: Mitel, Rzeszów 2006, s. 459-469.

- Ośrodek Rozwoju Edukacji, *Nauczanie języka niemieckiego w Polsce. Raport przeglądowy 1990-2010. Raport sporządzony przez Ośrodek Rozwoju Edukacji na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej*, Warszawa 2011.
- Rada Europy i Komisja Europejska, *T-Kit 4. Uczenie się międzykulturowe*, Pakiet szkoleniowy, pod red. Taylor M., 2000. [online], http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/Publications/T_kits/4/Polish/tkit4_polish.pdf
- Rada Europy i Komisja Europejska, *T-Kit 10. Ewaluacja edukacyjna w pracy z młodzieżą*, Pakiet szkoleniowy, pod red. Miguel Ángel García López, 2007. [online], http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/Publications/T_kits/10/Polish/T-Kit10_PL.pdf
- Rauschenbach T., *Zukunftschance Bildung. Familie, Jugendhilfe und Schule in neuer Allianz*, Juventa, Weinheim-München 2009.
- Rauschenbach T. u.a., *Lage und Zukunft der Kinder- und Jugendarbeit in Baden-Württemberg. Eine Expertise*, Dortmund 2010. [online], www.sozialministerium-bw.de/fm7/1442/Expertise_Jugendarbeit_2010.pdf
- Statistisches Bundesamt, Statistiken der Kinder- und Jugendhilfe. Maßnahmen der Jugendarbeit im Rahmen der Jugendhilfe 2004, 2005.
- Telus M., *Warum Polen? Polen-Konstruktionen in Lehrbüchern vs. Motivation der Lernenden*, Vortrag beim Sprachentag in Potsdam, 2.10.2010.
- Thimmel A., *Pädagogik der internationalen Jugendarbeit*, Wochenschau-Verlag, Schwalbach 2001.
- Thimmel A., Friesenhahn Günter J., *Mobilität. Interkulturalität und internationale Jugendarbeit in der Einwanderungsgesellschaft*, 2005, [in]: IJAB (Hrsg.), *Forum Jugendarbeit International 2004/05. Jugendmobilität in Europa*, Bonn, s. 170-19.
- Thomas A., Abt H., Chang C. (Hrsg.), *Internationale Jugendbegegnungen als Lern- und Entwicklungschance. Erkenntnisse und Empfehlungen aus der Studie „Langzeitwirkungen der Teilnahme an internationalen Jugendaustauschprogrammen auf die Persönlichkeitsentwicklung. Studien zum Forscher-Praktiker-Dialog zur internationalen Jugendbegegnung*, Bd. 4. Bensberg 2006.
- Thomas A., Chang C., Abt H., *Erlebnisse, die verändern. Langzeitwirkungen der Teilnahme an internationalen Jugendbegegnungen*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2007.
- Thurber Christopher A. u.a., *Youth development outcomes of the camp experience: Evidence for multidimensional growth*, [in]: „Journal of youth and adolescence; a multidisciplinary research publication”, 36 (3), s. 241-254.

- Verwiebe R., *Transnationale Mobilität in Europa und soziale Ungleichheit*, 2006, [in]: Heidenreich M. (Hrsg.), *Europäisierung und soziale Ungleichheit*, Campus, Frankfurt/Main, s. 155-186
- Weigand G., Hess R. (Hrsg.), *Teilnehmende Beobachtung in interkulturellen Situationen*, Reihe: *Europäische Bibliothek interkultureller Studien*, Bd. 13, Campus, Frankfurt 2007.

Grupa kierująca projektem

Do grupy kierującej projektem „Ewaluacja międzynarodowych spotkań młodzieży” należą przedstawiciele Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży, Francusko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży oraz badacze projektu „Ewaluacja podróży młodzieżowych”. Zawartość tej publikacji została intensywnie przedyskutowana w grupie kierującej projektem. Poszczególne fragmenty tekstu, zwłaszcza informacje w ramach, napisane zostały przez pracowników PNWM i FNWM.

Członkowie grupy kierującej projektem (stan lipiec 2011 roku):

- Elisabeth Berger, kierowniczka referatu „Szkolenie międzykulturowe”, Francusko-Niemiecka Współpraca Młodzieży, Berlin, Niemcy
- Sandrine Debrosse-Lucht, koordynatorka projektów, Francusko-Niemiecka Współpraca Młodzieży, Berlin, Niemcy
- dr Steffen Grothe, kierownik referatu „Koordynacja” w Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży, Warszawa, Polska
- Judith Dubiski, niezależna ewaluatorka, projekt „Ewaluacja podróży młodzieżowych”, Ludwigsburg, Niemcy
- Verena Henkel, niezależna ewaluatorka, współpracuje z Polsko-Niemiecką Współpracą Młodzieży, Berlin, Niemcy
- dr Wolfgang Ilg, niezależny ewaluator, projekt „Ewaluacja podróży młodzieżowych”, Sindelfingen, Niemcy
- Marta Wąsowska, niezależna ewaluatorka, współpracuje z Polsko-Niemiecką Współpracą Młodzieży, Warszawa, Polska

Międzynarodowe spotkania młodzieży otwierają perspektywy – potwierdzają to wyniki ewaluacji prowadzonej przez Polsko-Niemiecką Współpracę Młodzieży i Francusko-Niemiecką Współpracę Młodzieży od 2005 roku. Analiza przeprowadzona w tej publikacji opiera się na ankietach wypełnionych przez 5206 uczestników i 719 opiekunów.

Jak wynika z badań, międzynarodowe spotkania młodzieży mają wpływ na uczestniczące w nich osoby, na przykład na rozwój ich umiejętności językowych i kompetencji międzykulturowych oraz na edukację społeczną. Bliżej przyjrzeliśmy się takim tematom, jak różnorodność, mobilność i tożsamość. Wychodząc od wyników i doświadczeń zastosowanej tu metody ewaluacyjnej podejmujemy w książce dyskusję nad szansami i perspektywami międzynarodowych wymian młodzieży oraz wskazujemy możliwości ich dalszego rozwoju.

„To spotkanie pozostanie wygrawerowane w moim sercu.”

(15-letni uczestnik spotkania francusko-niemieckiego z Francji)

Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży

ul. Alzacka 18, 03-972 Warszawa

www.pnwm.org

Francusko-Niemiecka Współpraca Młodzieży

Molkenmarkt 1, 10179 Berlin

www.dfjw.org

